

Je'ej ti tyo'yú'xaca' a'íjna i San Mateo

*A'íimaj i huásimua'mua' a'íjci i Jesús
(Lc. 3:23-38)*

¹ A'íi mu a'íin pué'een i huásimua'mua' i Jesús ti Ciriístu' pué'een i ti a'íjma jitze eeráma'can i David, ajta a'íjci i Abraham.

² Abraham pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Isaac, ajta a'íjna i Isaac, a'íj pu'ijta táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Jacob, ajta a'íjna i Jacob, a'íjma pu tyiyóomua'aj ta'raa a'íjna i Judá, ajta séecan i maj ihuáamua'mua' pué'een i Judá.

³ Ajta a'íjna i Judá a'íi pu hua' táataj pué'eenye'ej a'íjma i Fares ajta i Zérah, ajta a'íin hua' náanaca'aj i Tamar. Ajta a'íjna i Fares, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Esrón, ajta i Esrón a'íj pu'ijta táatajra' pué'eenye'ej i Aram.

⁴ Aram pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Aminadab, ajta a'íjna i Aminadab a'íj pu'ijta táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Nahasón, ajta je'en Nahasón tyiyóoj ta'raa ti a'yan ántyapuaaca'aj tijin Salmón.

⁵ Ajta a'íjna i Salmón a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Booz, ajta i náanajra' a'íjci i Booz a'yaa pu ántyapuaaca'aj tijin Rahab. Ajta a'íjna i Booz, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Obed, ajta i náanajra' a'íjci i Obed a'yaa pu ántyapuaaca'aj tijin Rut. Ajta a'íjna i Obed, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Isaí, ⁶ ajta a'íjna

ì Isaí pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì David, ì ti rey jime' tyi'tyávaaca'aj.

A'íjna ì David a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Salomón, ajta ì náanajra' a'íi pu a'íin pué'eenye'ej ì Urías ti jatyévi'tinya'aj. ⁷ Salomón pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Roboam, ajta a'íjna ì Roboam, a'íi pu'ijta táatajra' pué'eenye'ej ì Abías, ajta a'íjna ì Abías, a'íi pu'ijta táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Asá. ⁸ Asá pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Josafat, ajta a'íjna ì Josafat a'íi pu'ijta táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Joram, ajta je'en a'íjna ì Joram, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Uzías. ⁹ Ajta a'íjna ì Uzías, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Jotam, ajta a'íjna ì Jotam a'íi pu'ijta táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Acáz, ajta a'íjna ì Acáz, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Ezequías. ¹⁰ Ezequías pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Manasés, ajta a'íjna ì Manasés a'íi pu'ijta táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Amón, ajta a'íjna ì Amón, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Josías. ¹¹ Ajta a'íjna ì Josías, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Jeconías, ajta a'íijma ì ihuáamua'mua' a'íjci ì Jeconías, a'ájna mati'ij huojoví'tij a'íijma ì maj Israel jitze ajtyáama'can ì séej chuéj japua ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Babilonia.

¹² Mati'ij huojoví'tij, Jeconías pu séej tyiyóoj ta'raa ti a'yan ántyapuaaca'aj tijin Salatiel, ajta a'íjna ì Salatiel, a'íj pu tyiyóoj ta'raa ì Zorobabel. ¹³ Zorobabel pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Abiud, ajta a'íjna ì Abiud a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci ì Eliaquim, ajta a'íjna ì Eli-

aquim, a'íi pu'ijta táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Azor. ¹⁴ Ajta a'íjna i Azor, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Sadoc, ajta a'íjna i Sadoc, a'íi pu'ijta táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Aquim, ajta a'íjna i Aquim, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Eliud. ¹⁵ Ajta a'íjna i Eliud, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Eleazar, ajta a'íjna i Eleazar, a'íi pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Matán, ajta a'íjna i Matán, a'íj pu'ijta táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i Jacob. ¹⁶ Jacob pu táatajra' pué'eenye'ej a'íjci i José, i cína'ra'an a'íjci i Maríia, ajta a'íjna i Maríia a'íi pu a'íin pué'eenye'ej i náanajra' a'íjci i Jesús, i tyaj a'yan jatamuá'muaj tijin Ciríistu'.

¹⁷ A'yaa mu mij tamuáamuata' japuan muáacuaj ará'asej i maj jitzán eeráanye'ej a'íjci i Abraham, 'asta na'aj quee huanie'huaca' a'íjna i David, majta a'yan cha'taj mana'aj ará'asej i maj a'íjna jitze eeráanye'ej i David, matí'ij huojoví'tij a'íimaj i maj Israel jitze ajtyáma'can a'ájna a Babilonia, majta a'yan cha'taj mana'aj tamuáamuata' japuan muáacuaj tyitya'rá'axcaa tí'ij huanie'huaca' i Ciríistu'.

Tí'ij Jesús huanie'huaca'

(Lc. 2:1-7)

¹⁸ A'yaa pu tyu'nié'huaca' a'íjna i Jesús tí ajta Ciríistu' pué'een. A'íi pu náanajra' a'íjna i Maríia, tí ajta arí jáatzaahuaj tí'ij huatyévice'en a'íjci jamuán i José, ajta matí'ij quee xu néemi'ij huatyá'caj aj pu'ij pá'ri'ij huataséjre i jucáara' jitze, a'íj pu jin a'yan huaríj i muárie'ria'ra' jime' i júuricama'ra' i Dios.

¹⁹ Ajta a'íjna i José i tí ja'ancuré'vi'tij tyámua'

pu tyí'tyevistaca'aj, a'íj pu jin quee jaxie'va'ca'aj ti puéjtzij jaatá'an hua' tzajta' i tyeítyee, a'yaa pu'ij tyá'xie'va'ca'aj ti jaatátoonyij aviítzij jime'.
²⁰ Ti'íj arí jaaxá'pui'intarej ti'ij a'yan huárinyij, síj pu i ti tajapuá tyí'huiire' jimi huataséjre ti'ij ooj tyácusima'aj, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—José, mu paj a'íj jitze eeráma'can i David, capáj tyí'tziinye'ej paj ja'ancuré'vi'tij a'íjci i Mariía, ji'nye i ti huataséjre i jucáara' jitze, a'íj pu jin huataséjre i muárie'ria'ra' i júuricama'ra' i Dios. ²¹ Mariía pu tyáatacan tyiyóoj ta'mej, a'yaa pej pij jaatámua'tyij tijin JESÚS. A'yaa pu antyapuáaj ja'mej, ji'nye a'íi pu hua' japua huatányuusij i jutyéityeristyamua' i maj ootyá'itzeerej i Dios jimi.

²² A'yaa pu tyu'ríj ti'ij a'yan tya'róo'astej je'ej ti tyu'taxájtaca' a'íjna i ti tyí'xaxa'ta'aj i tavástara' jitze ma'can a'yan tijin:

²³ Pá'ri'ij pu huataséjre'sij i jucáara' jitze i íiti' ti quee xu a'tíj jatyévi'tin,
 a'íi pu tyiyóoj ta'mej tyáatacan, a'yaa mu mij jaatámua'sij tijin Emanuel.

A'íjna nyúucarij Emanuel,
 a'yaa pu huatóomua'aj tijin: Dios pu tajamuán yésejre'.

²⁴ Ti'íj huájij a'íjna i José, aj pu'ij a'yan huaríj je'ej ti tyaaté'exaa a'íjna i ti tajapuá tyí'huiire', aj pu'ij ja'ancuré'vi'tij a'íjci i Mariía. ²⁵ Ajta ti'ij quee xu jamuán hui'cária'caj a'íi pu i Mariía tyiyóoj ta'raj tyáatacan, aj pu'ij José a'yan jaatámua'aj tijin JESÚS.

2

Mat'i'ij uyo'vá'muariaca' a'íjci i Jesús a'íimaj i maj jéehua tyo'mua'reej

¹ A'áa pu jo'nié'huaca' a'íjna i Jesús a chájta' ti a'yan tyaja'rájtyapuj tijin Belén, chájta'naj a'áa ti ja'ajtyáma'can i chuéj japua ti a'yan tyaja'rájtyapuj tijin Judea, a'ájna ti'ij a'íin tyi'tyaváacaj i rey jime' a'íjna i Herodes. Aj mu mij séecan a'áa ja'rá'aj a Jerusalén i maj jéehua tyo'mua'reej, i maj a'áa pujmua' ja'ráacij jo'tij i xicáj jé'ejnyinyiij, ² a'yaa mu mij tyu'ta'íhuo' tijin:

—¿Jo'nyij je'en a'íjna i hua' rey i maj Israel jitze ajtyáma'can, i ti oochán huanie'huaca'? Ji'nye xú'ra'vej tu huaséj a'íin ti ja'a'rij a'ájna jo'tij i xicáj jé'ejnyinyiij, a'íj tu jin mujo'vá'ju'un tyej tyij jaatyáanajche.

³ Ti'ij jáamua'reeri' a'íjna i rey Herodes, jéehua pu tyi'mua'astij ja'raa a'íjci jime', ajta a'yan cha'tána'aj tyihuó'ruuj i tyeítyee i maj Jerusalén jo'cháatima'caa. ⁴ Aj pu'ij Herodes néijmi'caa huatajé i maj tyihuá'ijtye' a'íjma i puaaríj, ajta a'íjma i maj tyihuá'mua'tyej i tyeítyee je'ej ti tyé'yu'si' i yu'xarij jitze i maj jin tyí'ijta, a'yaa pu tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin: “¿Jo'nyij já'nie'huan a'íjna i Ciríistu'?” ⁵ Aj mu mij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—A'ájna a Belén, i chájta'naj a'áa ti ja'ajtyáma'can a Judea, ji'nye a'yaa pu tyo'yú'xaca' a'íjna i ti Dios jitze ma'can tyi'xajtaca'aj tijin:

6 Pajta muáaj Belén, a'áa paj ja'ajtyáma'can a Judá,
 muáaj paj a'íin pué'een i chájta'naj ti jéetze'
 cíleen,
 ti'ij na'aj tyi'chájta'najmee i cháanacaj japua,
 muéetzij jimi pu síj eerányesij ti tyu'ta'íjtaj
 ajta hua'cha'íij ta'mej i nyetyeítyeristyamua'
 Israel maj jitze ajtyáma'can.

7 Aj pu'ij i Herodes huo'tajé avíitzij jime'
 a'íijma i maj jéehua tyo'mua'reej, ti'quij
 huo'ta'íhuo'ri' a'náj ti huataséjre a'íjna i
 xú'ra'vej. 8 Ajta je'en huo'ta'ítyaca' a'ájna a
 Belén, a'yan tyihua'ixáatye'ej tijin:

—Séricuj, siata'aj uyo'huoonyij tyámua' naa
 a'íjci i pá'ri'ij, ajta siati'ij jáatyoonij, aj xu sij
 mujo'vá'ju'un sij naaté'exaatye', nyata'aj nyij
 nyajta nyáaj ujó'me'en njej jaatyáanajche.

9 Mati'ij a'yan tyanamuáaraj a'íjci i rey, aj
 mu mij ujó'ju'. Ajta a'íjna i xú'ra'vej i ti hua'
 jimi huataséjre a'íi pu anaquéej huama'ca'aj, aj
 pu'ij a'áan jo'ojcháxij i chi'ij japua jo'tij je'ej
 jé'eenye'ej a'íjna i pá'ri'ij. 10 Mati'ij a'íimaj i
 maj jéehua tyo'mua'reej jaaséj a'íjci i xú'ra'vej,
 jéehua mu huatóotyamua'vej. 11 Aj mu mij
 utyájrurij u chi'táj, mati'ij mij jaaséj i pá'ri'ij
 jamuán i náanajra', mati'ij mij jimi tyítunutaxij.
 Majta je'en tye'entyícuunaxij i maj tyaata-
 puéjve'sij, a'íj mu jaatapuéjve i ooroj, majta
 cítzive'rij, majta i cuáanye'ej ti a'yan ántyapua
 tijin miirra. 12 Ajta je'en a'yan tya'rá'aj maj a'yan
 tyú'maaraca' ti Dios huo'tá'ijmiejri' maj quee
 huariá'ciinyej a'íjci jimi i Herodes, aj mu mij séej

jitze i juyéj jo'cíj mej mij a'áa jo're'nyej jo'maj ja'chej, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

Matì'ij huatóo'uj a'ájna pujmua' a Egipto

¹³ Matì'ij jo'cínyej a'íimaj i maj jéehua ty-
ojó'itej, sáij pu i ti tajapuá tyí'huüre' huataséjre
a'íjci jimi i José tí'ij tyí'máaracaj,

—Ájchesij, pata'aj já'anvi'tij mu pá'ri'ij pajta
i náanajra', pej pij jó'ra'nyij a'ájna a Egipto.
A'áa paj jo'tyá'itzeere'en 'asta nyana'aj quee
nyajtáhua'aj muaaté'exaatye'en, jì'nye a'ájna i
Herodes, a'íi pu jahuoonyij i pá'ri'ij tí'ij jaajé'caj.

¹⁴ Aj pu'ij ájchej i José, ajta je'en yo'v'í'tij a'íjci
i pá'ri'ij ajta náanajra', ajta je'en hua' jamuán
jó'raa a'ájna tíca'rij tzajta', a'áa mu mij ja'rá'aj
a Egipto, ¹⁵ a'áa mu mij já'tyeej 'asta na'aj quee
huamuí' a'ájna i Herodes. A'yaa pu tyu'ríj tí'ij
a'yan tya'róo'astej i nyúucarij ti jaataxájtaca'
a'ájna i ti ará'tyeej tyí'xajtaca'aj i Dios jitze
ma'can ti a'yan tijin: “A'áa nu pujmua' yo'tajé
i nyiyóoj a'ájna a Egipto.”

*Herodes pu tyu'ta'íjtaca' maj huó'cui'nyij i
tí'ríj*

¹⁶ Tí'ij Herodes jáamua'reeri' maj
jáacuanamuaj a'íimaj i maj jéehua tyojó'itej,
jéehua pu huatanyú'caca', aj pu'ij tyu'ta'íjtaca'
maj huó'cui'nyij néijmi'caa i tí'ríj maj tyétyacaa
i maj a'yan tyéecha'ij hua'puaj nyinyi'ra'aj
múucij pujmua', matì'ij mana'aj a'áa maj
jo'cháatima'caa a Belén, majta i maj a'áa véjri'
ja'antacháatima'caa. ¹⁷ A'yaa pu'ij tya'róo'astej

je'ej ti tyo'tyéyu'xaca' a'íjna i Jeremías i ti Dios
jitze ma'can tyí'xajtaca'aj, ti a'yan tijin:

¹⁸ A'yaa pu tyí'namuajre' a'ájna a Ramá,
maj jéehua juyiin,

majta jéehua juxaamuijritye'.

A'íi pu a'ín pué'een i Raquel,
ti huá'yiin i juyójmua'

ajta quee jaxie'va'ca'aj maj tyámua'
tyeetyéjeevej,

ji'nye mu'ríj huácuij i yójmua'mua'.

¹⁹ Ajta ti'ij huamuí' a'íjna i Herodes, síij ti
tajapuá tyí'huiire' pu huataséjre a'íjci jimi i José
ti'ij tyi'máaracaj, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

²⁰ —Ájchesij, pata'aj já'anvi'tij mu pá'ri'ij,
pajta i náanajra', siata'aj jó'ciinneyej a'ájna chuej
japua ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Israel, ji'nye
pu'ríj huamuí' a'íjna i ti jaje'catamuí'ca'aj mu
pá'ri'ij.

²¹ Aj pu'ij ájchej a'íjna i José, ajta je'en
yo'ví'tij a'íjci i pá'ri'ij ajta i náanajra', mati'ij
mij jo'c'íj a'ájna a Israel. ²² Ajta i José a'yaa pu
tyáamua'reeri' ti i Arquelao tyí'ijtaca'aj jutáataj
jitze ma'can, a'íi pu tyu'tátziin ti a'áa ja'rá'astij
a Judea. Ajta je'en Dios a'yan tyaaté'exaa ti'ij
tyi'máaracaj, aj pu'ij a'áa ja'rá'aj jo'tij a'yan
tyaja'rájtyapuaaj tijin Galilea. ²³ Ti'ij a'áa
ja'rá'aj, a'áa pu ja'huóochejtje chájta' ti a'yan
tyaja'rájtyapuaaj tijin Nazaret. A'yaa pu tyu'ríj
ti'ij a'yan tya'róo'astej je'ej maj tyu'taxájtaca'
i maj Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj a'yan
tijin: “A'yaa mu jaatámua'sij tijin Nazaret ti
já'ma'can.”

3

Juan pu tyihúa'ixaatye' a'ájna jo'tij quee já'tyi'tij

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ A'ájna imuáj pu huataséjre a'ájna i Juan i ti huá'íraca'aj a'ájna jo'tij quee já'tyi'tij a ti a'yan tyaja'rájtyapuaj tijin Judea. ² A'yaa pu tyihúa'ixaatya'ca'aj tijin: “Siata'aj ja'antzaahuatye'en i Dios, ji'nye pu'ríj a'ájna atyojo're'nyesij tí'ij i Dios néijmi'que' tyu'ta'íjtaj.”

³ A'ájna i Juan, a'íi pu a'ín pué'een i Isaías ti jaataxájtaca' i Dios jitze ma'can, a'yan tijin: A'tíj pu uja'jiihuaj ja'mej jo'tij quee já'tyi'tij a'yan tijin:

“Tyámua' xu huóo'uurej mu jutzájta', ji'nye tavástara' pu ya uvé'nyesij, a'íj xu jin quee je'ej yó'namuajraj, sulu tyámua' xu eenye'.”

⁴ Ajta a'ájna i tyí'caanaria'ra' i Juan, caméeyuj ju'xa' pu jin tyí'taavijhuaca'aj, ajta navíj jin ahuóoji'ca'ca'aj, ajta vítzi'cii cí'macaria'aj, ajta sarátyee cua'caria'aj itzitáj maj huáxoo. ⁵ Majta a'íimaj i tyeítjee i maj Jerusalén jo'cháatima'caa, majta néijmi'i tí'ij na'aj a'áa ti huataca'aj a Judea, majta i maj a'áa véjri' ja'ajtyecháatima'caa játya'naj jitze Jordán ti tyaja'rájtyapuaj, néijmi'i mu ajo're'nyej mej mij jáanamuj a'íjci i Juan. ⁶ A'íi mu jaataxájtaca' i maj jin ootyá'itzeerej i Dios jimi, a'íi pu'ij i Juan huá'íraca'aj i játya'naj jitze i Jordán.

⁷ Ajta i Juan, ti'ij mui'caa huaséj i maj a'yan ántya'ruj tijin fariseos, majta i saduceos, maj aja'vá'ju'ca'aj mej mij huái'huaj, a'yaa pu tyi-huo'té'exaaj tijin:

—Mua'aj mu siaj tyí'hue'tacaa. ¿A'tanyíj a'yan tyajamuaaté'exaa tiquee já'muaci'tyij i puéjtzij i Dios ti jamuaatá'sij? ⁸ Tyámua' xu huárinyij mej mij i tyeítýee jáamua'reej siaj seríj ja'antzaahuaj i tavástara', ⁹ siajta quee a'yan tyityóotzaahuatye'ej yee: “Ityáj tu Abraham jitze eeráma'can”; ji'nye a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' ti i Dios jaayí'tin ti a'yan jáa'uurej mu tyetyéj mati'ij i maj Abraham jitze eeráma'can. ¹⁰ Pu'rij atyojo'ré'nyesij a'ájna xicáara' jitze ti'ij i Dios puéjtzij jamuaatá'sij, a'yaa pu já'mua'uurej ti'ij a'tíj ti ciyéj eejveechixi'in tyapuéj jime'. Néijmi'i i ciyéj tiquee tyí'taajcaa, a'íi pu tyé'ejveechixi'ij, ajta je'en jaatyáteeraj. ¹¹ Nyajta nyáaj, a'yaa nu jájtyij jin tyajá'mua'iiraj, nyaja'mua'ixaatye'ej siaj sij tyá'antzaahuatye'en i Dios jimi, ajta a'íjna i ti yaja've'mej, a'íi pu a'íjna jin já'mua'iiran i júuricama'ra' i Dios, ti'ij tyámua' jamuáa'uurej. A'íi pu jéetze' jaayí'tin nyequee nyáaj, ji'nye capu nyéetzij a'yan tyí'nyaci'puaj nyaj jajta'í'pu'xi'in i ca'quéera'an. ¹² A'íi pu arí ji'tyáa' i ti jin ja'náca'tzij i tyeríicuj, a'íi pu'ij ji'rátui'sij i xiéerij apua'quéj. Aj pu'ij i ímue'rij tyámua' uurej i chóorij tzajta', ajta i xiéerij, tiéj jitze pu jaatyáteeraj ti quee a'náj já'mui'nyij.

Ti'ij i Jesús huái'huaca'
(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Aj pu'ij Jesús uja'rájraa i chuéj japua ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Galileea, ti'ij a'áa jo're'nyej jo'tij i Juan jé'eenye'ej, ta'aj ij i Juan jáa'íiraj i játya'naj jitze ti a'yan ántyapuaaj tijin Jordán.

¹⁴ Ajta a'íjna i Juan, a'yaa pu tyá'xie'va'ca'aj ti jaatá'ijmuej, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—¿Nyi muáaj yepevé'mej nye jimí nyej nyij muáa'íiraj? Jéetze' pu tyéevijtij paj muáaj nyéetzij náa'íiraj.

¹⁵ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Che' a'yan eenye', ji'nye a'yaa pu tyúuxie've' tyaj ja'rá'astijre'en je'ej ti tyí'xa'puí' i Dios jimi.

Aj pu'ij Juan jáa'íiri' a'íjci i Jesús. ¹⁶ Ti'ij i Jesús huá'íiri'huaca', aj pu'ij eetaráj a jáata', ajta je'en i tajapuá tya'antácuunyi'huaca', ti'quij jaaséej ti japuan aje'cáma'ca'aj a'íjna i júuricama'ra' i Dios, a'yaa pu huasé'rihua'aj ti'ij cúcui'.

¹⁷ Ajta je'en nyúucarij huánamuajri' ti jútye' uje'cánamuajrej a'yan tijin:

—A'íi pu a'ín pué'een i nyiyóoj i nyaj jaxie've', i nyaj ja'antyíhuoj.

4

Tyiyáaru' pu tyí'tyese' ti'ij ja'antylimé'tin a'íjci i Jesús

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Aj pu'ij a'íjna i júuricama'ra' i Dios yo'ví'tij a'íjci i Jesús a'ájna jo'tij quee já'tyi'tij, ta'aj ij i tyiyáaru' tyu'tatyése'en ti jaamué'tin a'íjci i Jesús.

² A'áa pu'ij huá'puatyej xicáj á'tyeej ajta quee tyi'tij cua'ajcaa, aj pu'ij huataí'cuataca'. ³ Aj pu'ij

ì tyiyáaru' ajtyáxiiriaca' ì Jesús jimi tí'ij tyi'tíj jin jaatyámue'tin, a'yaa pu tyaaté'exaa tíjin:

—Tì pua'aj jí'récán jìme' yójra' papué'eenye' ì Dios, tyu'ta'íjtaj tí'ij mu tyetyéj páan hu-
atyóotaahuaj.

⁴ Ajta Jesús a'yaa pu tyu'tanyúj tíjin:

—A'yaa pu tyé'yu'si' ì yu'xarij jítze tíjin: “Capu a'íi na'aj juxie've' ì páan tí'ij júurij já'ra'nyíj ì tyévij, sulu a'íi pu ajta juxie've' ì nyúucarij Dios tyenyij jítze tí éejnyinyii.”

⁵ Aj pu'ij ì tyiyáaru' ajtáhua'aj yo'ví'tíj a'íjci ì Jesús a'ájna Jerusalén, tí'quij tyeyúuj japua ja'antyítoj ì tí jéetze' ájtyeej, ⁶ ajta a'yan tyaaté'exaa tíjin:

—Tì pua'aj jí'récán jìme' yójra' papué'eenye' ì Dios, ancájvetzi, jí'nye a'yaa pu tyé'yu'si' ì yu'xarij jítze tíjin:

Dios pu uhuojo'ta'ítyij ì maj jimi tyí'huiire' mej mij muáacha'íin.

A'íi mu jumuáca' jin mua'ajriásij,

tí'ij quee tyi'tíj je'ej mooriaj.

⁷ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tíjin:

—A'yaa pu ajta tyé'yu'si' ì yu'xarij jítze tíjin: “Capáj tyi'tíj jin já'xaahuari'raj ì Dios.”

⁸ Tí'quij a'ájna ì tyiyáaru' yo'ví'tíj a'íjci ì Jesús ì jiríj jítze tí ájtyeej, aj pu'ij jaataséjra ì cháanacaj jo'maj jo'cháatimee ì tyeítyee, ajta a'chu tí va'tíj séejre', ⁹ a'yaa pu'ij tyaaté'exaa tíjin:

—Nyáaj nu néijmi'i tyimuaatá'sij a'ájna, típua'aj pájtunutaj pej pij naatyáanajche.

¹⁰ Aj pu'ij Jesús a'yan tyaaté'exaa tíjin:

—Áricuj jó'ra', tyiyáaru' paj pu'éen, ji'nye a'yaa pu tyé'yu'si' i yu'xarij jitze tijin: “Siata'aj a'íj siana'aj huatyáanajchej i tavástara' i Dios, a'íj xu'uj huatyáhuire'en.”

¹¹ Aj pu'ij i tyiyáaru' ajtáaraa a'íjci jimi i Jesús, mati'ij mij a'íimaj huataséjre i maj tajapuá tyí'huire' mej mij jaatyáhuire'en a'íjci i Jesús.

Jesús pu huatyóochej ti tyu'muárie'en a'ájna a Galileea

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹² Tí'ij Jesús a'yan tyú'namuajri' maj je'tyáanaj a'íjci i Juan, aj pu'ij jó'raa a'ájna a ti a'yan tyaja'rájtyapuaj tijin Galileea. ¹³ Ajta quee a'áa jo'tyá'itzee a'ájna a Nazaret, sulu a'áa pu jó'raa a'ájna a Capernaúm, chájta' a'áa ti jo'tacá'aj jo'tij ja'va'ástimee i jájtyij a'ájna chuéjra' japua a ti a'yan tyaja'rájtyapuaj tijin Zabolón ajta a'yan tijin Neftalí. ¹⁴ A'yaa pu tyu'ríj tí'ij a'yan tya'róo'astej je'ej ti tyo'yú'xaca' a'ájna i Isaías i ti Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj, a'yan tijin:

¹⁵ A'ájna a ti a'yan tyaja'rájtyapuaj tijin Zabolón ajta a'ájna a Neftalí,
után jitze pujmua' i játya'naj ti a'yan ántyapuaj tijin Jordán,
a'ájna a ti ja'va'ástimee i jájtyij ti ve'ej,
a'ájna a Galileea, jo'maj jo'cháatimee i maj quee tyá'tzaahuatye'.

¹⁶ A'ájna i chájta'naj ti tíca'rij tzajta' séjria'ca'aj, a'íi pu jaaséj i tatzárij ti ve'ej,
tatzárij pu hua' jimi huataséjre,
a'íjma jimi i maj ajo'cháatima'caa tíca'riste'
jo'maj ya'ajpuéjtzij.

17 Aj pu'ij Jesús huatyóochej ti tyihuo'mua'tyej, a'yan pu tyihua'ixaatya'ca'aj tijin:

—Siata'aj ja'antzaahuatye'en i Dios, ji'nye pu'rij a'ájna atyojo're'nyesij ti'ij Dios tyu'ta'íjtaj ííyan cháanacaj japua.

Jesús pu muáacuaca huatajé i maj cue'tzi'puaca

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

18 A'áa pu i Jesús ja'ajtyáma'caj jo'tij ja'va'ástimee i jájtyij a ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Galilea, ti'ij hua'puácaa huaséj i maj ju'ihuáamua', síj pu a'ín pu'éeenye'ej a'ájna i Simón i maj majta a'yan jatamuá'muaj tijin Pedro, ajtáhua'aj i síj ti a'yan ántyapuaaj tijin Andrés. A'í mu a'ín pu'éeenye'ej i maj cue'tzi'puaca, a'í mu mij tápi'narij jin hue'tyéé vivi'raca'aj. 19 Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

—Sianaataváj, nyáaj nu tyaja'muamua'tyen siaj sij tye'ítyee nye jimi tyísiire'en.

20 Aj mu mij huatóoxaahuataca' mati'ij mij atyojo'pítira i tápi'narij, majta je'en jamuán jo'cáj.

21 Ti'ij ij té'ej a'yee jo're'nyej, Jesús pu ajtáhua'aj hua'puácaa huaséj i maj ju'ihuáamua', síj pu a'yan ántyapuaaj tijin Santiago ajta i síj a'yan tijin Juan, a'í mu yójmua'mua' pu'éeenye'ej a'íjci i Zebedeo, a'áa mu ja'rátya'ca'aj i canúuhuaaj jitze i jutáataj jamuán, tápi'narij mu tyámua' tyí'uuriajca'aj. Aj pu'ij i Jesús huo'tajé, 22 mati'ij mij jaatáxaahuataca', majta je'en eetacáj i

canúhuaj jitze, a'áa mu'uj mij yooríe'ej i jutáataj, mati'ij mij jamuán jo'c'íj i Jesús.

*Jesús pu mui'caa tyí'mua'tyej i tyeítyee
(Lc. 6:17-19)*

²³ Jesús pu néijmi'que' huáraa a'ájna a Galileea, tyihua'mua'tyáaj i tyeítyee i hua'tyeyúuj tzajta'. A'íj pu huá'ixaatya'ca'aj i nyúucaria'ra' i Dios ajta néijmi'caa tyú'huaaj i tyeítyee i maj tyí'cucui'ca'aj, ajta quee síjtaca'aj na'aj i cui'nyí'ra'aj. ²⁴ A'íj mu i Jesús xajtaca'aj néijmi'que' tí'ij na'aj a'áa ti huataca'aj i chu'éj ti a'yan tyaja'rájtyapua'j tijin Siria, a'íjma mu mij aja've'vi'tiicaria'aj i maj tyí'cucui', séecan mu huápuí'ij tyí'cucui'ca'aj, ajta séecan quee hua'ca'nyisti'raca'aj, ajta séecan tyiyáaru' hua' tzajta' séjria'ca'aj, majta séecan a'huootímue'rajma'caa, majta i maj quee ráci'jci'nyive'. Jesús pu néijmi'caa tyú'huaaj.

²⁵ Jéehua mu i tyeítyee i maj a'áa ja'ráacij a Galileea, majta i maj a'áa ja'ráacij a ti a'yan tyaja'rájtyapua'j tijin tamuáamuata' ti ja'chájta'najmee, majta i maj Jerusalén ja'ráacij, majta i Judea maj ja'ráacij, majta i maj eetac'íj után pujmua' i Jordán jitze, mue'tíj mu jamuán huac'íj a'íjci i Jesús.

5

I nyúucarij Jesús ti huó'ixaaj a'ájna i jir'íj japua

¹ Tí'ij huo'séj i tyeítyee maj jéehua aja'tyúusiiria'ca'aj, Jesús pu antyíraj i jir'íj japua,

ti'quij ooyíxij. Majta a'íimaj i maj jamuán huacíj, a'íi mu ajtyáxiiriaca', ² aj pu'ij huatyóochej ti tyihuó'mua'tyej, a'yaa pu'ij tyihuó'ixaaj tijin:

I nyúucarij i maj jin huatóotyamua've'en i Dios jimi

(Lc. 6:20-23)

³ —Miche' huatóotyamua've'en i maj jamua'reej maj quee je'ej tyéejviicue' i Dios jimi, ji'nye a'íi mu a'íjna jin antyúumua'reeriaj i tajapuá ti tyajá'ma'can.

⁴ 'Miche' huatóotyamua've'en i maj juxaamuijritye', ji'nye Dios pu tyámua' tyihuo'tyéjeevij.

⁵ 'Miche' huatóotyamua've'en i maj quee óotzaahuatye', ji'nye a'íi mu ja'ancuriáa'sij a'íjna i chuéj i ti jime' i Dios tya'tóoratziiri' ti huo'tá'an.

⁶ 'Miche' huatóotyamua've'en i maj a'íjna jin tajcuj, majta a'íjna jin i'cuj maj a'yan huárinyij je'ej ti tyí'xa'puí' i Dios jimi, ji'nye a'íjma pu jimi tyámua' tye'mej.

⁷ 'Miche' huatóotyamua've'en i maj hua'cu'vej i juxa'aj tyeítyee, ji'nye Dios pu ajta hua'ancu'vajxi'ij a'íjma.

⁸ 'Miche' huatóotyamua've'en i maj tyámua' een i juxiéjnyu'caa tzajta', ji'nye a'íi mu jaséjran i Dios.

⁹ 'Miche' huatóotyamua've'en i maj jahuoo mej mij quee nyo'sa'aj, ji'nye Dios pu a'yan huo'támua'sij tijin: "Nyiyóojmua'."

¹⁰ 'Miche' huatóotyamua've'en i maj japuéjtzij a'íjna jime' maj a'yan ricij je'ej ti

tyí'xa'pui', ji'nye néijmi'i pu tyihuá'ci'tyij i tajapuá ti tyajá'ma'can.

¹¹ 'Siata'aj huatóotyamua've'en, mati'ij i tyeítýee je'ej pua'aj tyaja'muaxajtaj, ajta mati'ij nye jitze ma'can hue'tzij jin tyaja'muaxajtzi'raj.

¹² Siata'aj huatóotyamua've'en, caxu jux-aamuijritya'aj, ji'nye jéehua pu tyajá'muaci'tyij i tajapuá ti tyejé'sejre', ji'nye a'yaa majta huó'ruuj a'íjma i maj ará'týeej i Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj.

Tyaj a'íjna jin tyí'huüre' tyej tyij tyámua' huó'uurej i maj yan séejre' i cháanacaj japua (Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ 'A'yaa xu mua'aj tyí'huüre' hua' tzajta' i tyeítýee ti'ij ajta tyí'huüre' i unáj i cue'ráj jitze. Ajta tipua'aj huatyájru'naj, aj pu'ij ráxi'sij i tá'ancatzaj. ¿Ji'nye ooj tyí'rij ti'ij ajtáhua'aj áancatzaj tá'ra'nyij? Capu ij che' tyi'táj huüre', a'íj mu jin majúuraxij, mej mij i tyeítýee jatzíinajyi'can.

¹⁴ 'A'yaa xu mua'aj een hua' tzajta' i tyeítýee ti'ij i tiéj ti á'taa ti ajta a'íjna jin a' imuáj atányeeri'cij i cháanacaj japua. A'íjna i chájta'naj jiríj jitze ti já'sejre', capu i'ríj ti huatyóo'avaaj. ¹⁵ Capu ajta a'táj cantýíj antýiteeraj ti'ij aan yo'tyárujtye'en i utáatzij jityej, sulu ánimuaj pu yo'ojchesij ti'ij a' imuáj atányeeri'cirej hua' tzajta' i maj iiráatyij u chi'táj. ¹⁶ A'yaa xu sij cha'taj siana'aj mua'aj huárinyij, siaj sij a'yan tyihuo'tyátatzavi'tye'en i tyeítýee, mej mij jamuaaséj siaj xá'pui' ricij, aj

mu mij majta tyaatatyójtzi're'ej i Dios tajapuá ti já'sejre'.

I Jesús ajta a'íjna i nyúucarij i maj jin tyí'ijta

¹⁷ 'Caxu a'yan tyí'mua'ajcaj yee a'íj nu jin mujo've'mej nyej nyij ja'antypuá'ritye'en a'íjci i nyúucarij Moisés ti jaatyájttoo nusu i maj jaataxájtaca' a'íimaj i maj tyí'xajtaca'aj i Dios jitze ma'can, canu sulu a'íj nu jin mujo've'mej nyej nyij ca'nyíjra'aj jamuaata'an. ¹⁸ Ji'nye a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime', tí'ij ooj ya séjre'ej i cháanacaj, ajta ooj séjre'ej i tajapuá, capu tyi'tíj jó'vesij i ti á'yu'si'ij i yu'xarij jitze, 'asta na'aj quee néijmi'i aróo'astej je'ej ti tyé'yu'si'. ¹⁹ A'íj pu jin, tipua'aj a'tíj séej quee ará'astej i nyúucarij ti á'yu'si'ij i yu'xarij jitze, tyij ajta a'íin pu'éen i tiquee jéehua juxie've', ajta je'en quee a'yan tyihuó'mua'tyej i tye'íyee mej mij ja'rá'astej i Dios, a'íi pu ajta a'íin pu'éeenye'ej ja'mej i ti jéetze' ciléenye' jin tyi'tyaváaj ja'mej u tajapuá. Ajta a'íjna i ti néijmi'i ará'astej a'íjci i nyúucarij, ajta je'en séecan huámua'tyej mej mij majta ja'rá'astej, a'íi pu va'cán jin tyi'tyaváaj ja'mej u tajapuá. ²⁰ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' mua'ajmaj, tipua'aj sequée hua'antymue'tin a'íijma i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze, siajta a'íimaj i fariseos, a'íjna jime' siaj a'yan huárinyij je'ej ti tyí'xa'pui' i Dios jimi, caxu a'náj tajapuá jo'tyá'itzeere'ej.

Jesús pu tyihuá'mua'tyej mej mij quee je'ej jóomua'raj

(Lc. 12:57-59)

²¹ 'Xu'ríj mua'aj a'yan tyú'namuajri' maj a'yan tyihuo'té'exaaaj i já'muahuasimua'ci'ij tíjín: “Caxu tyí'tyacui'caj, ji'nye a'íjna i tí tyí'tyacui'caa, a'yaa pu tyúuxie've' maj puéjtzij jaatá'an.” ²² Nyajta nyáaj, a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tíjín típua'aj a'tíj tyinyú'caj i ju'ihuáara' jimi, Dios pu puéjtzij jaatá'sij. Ajta a'íjna i tí je'ej pua'aj tyaatájeevej i juxa'aj tyéviij, a'yaa pu tyúuxie've' maj já'anvi'tíj a'íjma jimi i maj tyityatatyíj, ajta a'íjna i tí huápu'íj je'ej pua'aj tyá'xajta i juxa'aj tyéviij, a'íi pu a'áa jo'tyá'itzeere'ej jo'tíj quee a'náj já'mui'nyij i tiéj.

²³ 'A'íj pu jín, típua'aj períj tyi'tíj mu'vejritaj a'íjna japua jo'siaj yá'na'michej i Dios, pajta je'en jo'támua'reej paj tyi'tíj jín ootyá'itzee i axa'aj tyéviij jimi, ²⁴ a'áa paj pooj yo'tyá'itzeen i paj jaatámu'vejritaj i Dios jimi, pej pij anaquéej ujó'me'en a'íjci jimi i axa'aj tyéviij, pajta je'en tyu'tá'uunyí' a'íjci jimi. Aj pu'ij huatái'riitaríj paj mujo've'me'en pajta je'en tyu'támu'vejritaj.

²⁵ 'Típua'aj a'tíj muá'anvi'tíj i juéesij jimi, pata'aj jaaxá'pu'íntare'en a'íjna jamuán i tí muájcha'íire', tííj ooj muáavi'tíj, ta'aj ij quee amojo're'nyijtye' i juéesij jimi, na'ríij quee a'íi pu muéetzij tyu'tátuiire'sij i juéesij jimi, ajta je'en i juées a'íjma jimi muaatátoosij i maj jahuiire', a'íi mu mij mue'tyánasij. ²⁶ A'yaa nu tyí'mua'ixaatye' tzáahuatyí'ra'aj jime' mej

quee mui'rátoosij 'asta pana'aj quee néijmi'i tyihuo'nájchitye'en a'chu maj muajijve'.

A'íjci jime' i maj juxana'cire'

²⁷ 'Xu'ríj mua'aj a'yan tyú'namuajri' i maj aamí' a'yan tyu'taxájtaca' tijin: “Capáj íitaj jamuán hui'care'en i paj quee jatyévi'tin.”

²⁸ Nyajta nyáaj, a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin a'tíj ti na'aj ti íitaj huaséj ajta je'en jaatanyácu'a'aj, a'íj pu jin arí huóoxana'cirej i jutzájta' a'íjna jamuán i íitaj tiquee jatyévi'tin.

²⁹ 'A'yaa nu nyij tyajá'mua'ixaatye' tijin tipua'aj mua' jí'ij ti amuáca'ta' pujmua' séejre' jitze petyo'ojpuá'ritye'en, i paj jin ootyá'itzee i Dios jimi, eetátichij mua' jí'ij pajta je'en a'ímuáj yóorienyij, jí'nye jéetze' pu muatyáhu'i'rii paj tyi'tíj jo'rieenyij ti cáleen quee maj néijmi'i a'áa muaja'tyárieenyij jo'tíj jusén jime' já'taa. ³⁰ Ajta tipua'aj mua' muáca' jitze petyo'ojpuá'ritye'en, pata'aj ja'ajtavéjche pajta je'en a' ímuáj yóorienyij, jí'nye jéetze' pu muatyáhu'i'rii paj tyi'tíj jo'rieenyij ti cáleen, quee paj néijmi'i a'hua'rieenyij a'ájna i tiéj jitze ti quee a'náj já'mui'nyij.

A'íjna jime' i maj tóoto'raj

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹ 'A'yaa mu majta aamí' tyu'taxájtaca' tijin: “A'tíj ti na'aj ti ju'íj huatátoonyij, che' yu'xarij jaatapíjtye'en i ti jitzán á'yu'si'ij je'ej ti een jime' jaatátoj.” ³² Nyajta nyáaj, a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin tipua'aj a'tíj ju'íj huatátoonyij, quee a'yan tyi'tíj jin huarín i íiti'

tì séej jamuán huáhui'nyij, a'yaa pu'ij puéjtzij tyaata'sij i tì íira'ra'an pué'eenye'ej. Ajta a'íjna i tyáati' tì ja'ancuré'vi'tij a'íjci íitaj tì huatátuiihuaca' a'íi pu ajta juxana'cire'.

A'íjna jime' i maj jin tya'tóoratzi'raaca

³³ 'Siajta a'yan seríj tyú'namuajri' maj a'yan ará'tyeej tyihuo'té'exaaj i tahuásimua'ci'ij tijin: “Capáj yó'hua'nán i paj jin tya'tá'ratziiri' jitzán ma'can i tavástara'.” ³⁴ Nyajta nyáaj, a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin: Caxu tyi'tíj jin tya'tóoratzi'ra'an. Caxu tya'tóoratzi'ra'an a'íjna jitze ma'can i tajapuá, ji'nye a'íi pu a'íin pué'een i ipuariáara'an i Dios, ³⁵ caxu siajta tya'tóoratzi'ra'an a'íjna jitze ma'can i cháanacaj, ji'nye a'íi pu yan ra'íicajmee i Dios, caxu siajta a'íjna jitze ma'can i Jerusalén, ji'nye a'íi pu i chájta'naj a'íjna jitze ajtyáma'can i rey i tì va'cán antyúumua'reej. ³⁶ Caxu siajta tya'tóoratzi'ra'an i jumu'új jitze ma'can, ji'nye caxu jaayí'tin siaj jaatyáxu'muare'en, nusu siaj jaatyácueenare'en séej mu ju cipuáj. ³⁷ Che' a'yan eenye', tipua'aj a'yan setyu'taxáj yee: “jee”, che' a'yan eenye' tzáahuatyi'ra'aj jime', na'riij a'yan setyu'taxáj yee “capu”, che' a'yan ajta tzáahuatyi'ra'aj jime' eenye'. Ji'nye i tì seequéj een, a'íj pu jitze já'ma'can i tì je'ej pua'aj een.

Tyaj huo'xié've'en a'íjma i maj tájcha'íire'
(Lc. 6:29-30)

³⁸ 'A'yaa xu mua'aj tyú'namuajri' maj ará'tyeej a'yan tyu'taxájtaca' tijin: “Tipua'aj a'tíj je'ej pua'aj mojo'sejra, pata'aj pajta muáaj je'ej

pua'aj yó'sejraj", ajta a'yan tijin: "Tipua'aj a'tíj je'ej pua'aj mua'uuriaj pata'aj pajta muáaj tyi'tíj jin je'ej pua'aj jáa'uurej." ³⁹ Nyajta nyáaj, a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin: Caxu a'yan cha'taj siana'aj je'ej pua'aj ja'uurej a'íjna i ti je'ej já'mua'uurej, sulu tipua'aj a'tíj mui'tyéveenyij mua' ipéesij jitze, pata'aj jaatá'an ti ajta sícita' mui'tyéveenyij. ⁴⁰ Tipua'aj a'tíj ca'nyéjrij jin mua'antyíchueenyij, pata'aj jaatáchuiitye'en pajta mua' máancaj ⁴¹ Ajta tipua'aj a'tíj ca'nyéjrij jin muaata'íjtye'en paj tyía'ra'an tya'antinyij séej ví'ra'aj imuáj ti huatátýeej, pata'aj hua'puácaa ví'ra'aj imuáj atyiyóotuiiraj. ⁴² A'tíj ti na'aj ti tyi'tíj muahuaviiraj, pata'aj jaatá'an, pajta quee jamueeria'aj tipua'aj a'tíj tyi'tíj muaatanyéjvi'.

(Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³ 'A'yaa xu siajta tyú'namuajri' maj ará'týeej a'yan tyu'taxájtaca' tijin: "Pata'aj tyámua' yó'mua'raj i axa'aj tyévij, pajta jájcha'íiria'aj a'íjci i ti muájcha'íire'." ⁴⁴ Nyajta nyáaj a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin: Sياهو'xié've' i maj jamuájcha'íire', siajta huatyényuunyij i Dios jimi a'íjma jime' i maj je'ej pua'aj já'mua'uurej. ⁴⁵ Aj xu sij mua'aj yójmua'mua' pué'eenye'ej xá'ju'un i Dios tajapuá ti já'sejre', i ti je're'nyinyiicatýaa i xicáj a'íjma jimi i maj je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee, ajta a'íjma jimi i maj tyámua' tyí'tyetyeityee, ajta tyi'tá'caa mej mij huatyéviijej hua' japua i maj xá'pui' ricij, ajta hua' japua i maj je'ej pua'aj ricij. ⁴⁶ Ji'nye tipua'aj mua'aj sياهو'xié've'ej a'íjma i maj majta já'muaxie've', ¿tyi'tanyí

siamue'tin i Dios jimi? Ajta a'íimaj i maj huá'jijve' i maj tyí'ticij a'íimaj mu majta a'yan tyityetyúucha'ij. ⁴⁷ Ajta tipua'aj a'íijma siana'aj huatatyójtje'en i maj ja'mua ihuáamua' pué'een, ¿tyi'tanyí jin xá'puí' siaricij? Ji'nye a'íimaj i maj quee tyá'tzaahuatye' i Dios jimi, a'yaa mu majta ricij. ⁴⁸ Siata'aj tyámua' eenye' a'yájna tí'ij i ja'muavástara' tyámua' tyí'een tajapuá tí já'sejre'.

6

A'íjci jime' i maj a'yan tyúusejrataj cuxáa maj xá'puí' ricij

¹ 'Caxu tyi'tíj jin tyámua' rijcaj hua' tzajta' i tyeítyee mej mij a'íimaj jamuaaséj. Tipua'aj a'yan xáarinyij, capu tyi'tíj jamuaatá'sij a'íjna i siaj jajvástara' tajapuá tí já'sejre'. ² A'íj xu jin, siatí'ij tyihuá'puejve'ej a'íijma i maj quee je'ej tyéejviicue', caxu jaxajta yee a'yaa tu huaríj, matí'ij i séecan ricij i ju tyeyúuj tzajta', majta i cáayej jitze a'íijma i maj quee huatoojé'yacan jin tyámua' ricij. A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tíjin a'íi mu meríj néijmi'i tyu'mué'tij a'íjci jime' maj i tyeítyee tyámua' tyihuá'xaj. ³ Pajta muáaj patí'ij huá'huiiria'aj a'íijma i maj quee je'ej tyéejviicue', capáj ja'ixaatya'aj ja'ihuáara' i siaj néemi'ij óojaahuatye', ⁴ a'yaa paj huárinyij avíitzij jime'. Ajta a'íjna i paj jajvástara', a'íi pu jaséj i tí ju' avaa, a'íi pu'ij muaatá'sij i paj jaamué'tij.

*Jesús pu huá'mua'tyej je'ej maj
tyityeetyényuunyij i Dios jimi*

(Lc. 11:2-4)

⁵ 'Siatí'ij mua'aj tyényuusime'en i Dios jimi, caxu a'yan rijcaj mati'ij a'íimaj i maj quee tyámua' tyá'tzaahuatye', i ti hua'ránajchi maj huatyényuunyij muaatya'úuj i tyejúuj tzejta', na'ríij mua'ajcací'ca'aj i cáayej jitze, mej mij séecan huo'séj. A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzaahuatyí'ra'aj jime', a'íimaj mu meríj a'íjna huamue'tij mej mij i tyeítjee tyámua' huojo'sejra. ⁶ Pajta muáaj, patí'ij tyényuusime'en i Dios jimi, pata'aj utyájrutyey a'chi'táj, pajta tye'tyáanaj i puéertaj jime', aj pej pij huatyényuunyij a'íjci jimi i paj jajvástara' i ti quee séejre'. Ajta a'íjna i paj jajtáataj i ti jaséj je'ej paj ricíj aviítzij jime', a'íi pu muaatá'sij i paj jaamué'tij.

⁷ 'Ajta patí'ij tyényuusime'en i Dios jimi, capáj a'yan tyeeyí'tihua'an mati'ij a'íimaj i maj quee tyá'tzaahuatye', i maj jéehua á'tijti' metyenyúusima'aj a'íjna jime' i nyúucarij ti quee je'ej huatóomua'aj, ajta a'yan tyihua'miteeraste' ti a'íjna jin i Dios huá'namuajran. ⁸ Caxu a'yan rijcaj mati'ij a'íimaj, ji'nye i siaj jajvástara', a'íi pu'ríj jamua'ree tyi'tíj ti jamuá'itziütje', tyij siajta sequée xu jaatáhuaviiri'. ⁹ A'yaa xu sij mua'aj tyityeetyényuunyij tíjin:

Muáaj, mu paj tataáataj, tajapuá paj já'sejre',
che' tyámua' eenye' i paj jin ántyapuaj.

¹⁰ Che' mujo've'me'en i paj jin tyí'ijta.

Che' a'yan tyá'ra'nyij je'ej paj muáaj tyá'xie've'
íiyan cháanacaj japua,
a'yájna ti'íj ajta tyí'een i tajapuá.

¹¹ Tyitaatá' i ti tyí'cue'ri' ti tyúuxie've' a'náj
tina'aj.

¹² Tyitaatú'uunyi' i tyaj jin quee xá'pui' huaríj,
a'yájna tya'ti'íj ityáj tyíhuo'tú'uunyi'ri'
a'íjma i maj je'ej pua'aj táaruuj.

¹³ Capáj tyi'tá'care'en ti taamué'tin a'íjna i ti quee
xá'pui',

sulu pata'aj tajapuá huatányuunyij.

Ji'nye muáaj paj tyí'ijta, pajta néijmi'i
putyí'uurej,

a'íj paj jin jusén jime' séejre'.

¹⁴ Ji'nye tipua'aj mua'aj setyihuo'tú'uunyi'
a'íjma i maj je'ej pua'aj jamuáaruuj, a'íi pu
ajta mua'ajmaj tyajamuaatú'uunyi'raj i siaj ja-
jvástara' tajapuá ti já'sejre', ¹⁵ ajta tipua'aj se-
quée tyihuo'tú'uunyi' a'íjma i maj je'ej pua'aj
jamuáaruuj, capu ajta tyajamuaatú'uunyi'raj
a'íjna i ja'muavástara' tyi'tíj siaj jin quee xá'pui'
huaríj.

A'íjci jime' i maj ju'itzi'vee

¹⁶ 'Siati'íj ju'itzi've'ej, caxu acóotzaahuatya'aj
mati'íj i maj juxaamuijritye', ji'nye a'yaa mu
jéjrista' ricij i maj quee tyá'tzaahuatye', mej mij
i tyeítsee jáamua'reej tijin múu'itzi've'ej. A'yaa
nu tyajámua'ixaatye' maj a'íimaj meríj jaa-
mué'tij je'ej ti tyi'tíj tyihúa'ci'tyij. ¹⁷ Pajta muáaj,
pati'íj ja'itzi've'ej, pata'aj aca'jista'mitye'en, pajta
tyámua' huá'uurej, ¹⁸ mej mij quee i tyeítsee
jáamua'reej yee pua'itzi've'. A'íi pu'uj a'

vástara' i paj quee jaséj jamua'reej, ajta a'íjna i a' vástara' ti jaséj i ti ju' avaaj, a'í pu muaatá'sij i paj jaamué'tij.

A'íjna i ti jéehua tyí'huüre' i Dios jimi
(Lc. 12:33-34)

¹⁹ 'Caxu jéehua tyo'siire'ej i juchi'táj i ti huápu'i'ij tyá'najchij, jo'maj i tyajpuásij tyojó'jipuaj jo'tij ajta néijmi'i i tyajá'mua'a'rij tyojo'hu'tzij, jo'maj majta i náhua'rij jo'tyáru'pij mej mij tyu'náhua'an. ²⁰ Sulu siata'aj uty-
ojó'siire'en u tajapuá a'íjci i ti jéehua tyá'najchij, jo'maj quee i tyajpuásij tyojó'jipuaj, jo'tij ajta quee tyi'táj jo'hu'tzij, majta quee i náhua'rij utyáru'pij. ²¹ Ji'nye jo'tij tyi'táj já'sejre' i ti jéehua ja'mua jitze juxie've', a'áa xu siajta tyojomua'tziitye'ej xá'ju'un.

A'íjna i ti jatatzavi'tye' i tyévij
(Lc. 11:34-36)

²² 'Ajta mua' jí'ij, a'í pu a'ín pué'een i paj jin atányeej pej pij majo'cha'canye'en, a'yaa pu'ij tìpua'aj jí'ré'nye' pua'aj rí'síjme'nyij, tyámua' pej pij naa metyóonyeej, ²³ ajta tìpua'aj quee tyi'táj huürria'aj mua' jí'ij, a'yaa pej pij tíca' tyi'séere'ej puá'mej. Ajta tìpua'aj a'íjna i tatzárij quee tyi'táj huürria'aj, jéehua pu huápu'i'ij a' jitze huatyática'rij.

I Dios ajta i túmii
(Lc. 16:13)

²⁴ 'Capu a'táj pújoorej ti hua'puácaa jimi tyu'tyáhuüre'en, jí'nye séej pu tyicha'ürria'aj ja'mej i ti tyé'ijtye', ajta i séej xaa xie've'ej ja'mej,

nusu i séej tyámua' tyu'tyáhuüre'ej, ajta séej quee ará'astijre'ej. A'íj pu jin quee i'ríj siaj i Dios tyámua' tyu'tyáhuüre'en siajta a'íjci i túmii.

Dios pu tyámua' tyihuá'cha'íj i juyójmua'
(Lc. 12:22-31)

²⁵ 'A'íj nu jin a'yan tyajá'mua'ixaatye' tijin: Caxu a'íjci jin tyí'mua'ajcaj je'ej siaj tyí'tíj tyí'cua'nyij, nusu je'ej siaj ye'ej tyí'tyeye'en, na'ríij a'íjci jime' i siaj tyu'tyóochejtye'sij. ¿Nyi quee jéetze' juxie've' i Dios jimi siaj júurij xá'ra'nyij, quee i cue'ráj nusu i já'muahue'ra' na'ríij a'íjna i siaj tyúuche'tyaa? ²⁶ Cási' siahuo'séj mu pína'see i maj jútye' ra'ra', camu tyí'huastyaa, camu majta tyí'tza'nacaa, camu majta jasi'rii i ímue'rij i juchi'táj, ajta a'íi pu tyihuá'cue'tyej a'íjna i ja'muavástara' tajapúa' ti já'sejre'. Siajta mua'aj jéetze' xu jitzán juxie've' mequee mu pína'see. ²⁷ A'íj pu jin quee tyí'tíj huüre' ti a'tíj jéehua tyúumua'tziitye'ej, ji'nye capu jaatyáhuüre'ej ti'ij jéetze' já'tyeevi'in júurij.

²⁸ '¿Ji'nye siaj sij a'íjna jin tyúumua'tziitye' i siaj tyu'tyóochejtye'en? Cási' xaaséj mu xúuxu'uj je'ej ti tyí'huose' a'ájna a itzitáj, capu tyí'muijhuacaa capu ajta tyí'itzacaa. ²⁹ A'íj nu jin a'yan tyajá'mua'ixaatye' tijin a'íjna i rey Salomón, i ti jéehua tyí'ijcha'íica'aj, capu a'náj naa eenye'en tyu'tyóochejtyej ti'ij mu xúuxu'uj. ³⁰ A'yaa pu'ij tipua'aj i Dios tyámua' ja'uurej mu tu'píj ti ijíij a'áa já'sejre' jo'tíj jo'itzitaj, ajta ariá'pua'aj mu jaatyáteeraj chuéj tzajta' ta'ajtaavijhua. Jéetze'

pu'ij mua'ajmaj tyámua' já'mua'uurej mu siaj quee tyá'tzaahuatye' xaa nyu'uj. ³¹ A'íj xu jin quee tyúumua'tziitye'ej a'yan setyuu'íhuo'raj tíjin: “¿Tyi'tanyí tyacua'nyij?”, nusu yee: “¿Tyi'tanyí tyeye'en?”, na'ríj a'yan yee: “¿Tyi'tanyí tyetyu'tyátachejtye'sij?” ³² A'íi pu a'ín tyi'pué'een i maj jin tyúumua'tziitye' i maj quee tyá'tzaahuatye', siajta mua'aj xu tyivástara' i ti arí jamua'reej tyi'tíj ti jamuá'itziitye'. ³³ A'yaa pu'ij siata'aj i Dios jimi tyi'huómua'tziitye'en, siajta a'íjci jitze i tajapuá ti tyejé'sejre', ajta siaj a'yan huárinyij je'ej ti tyí'xa'pui'in i Dios jimi, aj xu sij néijmi'i tya'ancuriáa'sij i ti tyajamuá'itziitye'. ³⁴ Caxu a'íjna jin je'ej tyí'mua'ajcaj je'ej ti ariá'pua'aj tye'mej. Ariá'pua'aj xu sijta tyi'tyése'ej xá'ju'un a'íjci jime' je'ej ti tyi'tíj tyajá'muaci'tyij.

7

Tyaj quee séecan jitzán tyí'pua'ritye'ej (Lc. 6:37-38, 41-42)

¹ 'Caxu huá'xíjtye'ej i séecan, tíij quee Dios ajta mua'ajmaj jamo'xíjtye'en. ² Ji'nye Dios pu a'yan cha'tána'aj tyajamuá'xíjtye'en siati'ij mua'aj tyihuo'xíjtyej i séecan, ajta a'chu siaj tyi'tíj jaatá', a'yaa pu cha'tána'aj i Dios mua'ajmaj tyajamuáatá'sij. ³ ¿Ji'nye pej pij a'íj aráasej a'ihuáara' i ti cíi na'aj tyo'tyá'itzee i Dios jimi, pajta quee a'íjna séej i paj muáaj va'cán jin ootyá'itzee i Dios jimi? ⁴ Ajta tipua'aj muáaj períj va'cán jin ootyá'itzee i Dios jimi, ¿ji'nye tyí'rij paj a'yan tyaaté'exaatye'en ja'ihuáara' i ti cíi

na'aj tyo'tyá'itzee yee nyiche' muaatáhuire'en i paj jin ootyá'itzee? ⁵ Muáaj mu paj quee tyámua' metyóomua'rej, pooj mi' néijmi'i jin tyámua' huá'uuren pajta tyu'ta'úunyi'ran i Dios jimi, aj pej pij a'yan tyaaté'exaatye'en tyi'táj ti jin ootyá'itzee ja'ihuáara'.

⁶ 'Caxu huá'ixaatya'aj i nyúucarij ti jí're'en a'íjma i maj tyú'xana've', mej mij quee jamuá'xaahuari'raj mati'ij i tzi'cáj maj tyú'cha'vacaa. Caxu siajta a'íjma tyí'tuiiria'aj i maj quee tyi'táj tyevi'ra' i Dios ti tyajamuaatá', mej mij quee je'ej pua'aj jamuá'uurej, majta je'en jamuatziinajyi'can.

Maj jahuaviiraj i Dios, majta tye'ejtyáto'sixi'in jo'tij ja'pueertaj

(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ 'Siata'aj huatyényuunyij i Dios jimi, ji'nye a'í pu néijmi'i tyajamuaatá'sij, siajta i Dios jimi tyú'huoonyij, aj xu sij ja'ancuriáa'sij i siaj jahuoo, siajta tye'ejtyáto'xa'an jo'tij ja'pueertaj, a'aj pu'ij i Dios tya'antácuunaj. ⁸ Ji'nye a'íjna i ti a'yan tyá'huoo, a'í pu ja'ancuriáa'sij, ajta a'íjna i ti a'yan tyi'táj tyí'huocaj, a'í pu jatyoonyij, ajta a'íjna i ti tye'ejtyáto'xa'an jo'tij ja'pueertaj, Dios pu tya'antácuunaj.

⁹ '¿Ca' síj ti ja'mua jitze ajtyáma'can a'yan tyá'ca'nyej ti tyetyéj jaatátistej i juyój tipua'aj páan jahuaviiraj? ¹⁰ ¿Na'ríj ti cú'cu'uj jaat-apíjtye'en tipua'aj hue'ej jahuaviiraj? ¹¹ A'yaa xu sij tyá'mua'reej siaj jí're'nye' tyihuo'tá'an i juyójmua' mua'aj mu siaj quee tyámua' een i jutzájta', ajta i ja'muavástara' tajapuá ti

já'sejre', jéetze' pu'ij tyámua' tyajamuaatá'sij i ti tyí'jí're'en i siaj jimi jaatáhuosij.

¹² 'A'yaa pu'ij, siata'aj a'yan cha'taj siana'aj huárinyij i juxa'aj tyeétyee jimi je'ej siaj mua'aj tyá'xie've' maj a'yan huárinyij ja'mua jimi, ji'nye a'yaa pu cha'tána'aj tyé'yu'si' i yu'xarij jitze i maj jin tyí'ijta, ajta je'ej maj tyu'xájtaca' i Dios jitze ma'can maj tyí'xajtaca'aj.

A'íjci jime' i puéertaj ti cǎi antayóhuaj

(Lc. 13:24)

¹³ 'Siata'aj a'úu jo'tyájrutyey i puéertaj jitze ti cǎi antayóhuaj. Ji'nye a'íjna i puéertaj ti antayóhuaj ajta i juyéj ti ooyóhuaj, a'íi tyi-huojó'jipuaj, mue'tíj mu mij a'íjna jitze ucáaju', ¹⁴ ajta a'íjna i puéertaj, ajta i juyéj ti jamu-atá'caa siaj jusén jime' júurij xá'ra'nyij, cǎi pu antayóhuaj, ajta tyési' ti a'tíj japuan huame'en, camu mij mue'tíj jatyoovej.

A'íj mu i táque'ra' jin jamua'reeren tyi'tíj ti ciyáara' pué'een

(Lc. 6:43-44)

¹⁵ 'Tyámua' xu tyityahuóocha'iin a'íjma jimi i maj tyí'hue'tacaa, a'yaa mu tyúusejrataj maj i Dios jitze ma'can tyí'xaj. Ja'mua jimi mu ajo'ré'nyinyii naa metyityacanyúuca'aj, maj majta a'yan een i jutzájta' mati'ij i íra'vej i maj tyí'tyacui'caa, majta tyú'cha'vacaa. ¹⁶ F'ríj siaj huó'mua'tyij a'íjci jime' je'ej maj ricij, ji'nye capu í'ríj ti úuvaj huatatáca'an tzícare'ej jitze, nusu ti i xápua' a'íjna jitze taca'aj i ti tyétzicare'. ¹⁷ A'yaa pu tyí'een, néijmi'i i ciyéj ti tyi'jí're'en,

jì're'nye'en pu ajta tyí'tajcaa, ajta i ciyéj ti quee tyi'jí're'en capu ajta jì're'nye'en taca'. ¹⁸ A'íjna i ciyéj ti jí're'en, capu i'ríj ti je'ej pua'aj eenye'en huatatáca'an, nusu ti i ciyéj ti quee jí're'en jì're'nye' huatatáca'an. ¹⁹ Néijmi'i i ciyéj ti quee tyi'jí're'en, a'íj mu tyé'ejveechixi'íj, majta je'en tye'entyátieeraj. ²⁰ A'yaa pu'íj éenye'que' i'ríj siaj mua'aj huó'mua'tyij a'íjci jime' je'ej maj tyi'tíj jin ricij.

Camu néijmi'i a'áa jo'tyárutyij jo'tij i Dios tyejé'íjtaj

(Lc. 13:25-27)

²¹ 'Majta i maj a'yan tyí'nyejee yee: "Nyavástara', Nyavástara'", camu néijmi'i a'áa jo'tyárutyij jo'tij i Dios tyejé'íjtaj, sulu a'íi mu'uj i maj a'yan ricij je'ej ti i Dios tyá'xie've'. ²² A'ájna xicáara' jitze mue'tíj mu a'yan tyinaatájeevij tijin: "Tavástara', Tavástara', ityáj tu tyu'taxájtaca' a'nyúucaritze', tyajta a'nyúucaritze' ma'can huo'tamuárij i tyiyáaru' i maj hua' tzajta' séjria'ca'aj i tyeítyee, tyajta jéehua tyu'muáriej muéetzij jitze ta'rataca'nyáaj." ²³ Aj nu nyij a'yan tyihuo'té'exaatye'ej tijin: "Canu a'náj jamuaamuájtyaca', séricuj siájhuui nye jimi, mu siaj je'ej pua'aj tyityetyúucha'íj."

A'íjci jime' i maj ja'tátaahuaca' i maj japuan ja'ajtaahuaca' i juchi'íj i maj hua'puaj

(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴ 'A'yaa pu'íj, a'íjna i ti nyanamuaj, ajta a'yan ricij je'ej nyaj tyé'ixaatye', a'yaa pu cha'tána'aj

metyóomua'rej ti'ij a'íjna i a'tíj ti huatyóochi'tyey tyetyéj japua. ²⁵ Aj mu mij huatyéviiyaca', ajta huatámui'yaca' i jájtyij, ajta huatá'aacariaca', ajta a'íjna i chi'ra'an, capu eetávej, ji'nye tyetyéj japua pu ja'ajtaahuaca'. ²⁶ Ajta a'íjna i ti nyanamuaj, ajta quee a'yan ricij je'ej nyaj tyí'xaj, a'yaa pu een ti'ij a'íjna i a'tíj ti a'áa jo'tyóochi'tyey jo'tij jó'saata'. ²⁷ Aj mu mij huatyéviiyaca', ajta huatámui'yaca' i jájtyij, ajta huatá'aacariaca' aj pu'ij pu eetávej i chi'ra'an. Aj pu'ij néijmi'i tyojo'riej.

²⁸ Ti'ij Jesús ja'antypuá'rij ti tyihuó'ixaaj, néijmi'i mu i tyeítjee je'ej tyo'taséj a'íjci jime' je'ej ti tyihuo'muá'tyey, ²⁹ ji'nye a'yaa pu tyihuo'muá'tyey ti'ij síj ti va'cán jin tyi'tyéjvee, capu a'yan mati'ij i maj tyihuá'mua'tyahua'aj i yu'xarij jitze i maj jin tyí'ijta.

8

Jesús pu séej tyévij tyú'huaaj ti cá'atzaj
(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

¹ Ti'ij i Jesús acájraa i jiríj jitze, jéehua mu tyeítjee jamuán huajú'ca'aj. ² Aj pu'ij síj tyáati' ave're'nyej i Jesús jimi, tyí'cui'ca'aj a'íjna jime' ti cá'atzaj a'íj pu'ij jimi tyítunutaca' i Jesús, ajta a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Nyavástara' tìpua'aj mua'ráanajchij pata'aj tynáahuaaty'en.

³ Aj pu'ij Jesús ja'ajtamuariej, ajta a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Na'ráanajchij paj huarúj. Tì'ij a'yan tyu'taxájtaca', aj pu'ij tyámua' huaríj, tì'quij huarúj. ⁴ Ajta je'en i Jesús a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Cási', capáj a'tíj ixaatye'ej, sulu áricuj pata'aj huatá'sejrataj a'íjci jimi i puaríj, pajta tyu'támu'vejritaj a'yájna tì'ij tyu'ta'íjtaca' i Moisés, mej mij jáamua'reej tijin papu'ríj huarúj.

Jesús pu tyáahuaj a'íjci i ti jahuiiria'ca'aj i xantáaru'uj tì tyí'ijtye'

(Lc. 7:1-10)

⁵ Tì'ij i Jesús utyájrurij a'ájna i chájta'naj jitze tì a'yan tyaja'rájtyapuj tijin Capernaúm, síj pu jimi ajtyáxiirica' i xantáaru'uj tì tyí'ijtye', tì'ij tyi'tíj jaatáhuavii. ⁶ A'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—Nyavástara', tyí'cui' a'ájna i ti nyahuiire', capu tyéjchevej, jéehua pu huápu'íj jajpuéjtzij.

⁷ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Nyáaj nu ujo'ma'aj na'mej, nyej nyij tyáahuaatye'en.

⁸ Aj pu'ij a'yan tyu'tanyúj a'ájna i xantáaru'uj tì tyí'ijtye' tijin:

—Nyavástara', capu a'yan tya'ráanajchi paj utyájrutyey i nyechi'táj, a'yaa papu'uj tyu'taxáj i nyúucarij jime', aj pu'ij tyámua' rinyij a'ájna i ti nyahuiire'. ⁹ Ji'nye séecan mu majta nyéetzij tyí'nye'ijtye', nyajta nyáaj séecan tyí'ijtye'. Típua'aj séej a'yan nyetyu'té'exaatye'en yee: áricuj, a'íi pu jo'ma'aj ja'mej, na'ríj séej a'yan nyetyu'té'exaatye'en yee: mujo'té'yi'ij; a'íi pu mujo'va'ma'aj ta'mej, ajta típua'aj séej

nyetyu'ta'íjtye'en je'ej ti tyi'tíj huá'uurej, a'yaa pu rinyij.

¹⁰ Ti'ij i Jesús a'yan tyáanamua'jri', jéehua pu huatóotyamua'vej, aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaa' a'íjma i maj jamuán huajú'ca'aj tijin:

—A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyira'aj jime', hua' tzajta' i tyeítyee i maj a'yan huacháatimee i Israel, canu a'náj séej huátyoj ti a'yan cha'taj tyá'tzaahuatye' ti'ij a'íjna i tyáati'.

¹¹ Nyajta a'yan tyajá'mua'ixaatye' maj mue'tíj mujo'vá'ju'uj muá'ju'un, a'ájna pujmua' jo'tij i xicáj jé'ejnyinyij majta jo'tij i xicáj ja'ancáru'pij, mej mij oorá'sej a'íjci jamuán i Abraham, majta a'íjci jamuán i Isaac mej mij hua' jamuán tyú'cua'nyij a'ájna jo'tij i Dios tyejé'ijtaj, ¹² majta a'íimaj i maj Israel jitze ajtyáma'can, Dios pu a'áa huojoo'ityij jo'tij jo'tíca'. Jéehua mu mij juyiinyaj muá'ju'un, majta ancurioci'máaj muá'ju'un a'íjci jime' i maj jéehua jajpuéjtzij.

¹³ Aj pu'ij Jesús a'yan tyaaté'exaa a'íjci i xantáaru'uj ti tyí'ijtye' tijin:

—Áricuj jó'ra' ja'chej, a'yaa pu tye'mej je'ej paj períj tyá'antzaahuaj. Ti'ij a'yan tyaaté'exaa, aj pu'ij huarúj a'íjna i ti tyí'huiire' a'íjna jimi i xantáaru'.

*Jesús pu tyáahuaj a'íjci i mu'nyáara' i Pedro
(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)*

¹⁴ Aj pu'ij Jesús a'áa jo'mej jo'tij i Pedro ja'chej, a'áa pu'ij a'íj jo'tyoo a'íjci i mu'nyáara' i Pedro, a'áan pu jo'ojca'tyij i utáatzij japua, ajta jéehua puístaca'aj. ¹⁵ Aj pu'ij Jesús jajví' i muáca'ra'an jitze, ti'ij a'yan huaríj, aj pu'ij

huarúj, ti'quij ájchej, ajta je'en huatyóochej ti'ij tyihuó'cue'tyej.

Jesús pu mui'caa tyú'huaaj i tyeítyee i maj tyí'cucui'

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶ Ti'ij huaré'chuixarij, jéehua mu huaja'ráavi'tij i Jesús jimi a'íjma i maj tyiyáaru'uj hua' tzajta' ú'sejria'ca'aj, a'íi pu'ij huo'ta'íj i tyiyáaru'uj maj iiráciinyej i tyeítyee tzajta', ajta néijmi'caa tyú'huaaj i maj tyí'cucui'ca'aj. ¹⁷ A'yaa pu tyu'ríj ti'ij aróo'astej je'ej ti tyu'taxájtaca' a'íjna i Isaías, i ti ará'tyeej tyí'xaxa'ta'aj i Dios jítze ma'can, ti'ij a'yan tyu'taxájtaca' tijin: “A'íi pu tyitacáa'ri'ri' i tíquee tú'ca'nyisti'raca'aj, ajta tyojo'tií i tyaj jin tyí'cucui'ca'aj.”

A'íimaj i maj jaxie'va'ca'aj maj jamuán huací'ca'an i Jesús

(Lc. 9:57-62)

¹⁸ Ti'ij Jesús huo'séj i tyeítyee i maj jéehua jimi ajtyáxiiriaca', aj pu'ij a'yan tyu'ta'íjtaca' maj antáciinyej után pujmua' i ti ja'alaguun jítze. ¹⁹ Aj pu'ij síj ti tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jítze i maj jin tyí'íjta, a'íi pu ave're'nyej i Jesús jimi, ajta je'en a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Maestro, a'yaa nu tyá'xie've' nyaj ajamuán jo'cha'canye'en jo'tij na'aj paj jooma'aj puá'mej.

²⁰ Aj pu'ij Jesús a'yan tyaaté'exaa tijin:

—A'íimaj i arachuíjse, a'áa mu ja'chej jo'tij já'tyasta', majta i pína'see a'íi mu tyu'íto' jo'maj jáa'sacaa, nyajta nyáaj, i nyaj nyajta tyéviij

jitze huanie'huaca', canu tyichí' i nyaj tzajta' huácutyij.

²¹ Ajtáhua'aj pu síij ti jamuán jo'chá'canya'aj a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Nyavástara', naatá' nyej nyij anaquéej ja'vá'nán i táataj, aj nu nyij yeve're'nyesij nyej nyij ajamuán jo'cha'canye'en.

²² Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Pata'aj nyaj jamuán jo'cha'canye'en, miche' a'íimaj i mui'chítyee hua'vá'naxi'in i juxa'aj mui'chítyee.

Ti'ij Jesús jaatyápua'rij i áacaj

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Aj pu'ij i Jesús atyájraa i báarcuj jitze, majta a'íimaj i maj jamuán huacíj. ²⁴ Aj pu'ij tyámua' ca'nyíin jin tyu'tá' aacariaca' i jájtyij japua, ajta viváajma'aj tyúuta'hua'aj i jájtyij, a'íi pu'ij atyáxijrihua'aj i báarcuj jitze. Ajta a'íjna i Jesús tyáacusima'aj. ²⁵ Aj mu mij a'íimaj i maj jamuán huacíj jimi ajo're'nyej, mati'ij mij jaajístej, a'yaa mu tyaaté'exaa tijin:

—¡Tavástara', tajapuá huatányuuchij! ¡Tu'ríj atyácuí'sij!

²⁶ Aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—¿Ji'nye siaj sij huápuí'ij tyí'tziinye'? Mua'aj siaj quee a'chu tyá'tzaahuatye'.

Ti'ij a'yan tyu'taxáataj, aj pu'ij ájchej, ti'quij jaatá'ijmuejri' i áacaj, ajta i jájtyij, aj pu'ij huatyápua'riaca' i áacaj, ajta naa oore' éenye'ej ta'raa i jájtyij. ²⁷ Jéehua mu je'ej tyo'taséj a'íimaj i maj jamuán huacíj, a'yaa mu tyúu'ihuo'raca'aj tijin:

—¿Tyi'tanyí tyévira' pué'een a'mújna, mej mij ja'tzaahuatye' i áacaj, ajta i jájtyij?

A'íimaj i maj Gadara já'ma'can i maj tyiyáaru'uj hua' tzajta' séjria'ca'aj

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Tí'ij i Jesús a'áa ja'rá'aj után pujmua' jo'tij ja'alaguun, Gadara ti ja'ajtyáma'can, hua'puaj mu mij hua'antynájchaca' i maj tyiyáaru'uj hua' tzajta' séjria'ca'aj, a'áa mu ja'ráacij jo'maj i muí'chítjee já'ava'tacaa, aj mu mij jimi ajtyáxiiriaca'. Jéehua mu simuáruunyica'aj, a'íj pu jin quee i'riitaca'aj ti a'tíj ajo'ré'nyej a'íjna juyéjra' jitze, ²⁹ aj mu mij a'yan tyityeetyejíihuajraa tíjin:

—Capáj je'ej ta'uurej ityájma, muáaj mu paj yójra' pué'een i Dios. ¿Nyi a'íj jin mu po've'mej pej pij puéjtzij taatá'an? Capu eexúj atyojo'ré'nyej a'náj tyaj jajpuéetzij tá'ju'un.

³⁰ Meentyij a'imuáj mue'tíj i tuíxuj mo'tyu'uj metye'entycua'áaj, ³¹ a'íi mu mij i maj tyiyáaru' hua' tzajta' ú'sejria'ca'aj, a'yan tyaatáhuaviiri a'íjci i Jesús tíjin:

—Típua'aj pataatamuáaritye'en taatá' tyej tyij mu tuíxuj tzajta' utyájrutyey.

³² Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaaaj tíjin:

—Séricuj.

Matí'ij mij iiráacij, hua' tzajta' i tyétyacaa, aj mu mij hua' tzajta' utyájrurij i tuíxuj, matí'ij mij a'íimaj i tuíxuj jo'huáachajraa a'ájna jo'tij ja'ancátjee, matí'ij mij jájritze' ja'tyáavatzi, aj mu mij néijmi'i atyájcuii.

³³ Majta a'íimaj i maj huá'siiria'ca'aj i tuíxuj a'íi mu huatoo'uj, mati'ij a'áa ja'rá'aj a chájta' aj mu mij tyu'taxájtaca' je'ej ti tyi'tíj huaríj, a'íj mu huo'té'exaa je'ej ti tyihuó'ruuj a'íjma i maj tyiyáaru'uj hua' tzajta' séjria'ca'aj. ³⁴ Mati'ij mij a'íimaj i maj a'áa jo'cháatima'caa, néijmi'i mu ave're'nyej i Jesús jimi, mej mij jamuán tyu'taxáj, a'yaa mu mij jéehua tyaatáhuaviiri' a'íjci i Jesús ti jó'ra'nyij a'ájna.

9

*Jesús pu séej tyú'huaaj i ti quee tyéchavaaj
(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)*

¹ Aj pu'ij Jesús atyájraa i báarcuj jitze, aj mu mij antacíj után pujmua', mati'ij mij a'áa ja'rá'aj chájta' jo'tíj a'íin jó'catyii. ² Aj mu mij séecan a'tíj aje're'nyijtye ti quee tyéchavaaj a'íjci jimi i Jesús, a'íj pu japua áan újca'tyii i utáatzij a'íjna i a'tíj, ti'ij Jesús huo'séj a'íjma i tyeítyee, aj pu'ij jáamua'reeri' tíjin metyá'tzaahuatye', a'yaa pu'ij tyaaté'exaa a'íjci i ti tyí'cui' tíjin:

—Nyiyóoj, huatyá'ca'nyej, pu'ríj i Dios tyimuaatú'uunyi'ri' i paj jin ootyá'ítzee jimi.

³ Séecan mu mij i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze i maj jin tyi'ijta a'yan tyi'riá'mua'aj tíjin: “Je'ej ti a'múu tyu'taxájtaca' je'ej pu pua'aj tyá'xaj i Dios.” ⁴ Ajta i Jesús pu jáamua'reeri' je'ej maj ye'ej tyí'mua'ajcaa, aj pu'ij a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tíjin:

—¿Ji'nye siaj sij huápuí'ij je'ej pua'aj tyí'mua'tzej mu jutzájta'? ⁵ ¿Tyi'tanyí quee jéetze' tyési', nyi nyej a'yan tyaaté'exaatye'en

yee: “Pu'ríj i Dios tyimuaatú'uunyi'ri' i paj jin ootyá'itzee jimi”, na'ríj yee: “Ájchesij anchóoj mua' utáatzij”? ⁶ A'yaa nu nyij rinyij siaj sij jáamua'reej tijin a'íjna i ti ajta tyéviy jitze huanie'huaca', ti ajta a'íjna jin antyúumua'reej íiyan i cháanacaj japua ti'ij tyihuo'tú'uunyi' i maj jin ootyá'itzee i Dios jimi.

Aj pu'ij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i ti quee tyéjchevej tijin:

—Ájchesij, anchóoj mua' utáatzij, áricuj jó'ra' jo'paj ja'chej.

⁷ Aj pu'ij ájchej a'íjna i ti tyí'cui'ca'aj, ti'ij ij jó'raa i juchéj. ⁸ Majta i tyeítyee i maj tyí'sejraca'aj je'ej ti tyi'táj huaríj, a'íi mu tyu'tátziin, majta je'en tyaatatyójtzi'rej i Dios a'íjci jime' je'ej ti a'íin tyihuo'tá' mej mij a'yan huárinyij i tyeítyee.

Jesús pu jaatajé a'íjci i Mateo

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Aj pu'ij i Jesús jó'raa, ti'quij a'yee jo're'nyej ti'ij ij a'íj huaséj i a'táj ti a'yan antyapuaaj tijin Mateo, a'úu pu je'rácatyii u chi'táj maj tzajta' huá'jijva'ca'aj i maj tyí'ti'ijcicaa. Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Pata'aj nyaj jamuán jo'cha'canye'en.

Aj pu'ij i Mateo ájchej, ti'quij jamuán jó'raa. ¹⁰ Aj pu'ij a'yan tyu'ríj, mati'ij a'áa ja'rá'aj jo'táj i Mateo ja'chej, ti'ij i Jesús tyí'cua'caj, aj mu mij jéehua ujo'vá'ju' i maj tyí'tyeyijve', majta séecan i maj je'ej pua'aj tyí'tyetyeytyee, mati'ij mij huatyára'saca' i méesaj jitze jamuán i Jesús,

majta jamuán a'íimaj i maj Jesús jamuán huacíj.
 11 Majta a'íimaj i fariseos, matí'ij jaaséej je'ej ti rijcaa i Jesús, aj mu mij a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' a'íijma i maj jamuán huacíj tijin:

—¿Ji'nye een jin mu ja'mua maestro tyí'cua'caa, ajta ya'caa hua' jamuán i maj huá'jijve' i maj tyí'ti'ijcicaa, ajta hua' jamuán i maj je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee?

12 Ti'ij i Jesús a'yan tyihuo'namuajri', a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijin:

—A'íimaj i tyeítyee i maj ajo're'nyinyii a'íjci jimi i ti tyí'hua'tacaa, capu juxie've' maj a'áa joojú'un i maj jí're'en, sulu a'íi mu ajo're'nyinyii i ti tyí'hua'tacaa jimi i maj tyí'cucui'. 13 Séricuj, siata'aj tyí'huóomua'tyej a'íjci jime' je'ej ti hu-atóomua'aj a'íjna i nyúucarij ti a'yan tijin: “A'yaa nu tyá'xie've' siaj hua'cu'vej i juxa'aj tyeítyee, canu jaxie've' siaj tyi'tíj tyí'tuiiria'aj.” Ji'nye canu nyáaj a'íjna jin mujo've'mej nyej nyij a'íijma huatájeevej i maj tyámua' een, sulu a'íijma i maj quee xá'pui' ricíj.

A'íj mu jaata'íhuo'ri' je'ej maj ty-ityahuóo'itzi've'en

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

14 A'íimaj i maj Juan jamuán huací'ca'aj, a'íi mu aje're'nyej i Jesús jimi, matí'ij mij a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—Ityáj majta a'íimaj i fariseos, jéehua tu ta'itzi've', ¿ji'nye mej mij quee a'yan tyúu'itzi've' i maj muéetzij jamuán huací'ij?

15 Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—¿NyiQUIJ i'rÍj maj juxaamuijritya'aj i maj huatá'inyiihuaca' mej mij tyú'ye'esten, tipua'aj ooj hua' jamuán tyí'ye'estyaj i a'tÍj tí huatyényeïichaca'? Ajta a'yaa pu atyojo're'nyesij maj já'vi'tin i a'tÍj, aj mu mij i amíincustyamua' ju'itzi've'en, ji'nye capu che' aja'hua' i hua' amíincuj.

¹⁶ 'Capu a'tÍj ja'ajtyá'cu'nya'puaj i cÍxurij tí mí'ma'can, a'Íjna jime' i cÍxurij tí jájcuaj, ji'nye a'Íi pu i cÍxurij tí jájcuaj huatyátzu'taj tí'ij huatyájo'sinyi'huaj, aj pu'ij jéetze' va'tÍj anasúutza'nyij ja'mej. ¹⁷ Camu majta nahuáj tí jájcuaj ucáto'sij i navÍj limeetara' tza-jta' tí racue'ríihuajmee, ji'nye i nahuáj pu jaatyásujtza'naxi'ij i navÍj tí racue'ríihuajmee, aj pu'ij jó'vesij i navÍj ajta i nahuáj. A'Íj pu jin a'yan tyúuxie've' maj ju'cájto'nyij i navÍj tzajta' tí jájcuaj a'Íjci i nahuáj tí ajta jájcuaj, a'yaa pu éenye'que' tyo'táviicue'raj i tí juxa'aj tyi' jájcuaj.

A'Íjna i Íiti' tí tyí'cui'ca'aj ajta i yójra' a'Íjci i Jairo

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Óoche' pu tyihua'ixáatya'caj i Jesús tí'ij síij jimi ave're'nyej, a'Íi pu a'Íin pué'eenye'ej i tí tyí'ijta i hua' tyeyúuj tzajta', aj pu'ij tyítunutaxij jimi i Jesús, tí'quij a'yan tyaaté'exaa tíjin:

—Nyiyóoj pu oochán huamuí', ajta tipua'aj muáaj mu pové'me'en pajta je'en ja'ajtamuárie'en, a'Íi pu huatájuuritaj.

¹⁹ Jesús pu ájchej, tí'quij ujó'mej majta mu'uj ujó'ju' a'Íimaj i maj jamuán huacÍj. ²⁰ Aj pu'ij Íiti' tí arí tamuáamuata' japuan hua'puaj nyinyi'ra'aj

á'tyeej ti tyí'cui', a'íi pu huárita' aje're'nyej i Jesús, ti'quij ja'ajtamuariej i máancajra'an i Jesús. ²¹ Ji'nye a'yaa pu tyí'mua'ajcaa tijin: "Típua'aj a'íj na'ajtamuarie'en i máancajra'an, tyámua' nu rinyij." ²² Aj pu'ij i Jesús ooré'nyeeriaca' ti'ij jaaséj i íitaj, ajta a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Nyiyóoj, che' ca'nyíjra'aj huataséjre'en mua' tzajta', a'íj paj jin huarúj i jin tyá'antzaahuaj.

Aj pu'ij huarúj a'íjna i íiti'.

²³ Ti'ij i Jesús a'áa ja'rá'aj jo'tij ja'chej a'íjna i ti tyí'ijta i tyeyúuj tzajta', aj pu'ij huo'séj i tyeítyee i maj tyí'ci'sitye', majta jéehua i tyeítyee juyiinycaca'aj, ²⁴ a'yaa pu tyihuo'té'exaa tijin:

—Xi'ráciiinyij a'yújna, ji'nye capu mu'chij mu íjmue'esti', sulu tyácusij pu'uj.

Aj mu mij jaatya'atzájraa a'íjci Jesús a'íjci jime' je'ej ti tyu'taxájtaca', ²⁵ ajta a'íi pu hui'rá'ityaca', aj pu'ij utyájrurij jo'tij jo'ojcá'aj a'íjna i íjmue'esti', ti'quij ja'náavi' muáca'ra'an jítze, aj pu'ij a'íjna i íjmue'esti' ájchej. ²⁶ Ti'quij néjmi'que' huámua'reeri'huaca' jo'maj jo'cháatíma'caa je'ej ti tyi'tíj huaríj.

Jesús pu hua'puácaa tyú'huaaj i maj arácucu'un

²⁷ Ti'ij Jesús a'áa ja'rájraa, mahua'puaj mu jaatavén i maj arácucu'un, a'yan metyi-tye'entyijíhuaj tijin:

—Tá'ancu'vaxi' ityájma muáaj mu paj yójra' pué'een a'íjci i David.

28 Tì'ij Jesús utyájrurij u chi'táj, aj mu mij jimi ave're'nyej i maj aracúcu'nyijmee, aj pu'ij a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tìjin:

—¿Nyi setyá'tzaahuatye' nyaj tyaja'muahuaatye'en?

Mati'ij mij a'yan tyityaatanyúj tìjin:

—A'yaa pu tyi'ja'yájna tavástara'.

29 Aj pu'ij i Jesús hua'rámuarie'xij i hua' jüise' jítze, ajta a'yan tyihuo'té'exaa j tìjin:

—Che' a'yan tyá'ra'nyij je'ej siaj seríj mua'aj tyá'antzaahuaj.

30 Aj mu mij atanyéjnye'riaca' i maj hua'puaj. Ajta i Jesús jéehua pu a'yan tyihuo'tá'ijmuejri' tìjin:

—Caxu a'tíj ixaatye'ej je'ej siaj tyityaarúj.

31 Ajta mati'ij jo'cáj, a'íi mu huatyóohuij maj néijmi'que' jaataxáj je'ej ti i Jesús tyihuo'huaa.

Jesús pu séej tyú'huaaj i ti quee tyo'ríi'riajca'aj

32 Mati'ij iiraju'caj i maj aracú'cu'nyijma'caa, séecan mu tyévi j aje're'nyijtye ti tyiyáaru' tzajta' séjria'ca'aj a'íj pu jin quee tyo'ríi'riajca'aj a'íjna i a'tíj. 33 Aj pu'ij Jesús jaatamuárij i tyiyáaru' ti tzajta' ú'sejria'ca'aj, ti'quij huatái'riitariaca' ti tyu'taxáj a'íjna i ti tyí'cui'ca'aj. Majta a'íimaj i tyeítyee, jéehua mu huatóotyamua'vej, a'yaa mu tyí'xajtaca'aj tìjin:

—Catu a'náj a'yan tyi'tíj tyu'séj iiye'ej Israel ti putyí'ricij.

34 Majta a'íimaj i fariseos, a'yaa mu tyí'xajtaca'aj tìjin:

—A'íjna i Jesús, a'íi pu a'íin pué'een i ti tyihuá'íjtye' i tyiyáaru'uj a'íj pu jin pújoorej tí'ij huo'tamuáritye'en.

Jesús pu hua'ancu'vajxi i tyeítyee

³⁵ Jesús pu néijmi'que' jo'chá'canya'aj tí'ij na'aj tyí'chájta'najmee ajta néijmi'que' jo'maj cíi mana'aj tyityojo'cháatima'caa, tyihua'mua'tyáaj i hua' tyeyúuj tzajta'. A'íj pu huá'ixaatya'ca'aj i nyúucaria'ra' i Dios i ti néijmi'que' tyí'ijta, ajta néijmi'caa tyú'huaaj i maj tyí'cucui'ca'aj, nusu i tiquee hua'ca'nyisti'raca'aj. ³⁶ Tí'ij huo'séj i tyeítyee, jéehua pu hua'ancu'vajxi, jí'nye jéehua mu jajpuéjtzica'aj, majta juxaamuijritya'ca'aj, a'yaa mu éenye'ej mati'ij i cánya'xií ti quee a'tíj huá'siire'. ³⁷ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaj a'íjma i maj jamuán huacíj tíjin:

—A'yaa pu tyí'ja'yájna maj jéehua i tyeítyee séejre', majta i maj hua' jimi tyí'muijhuacaa camu mui'ij. ³⁸ A'íj pu jin a'yan tyúuxie've', siaj jaatá'huavii a'íjci i tavástara' tí'ij hua're'vi'tixi'in i maj tyí'muijhuacaa mej mij huá'ajsiire'en i Dios jimi.

10

Jesús pu hua'vá'jajpuaxij a'íjma i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

¹ Aj pu'ij Jesús huo'tajé a'íjma i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej, ajta huo'ta' mej mij jaayí'tihua'an maj huo'tamuáritye'en i tyiyáaru'uj i maj hua' tzajta'

séjre' i tyeítýee, ajta mej mij tyihuó'huaatye'en i maj tyí'cucui', nusu i tiquee huá'ca'nyisti'.

² A'yaa mu ántya'ruj a'íimaj i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej, i Jesús ti hua'antyíhuoj. Anaquéej pu i Simón huatajé, i maj majta a'yan jatamuá'muaj tijin Pedro, ajta je'en a'íjci i ihuáaria'ra' i Simón i ti a'yan ántyapuaj tijin Andrés, ajta je'en a'íjci i Santiago, ajta i ihuáaria'ra' i ti a'yan ántyapuaj tijin Juan, i maj yójmua'mua' pué'een a'íjci i Zebedeo, ³ ajta a'íjci i Felipe ajta i Bartolomé, ajta a'íjci i Tomás, ajta i Mateo, i ti huá'jijva'ca'aj a'íjma i maj tyí'ti'ijcicaa, ajta a'íjci i Santiago, a'íin ti jajyóoj i Alfeo, ajta a'íjci i Tadeo, ⁴ ajta je'en a'íjci i Simón i ti a'íjma jitze ajtyáma'can i maj a'yan hua'tamuá'muaj tijin cananeo, ajta a'íjci i Judas i ti a'yan tye'entyímu'tacaa tijin Iscariote, a'íi pu a'íin pué'een i ti avíitzij jin tyu'tátuii a'íjci i Jesús.

Jesús pu huo'ta'ítyaca' a'íjma i maj jamuán huacíj maj jaariá'xaj i Dios nyuUCAAJ

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Jesús pu huo'ta'ítyaca' a'íjma i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej, a'yan tyihua'ixáatye'ej tijin:

—Caxu a'áa jo're'nyinyiica'an jo'maj jo'cháatimee i maj quee Israel jitze ajtyáma'can, caxu siajta utyáru'piche'en chájta'naj jitze jo'maj ja'chej i maj Samaaria jitze ajtyáma'can, ⁶ sulu siajta a'íjma jimi ujó'ju'un i maj Israel jitze ajtyáma'can, i maj a'yan een mati'ij i cánya'xii maj jo'vátzij. ⁷ Siata'aj a'íjma jimi ujó'ju'un

siaj sij huo'té'exaatye'en ti arí atyojo're'nyesij a'náj ti i Dios tyu'ta'íjtaj íiyan i cháanacaj japua. ⁸ Siata'aj tyihuó'huaatye'en i maj tyí'cucui', siajta huo'tájuuritye'en i maj huácuij, siajta tyihuó'huaatye'en a'íjma i maj tyí'cucui' a'íjci jime' i maj a'yan jatamuá'muaj tijin léepraj, siajta huo'tamuá'uritye'en i tyiyáaru'uj i maj hua' tzajta' séejre' i tyeítyee. Mua'aj xu quee tyu'nájchitaca' i siaj ja'ancuriáa' siaj sij tyihuó'huaatye'en; a'íj xu jin quee huá'jijve'ej.

⁹ 'Caxu siajta tyi'tíj a'aj tipua'aj ooroj, nusu pláataj, nusu túmii, ¹⁰ caxu áto'rij pijca i siaj jin huatyóohuüre'en i juyéj jitze. Caxu hua'puácaa tyí'choocaj i tyúusiicu', nusu i ca'quéj, caxu siajta i tyáxu'uj choocaj, ji'nye a'yaa pu tyí'xa'puí' maj tyáacue'tyej a'íjci i ti tyí'muarie'.

¹¹ 'Siatí'ij chájta'naj jitze mu' ja'rá'astij aj xu sij séej huáhuoonyij i tyévij ti tyámua' tyi'tyúucha'ij, a'íj xu sij jimi huatyá'itzeere'en a'chu siaj á'tyeeren a'ájna a chájta'. ¹² Siatí'ij u'tyájrutyey u chi'táara'an, siahuo'tatyójtye' i maj aja'chej. ¹³ Tipua'aj tyámua' naa metyaja-muaatyéjeevej, che' a'yan eenye' je'ej siaj seríj tyihuo'tatyójtyej, na'riíj mequee tyámua' tyajamuaetyéeje caxu mua'aj tyi'tíj jo'riésij. ¹⁴ Ajta tipua'aj mequee jamuaataxié've'en, nusu mequee já'muanamuajracuj, aj xu sij iiráciinyey i hua' chi'táj, nusu i chájta'naj jitze, siajta jaatáca'tzij i juca'quéj ti'ij cáaxij i chuéj. ¹⁵ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyí'ra'aj jime', ti a'ájna xicáara' ti jitzán i Dios huá'xijtye'en a'íimaj i tyeítyee, jéehua pu jéetze' puéjtzij

huo'tá'sij, quee a'íjma i maj ará'tyeej a'áa já'chajca'aj a'ájna a ti a'yan tyaja'rátyapuaaca'aj tíjín Sodoma, ajta a'ájna a Gomorra.

Je'ej maj tyi'tíj jín tya'ajpuéetzij muá'ju'un

¹⁶ 'Cási' mua'aj, nyáaj nu mua'ajmaj a'yan tyajamuaata'ítyij tí'ij cánya'xii hua' tzajta' i tyeítyee i maj a'yan já'mua'uurej mati'ij íra'vej i maj tyí'tyaci'macaa. A'íj xu jín tyámua' metyityoomuámua're'ej mati'ij i cú'cu'see, siajta a'yan tyi'tyamuá'ajcaantaj mati'ij i cú'cu'see. ¹⁷ Tyámua' xu tyityahuóocha'ín, jí'nye mua'ajmaj mu tyu'tátuiire'sij a'íjma jimi i maj tyityatatyíj, mej mij a'íimaj jamuaatyávaxi'ín, ¹⁸ majta mu jamua'vi'tín i tajtúhuan jimi, na'ríj a'íjci jimi i rey, a'íjci jime' siaj tyí'huíre' nye jitze ma'can, aj xu sij nye jitze ma'can tyihuo'té'exaatye'en, siajta a'yan cha'taj tyihuo'té'exaatye'ej a'íjma i maj quee Israel jitze ajtyáma'can. ¹⁹ Ajta mati'ij jamuá'anvi'tíj a'íjma jimi i maj tyityatatyíj, caxu tyí'mua'ajcaj yee je'quij tyetyu'taxájtaj, na'ríj tyi'tíj siaj nyúucarira' jín tyu'taxáj, jí'nye tí'ij a'yan tyajá'mua'uuriaj, Dios pu jamuaatá'sij je'ej siaj ye'ej tyu'taxáj. ²⁰ A'íj xu jín quee mua'aj a'ín pue'éenye'ej xá'ju'un i siaj tyihuo'té'exaatye'ej, sulu a'íi pu i júuricama'ra' i Dios jamuaatá'sij je'ej siaj ye'ej tyu'taxáj.

²¹ 'Majta a'íimaj i maj ju'ihuáamua', a'íi mu huá'cui'nyij i ju'ihuáamua', ajta i hua' huásimua' a'íi mu majta je'ej pua'aj huá'uurej i juyójmua', majta a'íimaj i hua'yojmua' a'íi mu majta je'ej pua'aj huá'uurej i juhuásimua',

aj mu mij tyúucui'sij. ²² Majta néijmi'i i tyeítýee i maj yan séejre' i cháanacaj, a'íi mu jamuájcha'íiria'aj muá'ju'un a'íjci jime' siaj nyéetzij ná'astijre', ajta a'íjna i ti tyo'táviicue'raj 'asta na'aj quee néijmi'i tye'entyipua'rej, Dios pu japuan huatányuusij. ²³ Matí'ij je'ej pua'aj já'mua'uurej i chájta'naj jitze, siata'aj jiye'tzín iiráciinyej, siaj sij séej chájta'naj jitze jó'ciinyej. A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', siatí'ij siooj yajó'juhua'nye'en séej siajta séej jitze i chájta'naj aj nu nyij nyáaj i nyaj nyajta tyéviij jitze huanie'huaca' yava'cányesij.

²⁴ 'A'íjna i ti tyihuá'mua'tyej, jéetze' pu juxie've' quee a'íimaj i maj tyúumua'tyej, ajta a'íjna i ti tyé'ijtye', jéetze' pu juxie've' quee a'íjna i ti jahuiire'. ²⁵ A'yaa pu tyúuxie've' ti a'íjna i ti tyúumua'tyej, a'yan cha'tána'aj eenye' ti'ij i ti tyá'mua'tyej, ajta a'íjna i ti tyl'huiire', che' a'yan cha'tána'aj eenye' ti'ij a'íjna i ti tyé'ijtye'. Ji'nye a'yaa mu meríj jaatamua'aj a'íjci i ti aja'chej tíjin: "Beelzebú i ti tyihuá'ijtye' i tyiyáaru'uj", ¿nyí mequee jéetze' je'ej pua'aj tyihuo'taxájtaj a'íjma i maj jamuán aja'chej?

A'íjna i tyaj jatzíinya'aj

(Lc. 12:2-9)

²⁶ 'A'íj xu jin quee huá'tziinye'ej i tyeítýee. Ji'nye je'ej maj tyi'tíj jin ricíj avíitzij jime', a'íi pu huataséjre'sij, nusu je'ej maj tyi'tíj tyi'avaaj a'íi pu ajta mua'reeri'huan. ²⁷ Tyi'tíj nyaj tíca'riste' já'mua'ixaatye', siata'aj tújca jaataxáj, ajta i nyaj avíitzij jin já'mua'ixaatye', ca'nyíin xu jin jaataxáj, áan xu ímuáj jo'tyúuj

i juchi'ij japua. ²⁸ Caxu huá'tziinye'ej a'íjma i maj juxa'aj tyeítýee cui'caa, ji'nye camu jaayí'tin maj i ja'mua júuricamej huajé'caj, sulu siata'aj a'íj pu tyú'tziinye'en i Dios i ti jaayí'tin ti ja'antýipua'aritye'en mu ja'mua júuricamej, ajta jaayí'tin ti ja'antýipua'aritye'en mu já'muajuuricamej i tiéj jitze tíquee a'náj já'mui'nyij.

²⁹ '¿Nyij mequee a'yan tyityá'najchi mu pína'see a'chu séej túmii mahua'puaj? Ajta a'íjna i ja'muavástara' a'íi pu huá'cha'ij a'íjma i pína'see, capu ij síij mui'nyij i pína'aj tipua'aj a'ín quee a'yan tyu'taxáj. ³⁰ Ajta mua'ajmaj Dios pu jamua'reej a'chu siaj pua'mácan ava'cipuaj síij ajta síij. ³¹ A'íj xu jin quee tyí'tziinye'ej jéetze' xu mua'aj juxie've' i Dios jimi mequee i pína'see.

(Lc. 12:8-9)

³² 'Tipua'aj a'tíj a'yan tyinaataxáj hua' tzajta' i tyeítýee ti nyéetzij ná'astijre', a'yaa nu nya-jta nyáaj tyaataxájta a'íjci jimi i nyavástara' tajapuá ti já'sejre' ti a'ín xá'pui' huaríj, ³³ ajta a'íjna i ti naatyáhue'taj hua' tzajta' i tyeítýee, a'yaa nu nyajta nyáaj tyeetyáhue'taj nyajta a'yan tyaataxájta a'íjci jimi i ti nyavástara' tajapuá ti já'sejre' nyaj quee jamua'tyej.

Tyeítýee mu jé'ta' huacíj a'íjci jime' i Jesús

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ 'Caxu a'yan tyí'mua'ajcaj nyaj a'íjna jin mujo've'mej mej mij tyámua' yan tyí'tyechajcaj i cháanacaj japua, canu a'íjna jin mujo've'mej mej mij juxáahuaj yan séjre'ej, sulu mej mij jé'ta' huáciinyej a'íjci jime' je'ej nyaj ricij.

³⁵ A'íj nu jin mujo've'mej mej mij i hua' yoj-mua' huatyóochenyij maj huo'tanyó'si'tye'en i juhuásimua', ajta a'íjna i ti íjmue'esti', a'íi pu ajta jaatyényo'si'tye'ej i junáanaj, ajta a'íjna i íiti' ti arí tyimú' ti íiti', a'íi mu majta huatóonyo'si'tye'ej, ³⁶ a'íj mu jin tyuucha'íire'ej muá'ju'un i jutyéityeristyamua' jamuán.

³⁷ 'A'íjna i ti jéetze' jaxie've' i jutáataj, nusu i junáanaj quee nyéetzij, capu a'yan tye'tyévijtye' ti nyéetzij jimi huatyá'itzeere'en, ajta a'íjna i ti jéetze' jaxie've' i juyó j ti tyáati', nusu ti íiti', quee nyéetzij, capu ajta a'yan tye'tyévijtye' ti'ij nyéetzij jimi ajtyáma'cantaj, ³⁸ ajta a'íjna i ti quee jaxie've' ti'ij jajpuéjtzij, nusu maj i tye'ityee je'ej pua'aj tyaaxáj, na'riij tipua'aj huámui'nyij i cúruuj jitze, capu jatyévijtye' ti'ij nye jitze ajtyáma'cantaj já'ra'nyij. ³⁹ A'íjna i ti jéehua tyúumua'riitye' ti'ij quee huámui'nyij, a'íi pu mui'nyij, ajta a'íjna i ti huatóoa'an ti huámui'nyij a'íjci jime' ti nye jitze ma'can tyihuá'ixaatye', a'íi pu júurij ta'mej jusén jime'.

*I maj jamue'tin a'íimaj i maj tyá'tzaahuatye'
(Mr: 9:41)*

⁴⁰ 'A'íjna i ti tyámua' tyajamuaatyéjeevij i juchéj, a'íi pu ajta nyéetzij tyámua' tyinaatyéjeevij, ajta a'íjna i ti nyéetzij tyámua' tyinaatyéeje, a'íj pu ajta tyámua' tyu'tyéeje i ti unyojo'ta'ítyaca'. ⁴¹ Ajta a'íjna i ti tyámua' tyetyéeje a'íjci i ti Dios jitze ma'can tyí'xaxa'aj, a'yaa pu cha'tána'aj tyá'ci'tyij i Dios jimi ti'ij ajta tyá'ci'tyij a'íjci i ti Dios jitze ma'can tyí'xaxa'aj, ajta a'íjna i ti séej tyámua' tyu'tyéjeevej i

ti tyámua' tyi'tyúucha'ij, a'yaa pu cha'tána'aj tyá'ci'tyij i Dios jimi ti'ij ajta tyá'ci'tyij a'íjci i ti tyámua' tyi'tyúucha'ij. ⁴² Ajta a'táj ti na'aj ti cíi i jájtyij tyaatá'an i séej i tyéviij ti nye jimi ajtyáma'can, tyij ajta quee va'cán jin nye jimi tyi'tyéjvee, a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' ti a'íin ajta tyi'táj ancuriáa'sij i Dios jimi.

11

A'íimaj i ti huojo'ta'ityaca' a'íjna i Juan i ti huá'íraca'aj

(Lc. 7:18-35)

¹ Ti'ij Jesús jaatapuá'citaca' ti tyihuó'ixaaj a'íjma i maj jamuán huacíj i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej, aj pu'ij jó'raa, ti'ij ij a'yee jo'ré'nyej i chájta'naj jitze, ti'ij tyihuó'mua'tyej ajta tyihuó'ixaatye'en i tyeítyee.

² Ajta a'íjna i Juan i ti eetyánami'huaca'aj, a'íi pu jáamua'reeri' je'ej ti i Jesús rijcaa. Aj pu'ij séecan huata'ityaca' i maj jamuán huací'ca'aj

³ mej mij a'yan tyiyo'ta'íhuo' a'íjci i Jesús tipua'aj a'íin pué'eenye' i Ciriístu', nusu a'yan tyuuxié'va'caj mej mij séej huacho've'en.

⁴ Jesús pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—Séricuj, siata'aj jaaté'exaatye'en a'íjci i Juan je'ej siaj tyi'táj tyi'sej ajta je'ej siaj tyi'namuaj. ⁵ Siata'aj jaaté'exaatye'en maj meríj atanyéjnye' i maj aracúcu'nyijma'caa, majta meríj rácijci'nyive' i maj quee rácijci'nyive'ej, majta a'íimaj meríj huarúj i maj tyí'cucui' a'íjci jime' i maj cá'atzaj i juhué'ra' jitze,

majta i maj nácuxie'ejma'caa meríj iityana-muáarajmee, majta meríj huatájuuriaca' i maj meríj huácui'ijcaa, majta i maj quee je'ej tyéejviicue' mu'ríj jáanamujri' i nyúucaria'ra' i Dios. ⁶ Che' huatóotyamua've'en a'íjna i a'tíj ti quee juhuárita' huaré'yi'ij nye jimi a'íjci jime' ti quee che' tyé'viicue'.

⁷ Matí'ij a'íimaj jo'cíj i maj Juan jamuán huací'ca'aj, Jesús pu huatyóochej ti tyihuó'ixaatyee'en i tyeítyee a'íjci jitze ma'can i Juan, a'yan tíjin:

—¿Tyi'tanyí usio'tyéesej a'ájna jo'tij quee já'tyi'tíj? ¿Nyiquij i huínyij usio'tyéesej áacaj ti jaariá'tuuxij? ⁸ Na'ríij sequée, ¿tyi'tanyí siana'aj ujo'tyéesej? ¿Nyi a'tíj sio'tyéesej ti naa eenye'en tyí'chaan? Mua'aj xu a'yan tyá'mua'reej maj a'íjma i maj naa eenye'en tyí'chaan, a'úu mu ja'chej i hua' chi'táj i rey. ⁹ Arí tipua'aj sequée a'yan huaríj, ¿ji'nye sij a'áa ja'tanyéj? ¿Nyi a'íjna usio'tyéesej a'tíj ti Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj? A'yaa pu tyi'ja'yájna, a'íj xu ujo'tyéesej i Juan i ti ajta jéetze' va'cán jin tyi'tyéjvee quee síj ti ajta a'íjna jin tyi'tyéjvee ti Dios jitze ma'can tyihuó'ixaatyee'en. ¹⁰ Juan pu a'íin pué'een i ti ja'xaj i yu'xarij jitze a'yan tíjin: Nyáaj nu séej huata'ítyij ti anaquéej huama'aj ja'mej

ti'ij tyámua' tyú'uurej a juyéj jitze.

¹¹ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatyee' tzáahuatyí'ra'aj jime', hua' tzajta' i tyeítyee i maj yan séejre' i cháanacaj japua, capu a'tíj a'náj tye'entyájrurij tyi'tíj jime' ti jéetze' ve'éj quee i ti jin tyi'tyéjvee

a'íjna i Juan, ajta a'íjna i ti jéetze' ciléenye' jin tyi'tyéjvee i Dios jimi, jéetze' pu va'cán jin tyi'tyéjvee a'íjna i a'tíj quee a'íjna i Juan.

¹² 'Tí'íj na'aj tyu'séjrej a'íjna i Juan, ya ti je'ré'nyej, tyeítyee mu jéehua tyí'tyese' mej mij utyájrutyey jo'tíj i Dios já'sejre', majta i maj jéehua uhuácaca'nye' a'yaa mu tyá'xie've' maj néijmi'i tye'entyipué'aritye'en tajapuá ti tyejé'sejre'. ¹³ Néijmi'i i maj Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj, ajta i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', néijmi'i mu jaataxájtaca' je'ej ti i Dios tyí'ijta íyan i cháanacaj japua, majta móoj a'yan tyá'xajtaca'aj 'asta na'aj quee hu-ataséjre a'íjna i Juan, ¹⁴ ajta títua'aj a'yan setyityóoca'nyej siaj tyá'antzaahuatye'en, a'íjna i Juan a'íi pu a'íin pué'een i ti juxie've' ti ya uvé'nyej a'íjna i ti a'yan ántyapuaj tíjin Elías. ¹⁵ Majta a'íimaj i maj ityanamuáarajmee, miche' tyámua' tyáanamuj.

¹⁶ '¿Ji'nye nyana'aj tyihuo'taxáj je'ej maj een i tyeítyee íjij maj yan huacháatimee? A'yaa mu een matí'ij i tí'ríj i maj véjri' ja'ajtyíj jo'maj tyajá'toj, i maj hua'tyéji'vii i séecan a'yan tíjin: ¹⁷ "Tyetyu'táci'sityej, siajta mua'aj caxu tyu'tyéenyej; tyajta tu tyu'táchuiicaca' tyataxamúuritya'aj, siajta mua'aj caxu hu-atóoxaamujri." ¹⁸ Ji'nye tí'ij i Juan yan uvé'nyej, i ti ju'ítzi'va'ca'aj, ajta quee jaya'caria'aj i nahuáj; a'yaa xu sij tyaataxájtaca' ti tyiyáaru' tzajta' séjria'ca'aj. ¹⁹ Ajta je'en a'íin yan uvé'nyej i ti ajta tyévíj jitze huanie'huaca', tiquee a'yan tyúu'itzi've', ajta jaya'caa i nahuáj, mua'aj xu sij

a'yan tyaaxájtaca' tijn huápui'ij pu tyí'cua'caa, ajta jaya'caa i nahuáj, ajta huá'jaahuatye' i maj je'ej pua'aj tyityetyúucha'ij, ajta i maj huá'jijve' i maj tyí'ti'ijcicaa. Ajta a'ijna i ti jin Dios néijmi'i tyu'yí'tin, a'íi pu huataséjre'sij.

Je'ej maj tya'ajpuéetzij muá'ju'un i maj a'áa jo'cháatimee i chájta'naj jitze jo'maj quee tyajá'tzaahuatye'

(Lc. 10:13-15)

²⁰ Aj pu'ij Jesús huatyóochej ti'ij hua'ajtyá'xi'in a'íijma i tyeítýee i maj a'áa jo'cháatima'caa jo'tij arí jéehua tyojo'muárie'ca'aj mej mij tyámua' tyo'taséj, ji'nye camu huatyóohuij maj seequéj tyú'mua'tyij. A'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tijn:

²¹ —Che' je'ej tina'aj ja'mua jimi mu siaj Corazín ja'chej. Che' je'ej tina'aj ja'mua jimi mu siaj Betsaida ja'chej. Ji'nye tipua'aj a'yan cha'taj nyana'aj tyu'muárie'nyiche' a'ájna a Tiro, nyajta a'ájna a Sidón, a'yájna je'ej nyaj nyerij huaríj ja'mua jimi, a'íi mu meríj tya'antzáahuatye'nyijche' i Dios jimi, metyu'tuu'úunyi'ran majta nasíj ahuohuáatya'xi'in.

²² A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' ti a'yan tye'mej ti'ij atyojo'ré'nyej a'náj ti i Dios huá'xijtye'en, jéetze' xu mua'aj jajpuéetzij xá'ju'un mequee a'íimaj i maj a'áa jo'cháatima'caa a'ájna a Tiro majta a'ájna a Sidón. ²³ Siajta mua'aj mu siaj Capernaúm jo'cháatimee, ¿nyi a'yan setyityóomuajtye ti i Dios jamuaatá'sij siaj sij tajapúa ja'séeria'aj xá'ra'nyij? Caxu xaa nyu'uj, Dios pu puéjtzij jamuaatá'sij, a'áa

xu jo'tyá'itzeere'en jo'tij ja'tyácun ajta quee ámiteere' a'chu ti ajo'cátyee. Ji'nye tipua'aj a'yan cha'taj nyana'aj huárinyiiche' a'ájna a Sodoma je'ej nyaj nyeríj tyu'muáriej ja'mua jimi, a'íi pu ooj i chájta'naj yeséeria'cajche' ijíj. ²⁴ Ajta a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin ti'ij a'ájna tyojo're'nyej a'náj ti i Dios huá'xijtye'en a'íjma i maj yan huacháatimee i cháanacaj japua, mua'aj xu jéetze' jajpuéetzij xá'ju'un mequee a'íimaj i maj a'áa jo'cháatima'caa a'ájna a Sodoma.

Musio'vá'ju' nye jimi siata'aj huóoso'pe'en
(Lc. 10:21-22)

²⁵ A'ájna xicáara' jitze Jesús pu a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—Muáaj mu paj nyavástara', i paj tyí'ijta u tajapuá, pajta íyan i cháanacaj japua, muéetzij nu tyí'muatyojtzi're', ji'nye muáaj paj huo'ta' mej mij yo'itéej muá'ra'nyij je'ej ti een a jimi, a'íimaj i maj quee óotzaahuatye', pajta quee huo'ta' maj yo'itéej muá'ra'nyij a'íimaj i maj támua'rej, majta i maj jéehua tyojó'itej. ²⁶ A'yaa pu tyi'ja'yájna nyavástara', a'yaa pu muéetzij tyimua'ránajchaca'.

²⁷ 'Néijmi'i pu tyinaatátuii a'íjna i nyavástara'. Capu a'tíj tyámua' tyí'nyamua'tyej je'ej nyaj een, sulu a'íi pu'uj i nyavástara', capu ajta a'tíj tyámua' tyá'mua'tyej i nyavástara', sulu nyáaj i nyaj yójra' pué'een nyáaj nu xaa jamua'tyej, majta a'íimaj i maj a'yan tyina'ránajchi mej mij jáamua'tyij. ²⁸ Siata'aj nye jimi mujo'vá'ju'un néijmi'i mu siaj cua'naj

a'íjci jime' i siaj jahuoo siaj tyámua' tyaatá'an i Dios, siajta a'íjci jin tyí'tyese' siaj néijmi'i jin ja'rá'astijre'en, nyáaj nu jamuaatá'sij siaj sij huóoso'pe'en. ²⁹ Siata'aj tye'entyájrutyey a'íjci jime' i nyaj jin tyajá'mua'ijcatye', siajta nye jimi tyi'huóomua'tyey, ji'nye nyáaj nu muá'ajcan, nyajta quee á'nyatzaahuatye', nyáaj nu nyij jamuaatá'sij siaj tyámua' huárinyij i jutzájta'. ³⁰ Ji'nye capu muárie'rij siaj a'yan huárinyij je'ej nyaj tyajamuaata'íjtye'sij, ajta i nyaj jin tyajá'mua'ijcatye', capu ajta muárie'rij siaj sij a'yan huárinyij je'ej nyaj tyá'xie've'.

12

Mati'ij a'íimaj i maj Jesús jamuán huacíj ja'antyítzaanaxij i tyeríicuj ti antyimuéeye'ejmee (Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

¹ Ajta a'ájna imuáj Jesús pu a'áa jooma'ca'aj jé'ta' i ví'ra'aj tzajta', a'aj pu putyí'rijcaa i xicáara' maj jitzán juso'pii. Majta i maj jamuán huacíj, a'íi mu meríj jéehua tajcuca'aj aj mu mij huatyóohuij maj jí'íjtzaanaxi'in i tyeríicuj jatze', majta je'en jajci'májraa i jatzíj. ² Majta i fariseos, mati'ij huo'séj maj a'yan rijcaa, aj mu mij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Jesús tijin:

—Cási', huo'séj je'ej maj ricij mu maj ajamuán huaci'ij, a'yaa mu ricij je'ej ti quee tyí'rij ti a'tíj a'yan rijcaj a'ájna xicáara' maj jitzán juso'pe'.

³ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

—¿Nyí sequée a'náj jo'jívvej i yu'xarij jitze je'ej ti huaríj a'íjna i David tí'ij huataí'cuataca', majta i maj jamuán huaci'ca'aj? ⁴ A'úu pu

jo'tyájrurij u tyeyúuj tzajta', i ti chi'ra'an pué'een i Dios, ajta je'en jáacuj a'íjci i páan i maj Dios huatámu'vejrij, majta i maj jamuán huací'ca'aj, a'íi mu majta jáacuj, ma'ajta a'íjci i páan a'íi mu'uj jacua'caa i puaríij. ⁵ ¿Ca' sequée a'náj jo'jijvej je'ej ti tyo'yú'xaca' a'íjna i Moisés, maj a'íimaj i maj tyityetyúu'pu' u tyeyúuj tzajta', a'íi mu quee juso'pii a'ájna xicáara' maj jitzán juso'pe'? ⁶ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', ti síij ya ja'mua jimi séejre' ti jéetze' juxie've' mequee a'íimaj i maj tyityetyúu'pu' i tyeyúuj tzajta'. ⁷ Caxu a'tzúj yó'itej je'ej ti huatóomua'aj a'íjna ti a'yan tyé'yu'si' i yu'xarij jitze ti jime' Dios jaataxájtaca' ti a'yan tijin: “A'yaa nu tyá'xie've' siaj jujimua'aj óocu'vej, canu jaxie've' siaj tyi'táj mu'vejritaj.” Tipua'aj seyo'itée xá'ra'nyiiiche', caxu a'yan tyihua'xáatzi'ranche' a'íijma i maj quee tyi'táj jin ootyá'itzee. ⁸ A'yaa pu'ij, nyáaj i nyaj nyajta tyéviij jitze huanie'huaca', nyáaj nu nyajta a'íjci jin antyínyamua'ree i xicáara' a'náj maj jitzán juso'pe'.

Jesús pu séej tyú'huaaj ti ciyáaxara'ca'aj i jumuáca' jitze

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Aj pu'ij Jesús jó'raa, ti'quij a'úun jo'tyájrurij u tyeyúuj tzajta'. ¹⁰ A'úu pu síij jo'tyávaaca'aj ti ciyáaxara'ca'aj i jumuáca' jitze, majta i fariseos i maj a'úun je'rú'uuca'aj, a'íi mu jahuooca'aj je'ej maj tyi'táj jin tyaaxájtzi' i Jesús, a'yaa mu mij tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Nyiquij i'ríj tyej tyáahuatye'en séej i ti tyi'cui' a'ájna xicáara' maj jitzán juso'pe'?

11 Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa j tijn:

—Típua'aj a'tíj séej cánya'aj tyíçhitzij, ajta je'en i cánya'aj atyéjvetyij jo'tij ja'tyácun a'ájna mati'ij pua'aj juso'pe', ¿nyiquee ujo'ma'aj ta'mej ti'ij je'tajáj? 12 Ajta i tyévi j pu jéetze' tyí'huiire' quee i cánya'aj. A'íj pu jin i'ríj ti a'tíj tyi'tíj jin xá'pui' huárinyij a'ájna xicáara' mati'ij pua'aj juso'pe'.

13 Aj pu'ij i Jesús a'yan tyaaté'exaa a'íjci i ti ciyáaxara' i jumuáca' jitze tijn:

—Huatátzaaraj mua' muáca', aj pu'ij a'íjna i tyáati' jaatátzaaraca' i jumuáca', aj pu'ij huarúj, a'yaa pu éenye'ej ja'raa ti'ij i síj i muáca'ra'an.

14 Mati'ij mij iirácij a'íimaj i fariseos, aj mu mij huatyóohuij maj jaaxá'pui'intare'en je'ej maj ye'ej huárinyij mej mij jaajé'caj i Jesús.

Je'ej ti síj anaquéj tyaataxájtaca' a'íjci i Jesús

15 Ti'ij i Jesús jáamua'reeri' je'ej maj tyaaxá'pui'intarej, aj pu'ij iirájraa, majta jéehua i tyeítjee jamuán jo'cíj. Ajta i Jesús pu néijmi'caa pu tyú'huaaj i maj tyí'cucui'ca'aj, 16 ajta a'yan tyihuá'ijmuejraca'aj maj quee jéjrista' jaxajta a'tíj ti puíríci j. 17 A'yaa pu tyu'ríj ti'ij aróo'astej je'ej ti jájcuaj imuáj tyu'taxájtaca' a'íjna i Isaías, i ti Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj, ti a'yan tijn:

18 A'íi pu a'íin pué'een i ti nyahuiire', i nyaj ja'antyíhuoj,

i nyaj jéehua jaxie've', nyajta jitzán nyetya-mua've'.

Nyajúuricamej nu jimi huatyátoosij, a'íi pu'ij tyámua' tyihuo'tyéjeevi j a'íijma i maj séej chuéj japua jo'cháatimee.

- 19 Capu a'tíj je'ej tyi'jéevej ja'mej, capu ajta jíihuaj ja'mej,
 camu janamuajran ti tyi'xáataj ja'mej a'ájna a cáayej jítze.
- 20 Capu jéetze' puéjtzij huo'ta'sij i maj huápu'i'ij jaapuéjtzitarej,
 capu ajta huá'cui'nyij a'íjma i maj quee che' tyé'viicue',
 sulu a'íi pu hua' japua huatányuusij ajta a'íjna jin tyu'tyámue'tij i ti naa een.
- 21 Majta i tyeítsee i maj yan séejre' i cháanacaj japua, néijmi'i mu jimi tyi'ijchó've'.

Mati'ij i Jesús jítze tyo'ojpuá'rij
 (Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

22 Mati'ij mij séej uja'ráavi'tij i Jesús jimi ti tyiyáaru' tzajta' séjria'ca'aj, a'íj pu jin quee atányeerica'aj ajta quee tyo'ríriaajca'aj a'íjna i a'tíj, aj pu'ij i Jesús tyáahuaj ti'ij ij atányeerica', ajta tyo'ríriaaj ja'raa. 23 Néijmi'i mu i tyeítsee tyámua' tyo'taséj, a'yaa mu mij tyúu'ihuo'raa'aj tijin:

—¿NyiQUIJ a'múu a'íin pué'een i yójra' i David?

24 Majta i fariseos mati'ij a'yan tyihuó'namuajri', a'yaa mu tyu'taxájtaca' tijin:

—A'mújna mu a'tíj Beelzebú pu jítze aróoca'nyej, ti'ij huo'tamuáritye'en i tyiyáaru'uj, ji'nye Beelzebú pu tyihuá'ijtye' i tyiyáaru'uj.

25 Ajta i Jesús, a'íi pu jamua'reerica'aj je'ej maj tyí'mua'ajcaa, aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaa'ij tijin:

—Tipua'aj i maj séej chuéj japua já'ma'can jé'ta' muáaciinyej, a'íi mu huatóonyo'si'tye'ej, ajta i maj a'áa ja'chej camu che' á'tyeeren, na'riij i maj séej chájta'naj jitze aja'chej nusu i tyeítyeristyamua'me'en síij i a'tíj, a'yan majta jé'ta' tyityáaciinyej, camu majta che' á'tyeeren.
²⁶ A'yaa pu cha'tána'aj een, tipua'aj i tyiyáaru' huo'tamuáaritye'en i jutyéityeristyamua', a'íi mu majta jé'ta' ootajú', ¿ji'nye ooj tyí'rij mej mij huatyóoca'nyej? ²⁷ A'yaa xu mua'aj tyí'nyaxaj nyaj jee a'íj jitze arányaca'nyej i Beelzebú, nyej nyij huo'tamuáaritye'en i tyiyáaru'uj, tí pua'aj a'yan tyi'ja'yájnatan, ¿a'tanyíj ca'nyíjra'aj hua'tá'caa a'íimaj i ja'muaxa'aj tyeítyee, mej mij a'yan cha'taj mana'aj tyihuo'tamuáaritye'en? A'íimaj mu mij a'yan tyaja'muaxaj sijaj mua'aj quee xá'puí' ricij a'íjci jime' je'ej sijaj nyéetzij tyí'nyaxajtzi'. ²⁸ Ji'nye nyáaj nu a'íjci jitze arányaca'nyej i júuricama'ra' i Dios nyej nyij tyiyáaru'uj huatamuáaritye'en, a'íj pu jin a'yan huatóomua'aj tí arí a'ájna atyojo'réné'nyej tí'ij i Dios tyu'ta'íjtaj ja'mua jimi.

²⁹ '¿Ji'nye tyí'rij tí náhua'rij utyájrutyey jo'tíj ja'chej i a'tíj tí uhuájca'nyej tí'ij tyaanáhue', tipua'aj quee mí'een jaatyáji'que'en? Ji'nye a'yaa pu xaa tyu'tái'riitarij tí'ij utyájrutyey jo'tíj ja'chej tí'ij tyaanáhue' tyía'ra'an.

³⁰ 'A'íjna i tíquee nyaj jamuán jo'cha'can, a'íi pu nyéjcha'íire', ajta i tíquee tyeítyee tyísiire' nye jimi, a'íi pu huojocuí'naj.

³¹ 'A'íj nu jin a'yan tyajámua'ixaatyey tí i Dios néijmi'i tyihuo'tú'uunyi'raj i tyétyacaa i

maj jin ootyá'itzee ajta i maj jin je'ej pua'aj tyí'xaxa'ta'aj, ajta capu tyihuo'tú'uunyi'raj tipua'aj je'ej pua'aj metya'xajta i júuricama'ra' i Dios. ³² Dios pu ajta tyaatú'uunyi'raj a'íjci i ti je'ej pua'aj tyí'nyaxaj nyéetzij i nyaj nyajta tyéviij jitze huanie'huaca', ajta a'tíj ti je'ej pua'aj tyá'xajta a'íjci i júuricama'ra' i Dios, capu a'náj tyaatú'uunyi'raj, capu ajta i séej jitze i cháanacaj ti jájcuaj.

I ciyéj a'íj pu jin ámiteere' je'ej ti eenye' taca' (Lc. 6:43-45)

³³ 'Tipua'aj jì'rè'nye'en i ciyéj, jì'rè'nye'en pu ajta tajcaa, ajta tipua'aj quee jì'rè'nye'en i ciyéj capu jì'rè'nye'en tajcaa, jì'nye a'íj pu jin i táque'ra' ámiteere' tyi'tíj ti ciyáara' pué'een. ³⁴ Mua'aj xu a'íjci jitze eeráanyeij i cú'cu'uj ti tyí'hue'tacaa. ¿Ji'nye tyí'rij siaj tyi'tíj huataxáj ti xá'pui' tipua'aj mua'aj sequée tyámua' eenye'? Ji'nye je'ej ti sáij tyí'mua'tzej i jutzájta' a'íj pu huataxájta. ³⁵ A'íjna i tyéviij ti tyámua' een jì'rè'nye'en pu tyí'xaj, jì'nye a'íj pu ajta tyámua' een i jutzájta', ajta i tyéviij ti je'ej pua'aj een, a'íj pu je'ej pua'aj eenye' tyí'xaj, jì'nye a'íj pu je'ej pua'aj een i jutzájta'. ³⁶ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' ti a'yan tye'mej a'ájna xicáara' ti jitzán Dios huá'xijtye'en, néijmi'i mu jin á'xijtyi'huan tyi'tíj maj je'ej pua'aj tyu'taxájta'. ³⁷ Ji'nye Dios pu a'íjna jin muá'xijtye'en je'ej paj tyí'xaxa'ta'aj, a'yaa pu'ij tyo'támiteere'ej tipua'aj muáahuire'en nusu quee.

Séecan mu i tyeítýee a'yan tyá'huoo ti Jesús huo'taséjratye'en i maj jin je'ej tyo'taséj

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Aj mu mij i fariseos, majta i maj ty-ihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze, a'íi mu a'yan tyaaté'exaa i Jesús tijin:

—Maestro, a'yaa tu tyá'xie've' paj tyi'tíj taataséjratye'en i tyaj jin je'ej tyo'taséj.

³⁹ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa tijin:

—A'íimaj i tyeítýee i maj je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee, a'yaa mu tyí'nyahuavii nyaj tyi'tíj huo'taséjratye'en i maj jin tyámua' tyo'taséj, ajta canu tyi'tíj huo'taséjratye'sij sulu a'íj nu'uj je'ej ti tyáaruj i Jonás i ti Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj. ⁴⁰ Ji'nye a'yájna ti'ij i Jonás huéecaj xicáj ajta huéecaj tíca' tyé'týee ti aráaca'aj i jucáara' jitze i hue'ej ti jaatyáanijcua, a'yaa pu cha'tána'aj tyí'nyoorej nyéetzij i nyaj nyajta tyévíj jitze huanie'huaca', a'áa nu ja'raque'tíj na'mej chuéj tzajta' huéecaj xicáj, nyajta huéecaj tíca'. ⁴¹ A'íimaj i maj Nínive ja'chej a'íi mu ja'mua jamuán ajo'tyáhuiixi'ij a'ájna xicáara' ti'ij i Dios jamua'xijtye'en, majta je'en jamua'xa'pui'ntari'tze'en mua'ajmaj, ji'nye a'íimaj i maj Nínive já'chajca'aj a'íi mu tyá'antzaahuaj i Dios jimi mati'ij jáanamujri' je'ej ti tyu'taxájtaca' a'íjna i Jonás, nyajta nyáaj, i nyaj ja'mua jamuán yésejre' jéetze' nu va'cán jin tyi'tyéjvee quee i Jonás. ⁴² Ajta a'íjna i íiti' ti jájcuaj imuáj tyí'ijtaca'aj yúutyej pujmua', a'íi pu ajta ajo'tyéechaxi, mati'ij huá'xijtye'ej i tyeítýee, a'íi pu ajta hua'xa'pui'ntari'tze'en,

ji'nye a'íi pu a' imuáj jo've'mej ti'ij jáanamuj a'íjci i Salomón i ti jéehua huápu'i'ij tyu'yí'tin, nyajta nyáaj, jéetze' nu va'cán jin tyi'tyéjvee quee a'íjna i Salomón.

A'íjna i júuricamej ti je'ej pua'aj een ti ajta huariá'raj

(Lc. 11:24-26)

⁴³ 'Típua'aj síij i júuricamej ti je'ej pua'aj een iirájra'nyij séej i tyévi'ij tzajta', a'íi pu jo'chá'canya'aj ja'mej ti jahuoo jo'tij jo'huáchij ti'ij huóoso'pe'en, ajta ti'ij quee jatyoove'en, a'yaa pu tyi'riá'mua'sij tijin: ⁴⁴ “Naariá'ra'sij a nyichéj jó'nyaj ja'rájraa.” Ti'ij ajo're'nyej, a'yaa pu eenye' tyoonyij a'íjna i a'tíj, ti naa uhua'é'nya'aj ta'mej ti'ij chí'ij maj moochán iirá'icho'taca', majta tyámua' naa tyo'huáruu. ⁴⁵ Aj pu'ij i júuricamej uhuaja'rávi'tij séecan i maj aráahua'puaj ará'asej i maj jéetze' je'ej pua'aj een quee i a'íjna, aj mu mij néijmi'i utyárutyij mej mij iiráatya'aj muá'ra'nyij i tyévi'ij tzajta', ajta je'en a'yan tye'ráamej ti jéetze' je'ej pua'aj éenye'ej ta'mej a'íjna i tyévi'ij quee ti'ij jájcuaj éenye'ej. A'yaa pu'ij tyihuá'uurej a'íjma i maj je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee.

A'íjna i náanajra' majta i ihuáamua'mua' a'íjci i Jesús

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Óoche' pu tyi'xáatacaj i Jesús mati'ij a'áa ja'rá'aj a'íjna i náanajra', majta i ihuáamua'mua', a'áa mu jo'tyáhuiixij apua'quéj,

a'yaa mu tyá'xie'va'ca'aj maj jamuán tyu'taxáj,
 47 aj pu'ij síij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Jesús tijin:

—A mu pua'quéj jo'tyú'uu a' náanaj, majta a'ihuáamua', máaxie've' maj ajamuán tyu'taxáj.

48 Aj pu'ij a'yan tyu'tanyúj a'íjna i Jesús tijin:

—¿A'tyaanyíj a'íin maj pué'een i nye'ihuáamua' ajta i nyináana?

49 Aj pu'ij huo'séerajraa i maj jamuán huacíj, ajta a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—A'íi mu a'íin pué'een i maj nyináana majta nye'ihuáamua'. 50 Ji'nye a'tíj tina'aj ti a'yan ricíj je'ej ti tyá'xie've' i Dios, a'íi pu a'íin pué'een i nyináana, majta nye'ihuáamua'.

13

A'íjci jime' i a'tíj ti tyí'huastee (Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

1 A'ájna xicáara' jitze, Jesús pu iirájraa u chi'táj, a'áa pu ja'rá'aj jo'tij ja'va'ástimee i jájrij ti'quij a'áa jo'tayíxij. 2 Aj mu mij jéehua ajtyáxiiriaca' i tyeítyee jo'tij je'ej jé'eenye'ej, aj pu'ij antyíraj i báarcuj jitze ti jáata' acáva'ca'aj, ajta je'en ooyíxij, majta i tyeítyee a'áa mu ja'ajtyequéetima'caa a ti ja'va'ástimee i jájtyij. 3 Ti'quij jéehua tyihua'ajmuá'tyej séej nyúucarij jime', a'yan tijin:

—A'tíj ti tyí'huastee, a'áa pu jo'mej jo'tij tyajá'huastee. 4 Aa pu jooma'ca'aj jatahua'náaj i ímue'rij, séecan pu'ij i ímue'rij juyéj jitze huavatzíjraa, aj mu mij pína'see jútye' aje'cáanyej mati'íj mij jaaré'je'puj. 5 Ajta séecan a'áa pu jo'vatzíjraa i tyetyéj tzajta' jo'tij quee

jéehua já'chuej, aj pu'ij jiye'tzín ajnyéj i ímue'rij, ji'nye capu jéehua huáchoota'ca'aj tí'ij aróonaana'tye'en, ⁶ ajta tí'ij eeré'nyej i xicáj, aj pu'ij huaria'huaj i tí arí ajnyéj, ji'nye capu a'chu ajo'canáana'ajma'caaj.

⁷ 'Ajta séecan i ímue'rij, a'áa pu jo'vatzíjraa i tzícare'ej tzajta', tí'ij ij i tzícare'ej huahuósej, a'íi pu ja'vá'naj i tí arí ajnyájca'aj, a'íj pu jin quee huáciiriaca'.

⁸ 'Ajta séecan a'áa pu jo'vatzíjraa jo'tij jo'jí're'en i chuéj, a'íi pu xaa ij ajnyéj, tí'quij huahuósej, séecan pu'ij i ímue'rij a'yan tye'rájraa a'chu anxityej i jatzij tí catyé'tya'ajma'caa, ajta séecan huéecatyej. Ajta séecan seityéj japuan tamuáamuata' pu catyé'tya'ajma'caa síij ajta síij.

⁹ 'Mu sij ityanamuáarajmee, tyámua' xu naa tyáanamuj.

Ji'nye een jime' i Jesús tyihuá'mua'tyahua'aj séej nyúucarij jime'

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Aj mu mij ajtyáxiiriaca' i Jesús jimi a'íimaj i maj jamuán huacíj, mati'ij mij jaata'íhuo'ri' je'ej tí een jime' séej nyúucarij jin tyihuá'ixaatya'ca'aj i tyeítjee.

¹¹ Aj pu'ij Jesús a'yan tyu'tanyúj tíjin:

—Dios pu mua'ajmaj jamuaatá' sij sij yo'itéej xá'ra'nyij je'ej tí tyí'een jo'tij a'íin tyejé'ijtaj, majta i séecan capu huái'riitye' mej mij yo'itéej muá'ra'nyij, ji'nye capu i Dios a'yan tyihuo'tá'.

¹² 'A'íjna i tí cii tyiyo'itéej je'ej tí tyí'een i Dios jimi, Dios pu jéetze' jaatá'sij, ajta a'íjna i

ti quee yó'itej, Dios pu jáari'raj a'chu ti caa arí tyú'mua'reej ¹³ A'íj nu jín séej nyúucarij jime' tyihuá'ixaatye', ji'nye a'íi mu atanyéjnye', ajta camu tyi'tíj séej, majta mu iityanamuáarajmee, majta quee tyi'tíj namuaj, camu majta yó'itej. ¹⁴ A'yaa pu'ij hua' jimi tya'róo'astej je'ej ti tyo'yú'xaca' a'íjna i Isaías i ti tyí'xajtaca'aj i Dios jitze ma'can a'yan tijin:

Tyij siajta jéehua tyí'namuaj caxu yo'itéej xá'ju'un,

nusu siajta tyámua' tyitya'tanyéjnye'rij caxu tyi'tíj séjran.

¹⁵ Ji'nye a'íi mu quee tyámua' metyity-oomuámua're', camu iityanamuáarajmee, a'íi mu majta quee atanyéjnye', mej mij jaaséj nusu maj tyu'namuaj, ajta mej mij quee yo'itéej muá'ra'nyij mej mij nyéetzij jimi tyá'antzaahuatye'en, nyej nyij nyáaj tyámua' huó'uurej.

¹⁶ 'Siajta mua'aj siata'aj huatóotyamua've'en, ji'nye mua'aj xu iityanamuáarajmee siaj sij ja'rá'astijre'en i siaj janamuaj, siajta atanyéjnye'. ¹⁷ A'yaa nu tzáahuatyi'ra'aj jín tyajá'mua'ixaatye' maj mue'tíj i maj tyí'xaxa'ta'aj i Dios jitze ma'can, a'íi mu jaxie'va'ca'aj maj jaaséj je'ej siaj mua'aj seríj tyi'tíj tyí'sej nyej jimi, majta quee camu jaaséj, a'yaa mu majta tyá'xie'va'ca'aj maj jáanamuj je'ej siaj mua'aj tyí'namuaj nyej jimi, ajta camu jáanamujri'.

Jesús pu huá'ixaatye' je'ej ti huatóomua'aj i nyúucarij ti jaxaj a'íjci i ti tyí'huastyaa
(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

18 'Xáanamujri' je'ej ti huatóomua'aj i nyúucarij ti jaxaj a'íjci i a'tíj ti tyí'huastyaa.
19 A'íimaj i maj jáanamuj i nyúucaria'ra' i Dios, majta quee yó'itej, a'yaa mu een ti'ij i ímue'rij ti ajo'vatzáijraa a'ájna juyéj jitze, a'ájna i ti je'ej pua'aj een, a'íi pu tzajta' huataséjre'sij, ti'quij huári'raj i nyúucarij i maj jú'mua'reeriaca'aj i juxiéjnyu'caa tzajta'.

20 'Ajta a'ájna i ímue'rij ti ajo'vatzáijraa i tyetyéj tzajta', a'yaa pu een ti'ij i maj janamuj i nyúucarij majta je'en jutyamua've'ej naa tya'ancuriáa'sij i maj jáanamujri',²¹ majta quee jéehua ajo'canána'ajmee capu ij huái'riitye' maj tyámua' eenye', mati'ijta jajpuéjtzij na'ríj séecan je'ej pua'aj mahuá'uuriaj, ca'nácan mu ootyá'itzeere'ej.

22 'A'ájna i ímue'rij ti ajo'vatzáijraa jo'tij jo'tzicare'ej tzajta', a'íi pu a'yan een mati'ij i maj janamuj i nyúucarij, ajta jéehua mu tyúumua'tziitye' a'ájna jime' je'ej ti tye'mej íiyan ti tyí'ma'can cháanacaj japua, majta a'yan tyá'xie've' maj huochíjtyaanyi'taj, a'íi pu'ij huá'cuanamuj. Néijmi'i pu a'ájna quee tyi'tá'caa ti i nyúucarij tyámua' hua' jimi tyu'tyá'itzeere'en mej mij a'ájna jin huahuóse'en.

23 'Ajta i ímue'rij ti a'áa jo'vatzáijraa i chuéj japua ti huaji're'en, a'yaa pu een mati'ij i maj janamuj i nyúucarij majta yó'itej, jéehua mu mij tyu'tátuiire'sij i Dios jimi ti'ij

a'íjna ímue'rij ti huáciiriaca' a'chu anxityej ti catyé'tya'ajma'caa, na'ríij huéecatyej ajta se-ityéj japuan tamuáamuata' i ímue'rij.

A'íjci jime' i tu'píj ti huahuásti'huaca' jamuán i tyeríicuj

²⁴ Jesús pu ajtáhua'aj séej nyúucarij a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

—A'yaa pu tyí'een a'ájna jo'tij i Dios tyejé'ijtaj tí'ij a'tíj ti ímue'rij huahuástej i juchuéj japua ti huaji're'en, ²⁵ ajta mati'ij néijmi'i tyacu'tzísima'caj, sáij pu ajo'ré'nyej ti jájcha'íire' a'íjci i ti chuéj tyícha'ij, tí'quij tu'píj huahuástej a'íjci tzajta' i tyeríicuj, ajta je'en jó'raa.

²⁶ 'Aj pu'ij tí'ij ajnyéj a'íjna i tyeríicuj ajta je'en íjmmueya'xij, aj mu mij jáamua'reeri' ti ajta sáij huáviviihuaca' i ímue'rij, jí'nye capu íjmmueya'xij a'íjna i tu'píj. ²⁷ Mati'ij mij i maj tyí'muarie' ujó'ju' mej mij jaaté'exaatye'en a'íjci i ti chuéj tyícha'íij a'yaa mu tijin: “Tavástara', nyi pequee a'íj huahuástej i ímue'rij ti jí're'en a'ájna a' chuéj japua, ¿jo'nyij ja'ajnyéj a'íjna i tu'píj?” ²⁸ Aj pu'ij a'íjna i ti chuéj tyícha'ij a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin: “Sáij ti nyéjcha'íire' pu jaahuástej.” Majta i maj tyí'muarie' a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin: “¿Nyi mua'ráanajchij tyaj ujó'ju'un tyej tyij je'ejcuuxij a'íjci i tu'píj?”

²⁹ 'Aj pu'ij a'yan tyu'tanyúj tijin: “Capu juxie've' siaj jaariá'cutaj a'íjci i tu'píj, jí'nye tipua'aj serij je'ejcunan a'íjci i tu'píj, ajta pu éjcuuxisij a'íjna i tyeríicuj. ³⁰ Che' a'yan eenye' tí'ij néijmi'i huahuóse'en 'asta

quee atyojo're'nyej nyati'ij tye'entyiá'sij, aj nu nyij huo'ta'íjtye'sij i maj tyí'muijhuacaa mej mij anaquéej je'ejcuuxij a'íjci i tu'píj, mata'aj ja'antyáji'ca'xi'in mej mij jajsíire'en majta jaatyáteeraj, majta je'en ju'tyátoosij a'íjci i tyeríicuj u chi'táj jo'maj tyejé'yuhuacaa."

I játza'ra'an i mostáasaj

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Jesús pu ajtáhua'aj séej nyúucarij huo'té'exaa a'yaa pu tijin:

—A'yaa pu tyí'een i Dios jimi tí'ij tu'píj tyi'tíj ti a'yan ántyapuj tijin mostáasaj, a'tíj ti jaahuástej i játza'ra'an a'ájna jo'tij tyaja'tachuéj.

³² A'ájna i mostáasaj, a'yaa pu eenye' tyájatze' tí'ij i ti jéetze' cíleen quee séecan i jatzíj, ajta tí'ij huahuóse'en, jéetze' pu uhuatítí'ij ja'mej quee séecan i tu'píj iiye'ej ti séejre' i cháanacaj japua. Yaa pu uhuatítí'ij ja'mej tí'ij ciyéj, aj mu mij pína'see ave're'nyesij mej mij a'áan tyojo'tyóo'ito'ritye'en i ciyáara' jitze.

A'ájna i maj jana'ajchityaa i cuéjtzij

(Lc. 13:20-21)

³³ Ajtáhua'aj séej nyúucarij huo'té'exaa a'yaa pu tijin:

—A'yaa pu ajta tyí'een i Dios jimi tí'ij a'ájna i levaduuraj, i íiti' ti huéeicaj mediidaj atyájrjaj i aríinaj, aj pu'ij jajcuéjtzitaca' levaduuraj jamuán, ajta i levaduuraj, a'íi pu néijmi'i tzajta' huanyáxi'ij i cuéjtzij.

Je'ej ti een jime' i Jesús tyihuá'mua'tyahua'aj séej i nyúucarij jime'

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Jesús pu néijmi'i a'yan tyihuá'ixaatya'ca'aj séej nyúucarij jime' i tyeítýee, capu tyi'tíj huá'ixaatya'ca'aj ja'huoo'itéericán jime'.

³⁵ A'yaa pu huaríj ti'ij aróo'astej je'ej ti tyu'taxájtaca' a'íjna i ti tyí'xajtaca'aj i Dios jitze ma'can ti a'yan tíjin:

Séej nu nyúucarij jin tyihuo'té'exaatye'ej,

Nyáaj nu a'íj huo'té'exaatye'ej i ti aviitzi'huaca'aj,

ti'ij na'aj i Dios tyeetyátaahuaca' i cháanacaj.

Jesús pu huá'ixaatye' je'ej ti huatóomua'aj i nyúucarij ti jaxaj a'íjci i tu'píj ajta i tyerícuj

³⁶ Aj pu'ij i Jesús huo'tatyóotye'ej eerájrāa i tyeítýee jimi, ti'quij chi'táj utyájrūpij, a'úu mu mij ajtyáxiiriaca' i maj jamuán huacíj, mati'ij mij jaatáhuaviiri' ti huo'té'exaatye'en je'ej ti huatóomua'aj a'íjna i nyúucarij ti jaxaj i tu'píj ti quee tyi'tíj huiire' ti ajnyéj i tasáahua japua.

³⁷ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaaj tíjin:

—A'íjna i ti jaahuástej i ímue'rij ti jí're'en, nyáaj nu a'ín pué'een i nyaj nyajta tyéviij jitze huanie'huaca', ³⁸ ajta a'íjna i tasáahua, a'íi pu a'ín pué'een i cháanacaj. A'íjna i ímue'rij ti jí're'en a'íi mu a'ín pué'een i maj tyí'huiire' i Dios jimi, ajta a'íjna i tu'píj, a'íi mu a'ín pué'een i tyeítýeristyamua'me'en i tyiyáaru'. ³⁹ Ajta a'íjna i ti jájcha'iiire' a'íi pu a'ín pué'een i tyiyáaru'. Ajta a'ájna xicáara' maj jitzán tyí'tzaanan, a'yaa

pu huatóomua'aj a'ájna xicáara' ti jitzán antyipua'rij i cháanacaj, majta i maj tyí'tzaanan, a'íi mu a'íin pué'een i maj tyí'huiire' u tajapuá. ⁴⁰ A'yájna mati'ij i tu'píj tyé'ejcuuxij mej mij jaatyáteeraj, a'yaa pu cha'tána'aj tye'mej a'ájna xicáara' ti jitzán jó'vesij i cháanacaj. ⁴¹ Nyajta nyáaj i nyaj nyajta tyéviij jitze huanie'huaca', nyáaj nu huojota'ityij i maj tajapuá tyí'huiire' mej mij huá'ajsiire'en a'íijma i maj je'ej pua'aj huá'uurej i tyeítyee, majta je'ej pua'aj ricij. ⁴² A'áa mu huojóohua'xij jo'tij já'taa, a'áa mu mij jéehua juyiinyixi'in, majta jéehua huápu'i'ij jajpuéjtzij muá'ju'un. ⁴³ Majta a'íimaj i maj a'yan ricij je'ej ti i Dios tyá'xie've', a'yaa mu séeria'aj muá'ju'un ti'ij i xicáj a'ájna jo'tij i hua' vástara' tyejé'ijtaj. Majta i maj iityanamúáarajmee, miche' tyámua' tyáanamuj.

A'ájna i ti aviitzi' ti jéehua tyá'najchij

⁴⁴ 'A'ájna jo'tij i Dios tyejé'ijtaj, a'yaa pu tyí'een ti'ij i tyi'tíj ti aviitzi' a'ájna tasáahua japua ti ajta jéehua tyá'najchij. A'tíj pu jáatyoj aj pu'ij ajtáhua'aj jaatyá'avaataca', ti'quij néijmi'i tyu'tój i ti tyí'ijcha'ij aj pu'ij jáananiej a'íjci i chuéj.

A'íjci jime' i peerla ti jéehua tyá'najchij

⁴⁵ 'A'yaa pu ajta tyí'een a'ájna jo'tij i Dios tyejé'ijtaj ti'ij a'tíj ti tyí'to'raaa ti jo'cha'can ti'ij jáahuonyij tyi'tíj peerla ti naa een, ⁴⁶ ti'ij séej huátyoj ti tyá'najchij, aj pu'ij jó'raa ti'ij néijmi'i tyú'toonyij a'chu ti tyí'ijcha'ij, ta'aj ij a'íj huánanan i peerla.

A'íjci jime' i tápi'narij i maj hue'tyéé jin vivi'raaca

⁴⁷ 'A'yaa pu ajta tyí'een a'ájna jo'tij i Dios tyejé'ijtaj, tí'ij a'íjna i tápi'narij i maj hue'tyéé jin vivi'raaca, mati'ij ja'tyáhua'xij a jáata', aj pu'ij tyoonáxcacan eetajájpuaaj i hue'tyéé. ⁴⁸ Mati'ij quee che' ú'vejrij i tápi'narij tzajta', aj mu mij je'tapísij a jáata' a'íjci i tápi'narij, mati'ij mij a'áa yoopísij jo'tij jo'huáchij, aj mu mij hua'sejan, mati'ij mij hua'váixi'sij i hue'tyéé maj jí're'en, majta i maj quee jí're'en, aa mu huóohua'xij.

⁴⁹ 'A'yaa pu'ij ajta tye'mej a'ájna xicáara' ti jitzán néijmi'i tye'entyipua'rij úyan i cháanacaj japua, a'íimaj i maj tyí'huiire' u tajapua' a'íi mu iiráaju'un mej mij hua'vá'jajpuaxi'in i tye'ityee maj je'ej pua'aj ricij, majta i maj xá'pu' ricij, ⁵⁰ aj mu mij a'áa huojocáhua'xij i oornaj tzajta' a'íjma i maj je'ej pua'aj ricij. Aj mu mij juyiinyixi'in, majta jéehua jajpuéetzij muá'ju'un.

A'íjna i tí jájcuaj ajta i tí mí'ma'can

⁵¹ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tíjin:

—¿Nyi sequée néijmi'i jo'itéej xá'raa mua'aj?

Aj mu mij a'yan tyaaté'exaa tíjin:

—Jee tavástará'.

⁵² Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaaj tíjin:

—Típua'aj síj tí tyúumua'tyej i yu'xarij jitze tyihuó'mua'tyej je'ej tí tyí'een i Dios jimi, a'yaa pu huasé'rin tí'ij a'tíj tí jéehua tyí'ijcha'ij i juchi'táj, a'úu pu'ij tyi'ráati'ijcij a'íjci i tí tyi'jajcua ajta tí tyi'mí'ma'can.

Jesús pu a'áa ja'rá'aj a Nazaret

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Tí'ij Jesús ja'antypuá'rij tí tyihuá'ixaatye' séej nyúucarij jime', aj pu'ij jó'raa, ⁵⁴ a'áa pu ja'rá'aj jo'tij jo've'sej, aj pu'ij huatyóochej tí tyihuó'mua'tyej hua' tyeyúuj tzajta'. Majta i tyeítýee i maj jáanamuaajri', je'ej mu tyo'taséj a'yaa mu mij tyúu'ixaatya'ca'aj tíjin:

—¿Jo'nyij tyojo'ri'rej a'mújna mu tí tyo'mua'reej? ¿Tyi'tanyí muárie'ria'ra' pué'een i tí jin a'yan ricij? ⁵⁵ ¿Nyi quee yójra' pué'een a'íjci tí tyí'si'chacaa, ajta a'íin náanajra' i María? ¿Nyiquee a'íin pué'een i hua' ihuáara' a'íimaj i Jacobo, i José, i Simón, ajta a'íjna i Judas, ⁵⁶ nyi mequee majta yéchej tajamuán, a'íimaj i ihuáamua'mua' i maj úucaa? ¿Jo'nyij já'ma'can a'íjna i mua'tziiria'ra' tí jitzán séejre'?

⁵⁷ A'íj mu mij jin quee jaxie'va'ca'aj maj jimi tyá'antzaahuatye'en. Ajta i Jesús a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tíjin:

—Néijmi'i mu tyámua' yó'mua'raj a'íjci i tí tyí'xaj i Dios jitze ma'can, majta a'íimaj i tyeítýeristyamua'me'en i maj jamuán ja'chej, camu tyámua' yó'mua'raj.

⁵⁸ A'íj pu jin quee jéehua tyu'muáriej a'ájna, jí'nye a'íimaj i tyeítýee camu jitzán tyá'tzaahuatya'ca'aj.

14

Je'ej tí ye'ej tyu'mu' a'íjna i Juan i tí huá'íraca'aj

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ A'ájna xicáara' jitze, a'íjna i rey Herodes, i ti tyí'ijta'ca'aj a'ájna Galileea, a'íi pu tyú'namuajri' je'e'j ti tyí'tíj uuriajca'aj i Jesús, ² aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaa'j a'íijma i maj jimi tyí'huíria'ca'aj tíjin:

—A'íi pu a'íin pué'een i Juan i ti huá'íiraca'aj, a'íi pu huatájuuriaca'. A'íj pu jin jaayí'tin tí'ij a'yan huárinyij i tyaj jin je'e'j tyo'taséj.

³ A'íjna i Herodes, a'íi pu anaquéej jaatyévi'raca'aj a'íjci i Juan, ajta je'en ja'nají'que'e'j je'tyáanaj. A'yaa pu jáaruuj, jì'nye Juan pu jajtyá'xij a'íjci jime' ti Herodes ja'ancuré'vi'tij a'íjci i íitaj i Felipe ti jatyévi'tinya'aj, a'íjna i Felipe a'íi pu ihuáaria'ra' pué'eenye'e'j a'íjci i rey, ⁴ Juan pu'ij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Herodes tíjin:

—Capu je'e'j tyí'rij paj jatyévi'tinye'en mua' ihuáara' ti jatyévi'tinya'aj.

⁵ Herodes pu jaje'catamui'ca'aj a'íjci i Juan, ajta huá'tziinya'ca'aj i tyeítyee, jì'nye a'íi pu jamua'reeriaca'aj maj a'yan tyí'xajta'ca'aj ti Juan a'íin pué'eenye'e'j síij ti tyí'xajta'ca'aj Díos jitze ma'can. ⁶ Ajta tí'ij atyojo're'nyej a'ájna xicáara' ti jitzán huanie'huaca' a'íjna i Herodes, a'íjna i yójra' i Herodías pu utyájrurij u chí'táj tí'ij tyu'tyéenye'en jusíij hua' jüsa'puaj, jéehua pu'ij ja'ránajchaca' a'íjci i Herodes, ⁷ a'íj pu jin tya'tóoratziiri' junyúuca' jime' ti jaatá'sij a'íjci i íiti' je'e'j ti tyí'tíj tyaatáhuaviiraj. ⁸ Aj pu'ij a'íjna i íiti' a'yan tyaatáhuaviiri' je'e'j ti i náanajra' tyaaté'exaa, a'yaa pu tíjin:

—Naatí'tye' túxa'aj jitze i mu'úura' a'íjci i Juan ti tyí'tyai'raaa.

⁹ Je'ej pu pua'aj jaata'aj a'íjci i rey, ajta arí a'yan tya'tóoratziiiri' ti a'yan rinyij je'ej ti tyá'xie've', majta a'íimaj i ti huo'tá'inyej, a'íi mu majta jáanamujri' ti tyu'tá' i junyúucaa, a'íj pu jin tyu'ta'íjtaca' mej mij a'yan huárinyij je'ej ti tyaatáhuaviiri'. ¹⁰ Ajta je'en xantáaru'uj huata'ítയാ'ca' mej mij ujó'ju'un jo'tij je'tyánami' a'íjna i Juan mej mij jí'ijvéjchej i mu'úura', ¹¹ matí'ij mij ya'ríi'tyej a'íjci jitze i túxa'aj i mu'úura' i Juan, majta je'en jaata'í'tyej a'íjci i yójra' i Herodías, aj pu'ij a'íjna i íiti' jaata'í'tyej i junáanaj.

¹² Majta i maj jamuán huac'ca'aj a'íjci i Juan, a'íi mu ave're'nyej matí'ij mij yo'chuij i tyévira', majta je'ej ja'vá'naj, aj mu mij i Jesús ujo'té'exaa.

Jesús pu tyihuo'cue'ej i tyeítýee i maj anxí ví'ra'aj ará'asej

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³ Tí'ij i Jesús jáamua'reeri' tijin meeje'caj a'íjci i Juan, aj pu'ij jusíij jó'raa i báarcuj jitze, a'áa pu ja'rá'aj jo'tij quee já'tyi'tij. Majta i tyeítýee, a'íi mu jáamua'reeri' jo'tij je'ej jé'eenye'ej, a'íj mu jin curiá'cixij jo'maj jo'cháatimee, matí'ij mij jui'icán jaatavén. ¹⁴ Tí'ij i Jesús eetaráj i báarcuj jitze, mui'caa pu hua'sej i tyeítýee, aj pu'ij hua'ancu'vajxi ajta je'en tyihuo'huaa i maj tyí'cucui'. ¹⁵ Tí'ij huaré'chumua'riaca', aj mu mij ave're'nyej jimi i maj jamuán huac'íj, matí'ij mij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Pu'ríj tyéchumua'rij, ajta capu a'tíj ya' ja'chej iye'ej. Pata'aj hua're'ityixi'in mej mij jo'cixi'in majá'hua' chájta' mata'aj tyi'tíj huánanan i maj jáacua'nyij.

¹⁶ Ajta a'íjna i Jesús, a'yaa pu tyu'tanyúj tijin:

—Capu juxie've' maj jo'cixi'in, siata'aj mua'aj tyihuó'cue'tyej.

¹⁷ Aj mu mij a'yan tyityaatanyúj tijin:

—A'yaa tu'uj pua'mácan tyícha'ij anxívicaa i páan, tyajta hua'puácaa i hue'tyé.

¹⁸ Aj pu'ij Jesús a'yan tijin:

—Mesenyaja'vá'pu'tye'.

¹⁹ Aj pu'ij huo'ta'íj maj oorá'sej i tu'píj tza-jta'. Tí'ij ij Jesús ja'ancurái'puj i páan, ajta i hue'tyé, aj pu'ij jútye' jó'nyeerica', ti'quij tyaatatyójtzi'rej i Dios, ajta jaatyátaaraxij i páan, aj pu'ij huo'rái'pu'uj a'íjma i maj jamuán huacíj, majta a'íimaj huo'rái'pu'tyej i tyeítýee. ²⁰ Néijmi'i mu tyú'cuaa, 'asta mana'aj quee huataju'xaj, majta jaariá'si i páan ti avá'itzee, majta i hue'tyé, tamuáamuata' japuan hua'puaquéj pu tya'vá'jistixij i sicírij a'íjci jime' i ti tya'vá'itzee. ²¹ Majta i maj tyú'cuaa, a'yaa mu ará'axcaa a'chu anxí ví'ra'aj i tyétyacaa, majta i maj úucua majta i ti'ríj camu huatyé'iteerej néijmi'i mu tyú'cuaa.

Jesús pu antáraa i jájtyij japua

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²² Aj pu'ij Jesús huo'ta'íj a'íjma i maj jamuán huacíj maj atyáci'nyej i báarcuj jitze mej mij antáci'nyej után jitze pujmua', mej mij a'ín anaquéj a'áa ja'rá'astij, ajta i Jesús

a'áa pu jo'tyá'ítzee tí'ij hua're'ityixi'in i tye'ityee.
²³ Tí'ij hua're'ityixi'ij, aj pu'ij jusíj antyíraj i jiríj jitze tí'ij huatyényuunyij i Dios jimi. Tí'ij huariá'tica'riaca', a'áa pu jusíj jo'tyávaaca'aj,
²⁴ ajta a'ájna i báarcuj pu'ríj a' ímuáj joojósima'aj jé'ta' i jájtyij japua. Aj pu'ij huatá'aacariaca' ca'nyíin jime', tyámua' pu tye'tyáxijrihua'aj i jájtyij i báarcuj jitze, ji'nye jéehua pu aja'vá'aacaca'aj. ²⁵ Tí'ij tapuá'risima'caj, Jesús pu ajo're'nyej a'ájna hua' jimi, jájtyij japua pu huama'ca'aj. ²⁶ Mati'ij a'íimaj jaaséj i maj jamuán huacíj, tyámua' mu tyu'tátziin, a'yaa mu tyityeetyejíihuajraa tíjin:

—Tyi'tíj pu pué'een tí tyú'muaritye'.

²⁷ Ajta je'en Jesús a'yan tyihuo'té'exaa jíjin:

—Xaatyóoca'nyej mu jutzájta', Jesús nu pué'een, caxu tyí'tziinye'ej.

²⁸ Aj pu'ij i Pedro a'yan tyu'tanyúj jíjin:

—Tavástara', típua'aj muáaj a'íin papué'eenye', naata'íjtye' nyaj a'máa uré'nyej a'jimi i jájtyij japua.

²⁹ Aj pu'ij Jesús a'yan tyaaté'exaa jíjin:

—Mujo'té'yi'ij, tí'ij ij eetáraj i báarcuj jitze, aj pu'ij a'uriá'rupij i jájtyij japua, a'áa pu joomá'caj jo'tíj je'ej jé'eenye'ej i Jesús.

³⁰ Tí'ij jaaséj tí ca'nyíin jin huatá'aacariaca', aj pu'ij tyu'tátziin, ajta je'en ajo'cárutyisima'aj i jájtyij tzajta', a'yaa pu'ij tyu'jíjhuaca' jíjin:

—Tavástara', nyaj japua huatányuuchij.

³¹ Tí'ij ij i Jesús ja'uméjca'taca', jajví' a'íjci i Pedro i muáca'ra'an jitze, aj pu'ij a'yan tyaaté'exaa jíjin:

—Capáj a'chu tyá'tzaahuatye'. ¿Ji'nye een jime' petyu'tátziin?

³² Mati'ij atyáacij i báarcuj jitze, aj pu'ij huatyápua'riaca' i ti huá'aacaca'aj. ³³ Majta i maj arátya'ca'aj i báarcuj jitze, a'íi mu tyítunutaxij i Jesús jimi, mati'ij mij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Muáj paj ji'récán jime' a'íin pué'een i yójra' i Dios.

Jesús pu tyihuó'huaa a'íjma i maj tyí'cucui'ca'aj a'ájna a Genesaret

(Mr. 6:53-56)

³⁴ Mati'ij antacíj, aj mu mij eetacíj i báarcuj jitze a'ájna chájta' ti a'yan tyaja'rájtyapua'j tijin Genesaret. ³⁵ Majta i tyeítyee mati'ij jaamua'aj a'íjci i Jesús, aj mu mij néijmi'que' jáamua'reeri' i maj a' ímuáj jo'cháatima'caa. Aj mu mij ahuojo'ré'nyijtye néijmi'caa i maj tyí'cucui' i Jesús jimi, ³⁶ jéehua mu jahuaviiraca'aj ti huo'tá'an maj ja'ajtamuárie'en i cáanaria'ra'an jitze, majta i maj ja'ajtamuáriej néijmi'i mu huarúj.

15

I ti je'ej pua'aj joorej i tyáataj tzajta'

(Mr. 7:1-23)

¹ Mati'ij mij séecan i fariseos majta i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze ave'ré'nyej i Jesús jimi, a'áa mu ja'ráacij a Jerusalén, a'yaa mu mij tyaata'íhuo'ri' tijin:

² —¿Ji'nye een jin mequee ja'rá'astee i tahuásimua' yi'ráj i maj a jamuán huaci'ij?

¿Ji'nye mej mij quee ja'rá'astee a'íjci jime' i maj anomuéetya'xi'in mati'ijta tyí'cua'ajcaj?

³ Ajta a'íjna i Jesús, a'yaa pu tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿Ji'nye siaj sij siajta mua'aj quee a'yan ricij je'ej ti i Dios tyu'ta'íjtaca', sulu a'íj xu jéetze' ja'astej i juyi'ráj i siaj jujímua'aj siana'aj jájtyo? ⁴ Ji'nye Dios pu a'yan tyu'taxájtaca' tijin: “Huo'tyátzaahuatye' a' táataj, pajta a' náanaj”, ajta a'yan tijin: “Siata'aj jaajé'caj a'íjci i a'tíj ti je'ej pua'aj tyé'jeevej i jutáataj na'ríj i junáanaj.” ⁵ Siajta mua'aj, a'yaa xu tyí'xaj ti xá'pui' tipua'aj a'tíj a'yan tyihuo'té'exaatye'en i juhuásimua' yee: “Néijmi'i a'chu nyaj tyi'táj tyí'cha'ij, a'íj nu nyeríj jaatámu'vejrityej i Dios, a'íj nu quee che' tyi'táj tyí'cha'ij i nyaj jin jamuaatáhuüre'en”, ⁶ ajta a'tíj tina'aj ti a'yan tyihuo'té'exaatye'en i juhuásimua', a'yaa xu tyí'xaj ti i a'tíj jimi quee che' juxie've' ti huo'tyáhuüre'en i juhuásimua'. A'yaa xu sij mua'aj quee che' tyá'astej je'ej ti i Dios tyu'ta'íjtaca', siaj sij a'íj ará'astej i yi'ráj i siaj jujímua'aj siana'aj jájtyo. ⁷ Mua'aj mu siaj je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee. Xá'pui' pu tyu'taxájtaca' ja'mua jime' a'íjna i Isaías i ti Dios jitze ma'can tyí'xajta'aj, ti'ij a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

⁸ A'íimaj i tyeityee jutyényij mu jin tyámua' tyí'nyaxaj,

ajta i hua'xiéjnyu'caa a' imuáj pu já'sejre' nyéetzij jimi.

⁹ Capu tyi'táj huüre' tipua'aj manaatyáanajche, ji'nye i maj jin tyí'mua'taj,

ajta i maj jin tyí'ijta jujímua'aj mu'uj jájtyo.

¹⁰ Aj pu'ij huo'tajé i tyeítýee tí'quij a'yan tyihuo'té'exaa j tijn:

—Tyámua' xu naa tyáanamua j siaj sij yo'itéej xá'ra'nyij: ¹¹ Tyi'tíj tí na'aj tí tyí'cue'ri', capu je'ej tyú'uurej títua'aj a'tíj jáacua'nyij, sulu i tí éejnyinyii i tyényi'tze' a'íi pu xaa je'ej pua'aj joorej.

¹² Aj mu mij jimi ajtyáxiiriaca' a'íimaj i maj jamuán huacíj, matí'ij mij a'yan tyaata'íhuo'ri' tijn:

—¿Nyi pequee jamua'reej tíquee hua'ránajchaca' i fariseos matí'ij jáanamua jri' je'ej paj tyu'taxájtaca'?

¹³ Ajta i Jesús, a'yaa pu tyihuo'té'exaa j tijn:

—Tyi'tíj tina'aj tíquee i nyavástara' jaahuástej, a'íi pu je'ejcuuxij néijmi'i i náana'ra'.

¹⁴ Miche' a'yan eenye', jí'nye a'íi mu arácucu'un majta je'en séecan huávi'tij i maj majta arácucu'nyijmee. Ajta títua'aj síij ta'rácun ja'naví'raj i tí ajta arácun mej mij aja'hua' ja'rá'astij, néijmi'i mu atyávatzij jo'tij ja'tyácun.

¹⁵ Aj pu'ij i Pedro a'yan tyaaté'exaa j tijn:

—Taaté'exaatye' je'ej tí huatóomua'aj a'íjna i nyúucarij i paj poochán jaataxájtaca'.

¹⁶ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa j tijn:

—¿Nyi sequée siajta mua'aj yo'itéej xá'raa?

¹⁷ ¿Nyi sequée yó'itej tijn néijmi'i a'íjna i tí tyí'cue'ri', a'íi pu ancárutyij i tyényi'tze', a'áa pu'ij aráyixi'ij i jucáara' jitze, ajta je'en i chuitiriáara'an jitze iiráamej? ¹⁸ Ajta a'íjna i tí éejnyinyii i tyényi'tze', a'íi pu tzajta' eerányinyii,

a'íi pu'ij je'ej pua'aj ja'uurej i tyéviij. ¹⁹ Ji'nye tzajta' pu já'ma'can néijmi'i i mua'tziira'aj ti je'ej pua'aj een, ti ca'nyíjra'aj jatá'caa ti'ij tyi'táj jin je'ej pua'aj huárinyij, tipua'aj tyityáacui'nyij, na'ríij séej jamuán huóoxana'cire'en, nusu ti tyu'náhua'an, na'ríij tyu'hué'taj, na'ríij ti je'ej pua'aj tyihuá'xajtaj i juxa'aj tyeítsee. ²⁰ Néijmi'i i ti je'ej pua'aj tyí'een ti tyi'tásiseerii i tzajta', a'íi pu je'ej pua'aj joorej i tyéviij, ajta a'íjna i tiqee anomuéetya'aj tyú'cua'nyij, capu tyi'táj je'ej huatóomua'aj i Dios jimi.

Síj ti quee Israel jitze ajtyáma'cantaca'aj ti ajta tyá'antzaahuaj

(Mr: 7:24-30)

²¹ Aj pu'ij i Jesús jó'raa, a'áa pu ja'rá'aj chájta' ti a'yan tyaja'rájtyapuaj tijin Tiro, ajtáhua'aj séej chájta'naj jitze ti a'yan tya'rájtyapuaj tijin Sidón.

²² Aj pu'ij síj ajtyáxiiriaca' i Jesús jimi, íiti' pu pué'eenye'ej ti séej chuéj japua já'ma'can, a'íi pu ajtyáxiiriaca' a'yan tye'entyijíihuaaj tijin:

—Nyavástara', mu paj yójra' pué'een i David, ná'ancu'vaxi' nyéetzij. Nyiyóoj ti íiti' pu jéehua jajpuéjtzij a'íjci jime' ti tyiyáaru' tzajta' séejre'.

²³ Ajta a'íjna i Jesús capu huatanyúj. Aj mu mij i maj jamuán huacíj jimi ave're'nyej, mati'ij mij a'yan tyaatáhuaviiri' tijin:

—Huaté'exaatye' mu íitaj ta'aj ij jó'ra'nyij, ji'nye tacújta' pu huajíjhua.

²⁴ Aj pu'ij Jesús a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—Dios pu nyojo'ta'ítyaca' nyaj jó'me'en hua' jimi i maj Israel jitze ajtyáma'can i maj a'yan huasé'rin mati'ij cánya'xií maj jó'vej.

25 Ajta a'íjna i íiti' a'íi pu jimi tyítunutaca', ajta a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Nyavástara', naatáhuiire'.

26 Aj pu'ij Jesús a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Capu a'yan tyí'xa'pu'ín tyaj huái'pu'racare'en i páan i maj jacua' i tí'rúj tyej tyij i tzi'cíj huataí'pu'tye'en.

27 Aj pu'ij i íiti' a'yan tyu'tanyúj tijin:

—A'yaa xaa nyu'uj tyi'ja'yájna nyavástara', ajta a'íimaj i tzi'cíj a'yaa mu tyá'cua'caa a'íjci i ti tye'nyíj i páan ti acájvitze i méesaj japua jo'maj tyajá'cua' i maj tyihuá'ijtye'.

28 Aj pu'ij i Jesús a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Íiti', jéehua paj tyá'tzaahuatye'. A'yaa pu tye'mej je'ej paj tyá'xie've'.

Ti'ij i Jesús a'yan tyu'taxájtaca', aj pu'ij huarúj a'íjna i yójra' i íiti'.

Jesús pu mui'caa tyú'huaaj i maj tyí'cucui'ca'aj

29 Aj pu'ij Jesús jó'raa tí'quij a'áa ja'rá'aj jo'tij ja'va'ástimee i jájtyij a ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Galileea, aj pu'ij ta'ij antyíraj i jiríj jitze, a'áan pu jo'tayíxij. 30 Jéehua mu ma-

jta i tyeítyee jamuán antycíj. A'íjma mu huávi'tisima'aj i maj quee jí're'nye'ej i ju'ícaj jitze, majta i maj aracúcu'nyijmee, i maj quee tya'ancurií'reejmee, majta i maj quee jí're'nye'ej i jumuáca' jitze, mui'caa mu ja'ráavi'tij i maj tyí'cucui'ca'aj i Jesús jimi, a'íi pu'ij néijmi'caa tyú'huaaj. 31 A'íj mu jin je'ej tyo'taséj i tyeítyee mati'ij huo'séj maj meríj tyí'xajtaca'aj i maj quee tya'ancurií'riáajma'caa; majta tyámua' éenye'ej i maj quee rácíjci'nyive'ej, majta meríj

tyámua' éenye'ej i jumuáca' jitze i maj quee ji're'nye'ej, majta i maj aracúcu'nyijma'caa, mu'rij atanyéjnye'riaca'. Aj mu mij i tyeítýee huatyóohuij maj tyaatatyójtzi're'en i Dios ti ty-ihuá'ijtye' a'íjma i maj Israel jitze ajtyáma'can.

Jesús pu tyihuo'cue'ej a'íjma i tyétyacaa i maj muáacuj ví'ra'aj ará'asej

(Mr. 8:1-10)

³² Aj pu'ij i Jesús huo'tajé a'íjma i maj jamuán huacíj, ti'quij a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—Nyahuá'cu'vej a'íjma i tyeítýee, ji'nye mu'rij huéeicaj xicáj á'týeej maj nyaj jamuán yahu-atyú'uj, majta quee tyi'tíj tyícha'íj i maj jáacua'nyij. Canu jaxie've' maj quee tyu'cuá'an mo'cixi'in, ji'nye camu tyo'táviicue'raj i juyéj jitze.

³³ Majta i maj jamuán huacíj, a'yaa mu tyaaté'exaa tijin:

—¿Jo'nyij jáai'rij tyaj jaatáhuoonyij i páan ti'ij néijmi'caa huáci'tyij i tyeítýee, a'yájna jo'tij quee a'tíj ja'chej?

³⁴ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿A'chunyéj siana'aj pua'mácan huaí'pu'sij i páan?

Aj mu mij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Arahua'puácaa i páan, tyajta cíi caa i hue'tyé.

³⁵ Aj pu'ij huo'ta'íj i tyeítýee maj oorá'sej a chóota', ³⁶ ti'quij i Jesús ja'ancurái'puj i páan ajta i hue'tyé, ajta ti'ij tyaatatyóotzi're'ej i Dios, aj pu'ij ja'antyítaaraxij i páan, ti'quij huo'ráai'pu'uj i maj jamuán huacíj, majta a'íimaj

a'íj mu huarái'pu'tyej i tyeítsee. ³⁷ Néijmi'i mu tyú'cuaa 'asta mana'aj quee tyámua' tyityaatajú'xaj, majta je'en i maj jamuán huacíj, a'íi mu jaariá'sii a'íjci i páan ti avá'itsee i ti antyítaarixij, arahua'puácaa sicii mu jitze tya'vá'jstej a'íjci jime' ti avá'itsee. ³⁸ Majta i maj tyú'cuaa, muáacuaj ví'ra'aj mu ará'axcaa i tyétyacaa, majta quee a'íjma huatye'itej i úucua majta i ti'ríj. ³⁹ Aj pu'ij i Jesús hua're'ityixij i tyeítsee, ti'quij atyájraa i báarcuj jitze, ajta je'en a'áa jo'mej a'áa ti ja'ajtyáma'can a Magdala.

16

A'íimaj i fariseos majta i saduceos, a'íi mu jaatáhuaviiri' ti Jesús tyi'tíj huo'taséjratye'en i maj jin tyámua' tyo'taséj

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Majta a'íimaj i fariseos, majta i saduceos, a'íi mu aje're'nyej jo'tíj jo'tyávaaca'aj i Jesús, mej mij hue'tzij jáatavej, a'íj mu jin a'yan tyaatáhuaviiri' ti huo'taséjratye'en i maj jin jáamua'reej tijin Dios pu jimi já'ma'can i ti jin antyúumua'reej. ² Ajta a'íjna i Jesús a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijin:

—Ti'ijta tyéchumua'risima'an a'yaa xu tyi'xáataj xá'yi'ij tijin: “Naa pu hua'éenya'aj ja'mej, ji'nye oopó'vij i jútye'”; ³ na'ríj quee ti'ij huatapua'rej, a'yaa xu siajta tyi'xáataj xá'yi'ij tijin: “Íjij mu huatyéviiyij, ji'nye oopó'vij i jútye' majta jéehua jo'tanáa.” Mua'aj xu tyámua' naa tyee'yí'tin siaj jaataxáj je'ej ti tyi'tíj rinyij jútye', ¿ji'nye siaj sij quee jaayí'tin siaj jaataxáj

je'ej ti tyi'tíj ijíj ricíj? ⁴ Mua'aj mu siaj je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee siajta jéehua á'itzeere', a'yaa xu tyá'huoo i siaj jín jáamua'reej ti jútye' já'ma'can i nyaj jitzán arányaca'nyej, canu tyi'tíj jamuaataséjratye'sij, sulu a'íi pu'uj i siaj seríj jamua'reej je'ej ti tyáaru'j a'íjci i Jonás.

Aj pu'ij Jesús ahujo'otyáhuui, ti'quij jó'raa.

Caxu a'yan rijcaj je'ej maj tyihuá'mua'tyej a'íimaj i fariseos

(Mr. 8:14-21)

⁵ Mati'ij antacíj után jitze pujmua' a'íimaj i maj Jesús jamuán huacíj, a'íi mu yo'huá'xij maj ya'ráai'pu'i'in i páan maj jáacua'nyij. ⁶ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaj tíjin:

—Tyámua' xu'uj mua'aj, a'íjma jimi i fariseos i maj ja'najchitye' i páan ti'ij ájcu'usta, siajta a'íjci jime' i saduceos maj majta ja'najchitye'.

⁷ Majta a'íimaj i maj Jesús jamuán huacíj, a'yaa mu jujímua'aj tyúu'ixaatya'ca'aj tíjin:

—A'yaa pu tyí'ta'ixaatye', ji'nye catu ya'ráai'puj i páan.

⁸ Jesús pu jáamua'reeri' je'ej maj ye'ej tyí'xajtaca'aj, aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaj tíjin:

—¿Ji'nye een jime' siaj sij a'yan tyúu'ixaatye' yee siaj quee páan ja'rípuj? Mua'aj mu siaj quee a'chu tyá'tzaahuatye'. ⁹ ¿Nyi sequée xu yó'itej, nyi seríj siajta yo'huá'xij a'chu tipua'aj sicii eerájraa i páan ti avá'itzee nyati'ij huo'ráai'pu'uj i tyeityee i maj anxí ví'ra'aj ará'axcaa a'íjna jime' i ti anxívica'aj i páan? ¹⁰ ¿Nyi seríj siajta yo'huá'xij a'chu siaj pua'maquéj tya'vá'jistej i sicírij jitze, nyati'ij huo'ráai'pu'tyej i maj

muáacuaj ví'ra'aj ará'axcaa i tyeítýee a'íjci jime' i ta'ráhua'puaca'aj i páan? ¹¹ ¿Ji'nye siaj sij quee yó'itej nyaj quee a'íj já'mua'ixaatye' i páan? Sulu tyámua' xu'uj mua'aj a'íjci i maj jin tyí'xaj a'íimaj i fariseos, majta a'íimaj i saduceos.

¹² Aj mu mij yo'itéej muá'raa ti i Jesús quee a'íj huá'ixaatya'ca'aj i maj já'na'chityaa i páan, sulu maj huóocha'íin a'íjci jime' je'ej maj ye'ej tyí'mua'tacaa a'íimaj i fariseos majta i saduceos.

Pedro pu jaataxájtaca' ti Jesús a'íin pué'een i Dios ti ja'antyíhuoj

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³ Ti'ij i Jesús a'áa ja'rá'aj a'áa ti ja'ajtyáma'can a ti a'yan tyaja'rájtyapuaj tijin Cesarea de Filipino, a'yaa pu tyihuo'ta'íhuo'ri' a'íjma i maj jamuán huacíj tijin:

—¿Ji'nye metýí'xaj i tyeítýee a'tíj nyaj pué'een i nyaj nyajta tyévij jitze huanie'huaca'?

¹⁴ A'yaa mu mij tyityaatanyúj tijin:

—Séecan mu a'yan tyí'xaj paj a'íin pué'een i Juan i ti huá'íiraca'aj, majta séecan a'yan tyí'xaj paj a'íin pué'een i Elías, majta séecan a'yan tijin a'íin paj pué'een i Jeremías, nusu síj ti i Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj.

¹⁵ Aj pu'ij a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—Arí mua'aj, ¿ji'nye setyi'xaj a'tanyíj nyaj pué'een?

¹⁶ Ajta a'íjna i Simón ti ajta Pedro ántyapuaj, a'íi pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Muáaj paj a'íin pué'een i Ciriístu', yójra' i Dios ti júurij.

¹⁷ Aj pu'ij Jesús a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Pata'aj huatá'tyamua've'en muáaj Simón, i paj yójra' pué'een a'íjci i Jonás, ji'nye capu a'tíj muaaté'exaaj iye'ej cháanacaj japua, sulu a'íjna i nyavástara' ti tajapuá já'sejre' a'íi pu muaaté'exaaj. ¹⁸ Nyajta nyáaj, a'yaa nu tyí'mua'ixaatye' paj muáaj Pedro pué'een, i paj pajta a'yan ántyapuaaj tíjin tyetyéj, a'íjna japua i tyetyéj, nyáaj nu ja'ajtaahuaaj i nye tyeyúuj, ajta quee i'riitaj ja'mej ti i tyiyáaru' jaamué'tin i ti a'íj jin antyúumua'reej mej mij huácu'i'nyij i tyeítsee. ¹⁹ Nyáaj nu muaatá'sij paj a'íjci jin antyía'mua'reeriaj paj tyihua'antácuunye' i a'ájna jo'tij i Dios tyejé'íjtaj, tipua'aj petye'tyáanaj íyan i cháanacaj japua, Dios pu a'yan ajta tye'tyánasij u tajapuá, ajta tipua'aj petya'antácuunaj íyan i cháanacaj japua, Dios pu ajta tya'antácuunaj u tajapuá.

²⁰ Aj pu'ij i Jesús a'yan tyihuo'ta'íj a'íijma i maj jamuán huacíj maj quee a'tíj ixaatye'ej ti a'íin pué'een i Ciríistu' i Dios ti ja'antyíhuoj.

Jesús pu jaataxájtaca' ti muí'nyij

(Mr. 8:31—9:1; Lc. 9:22-27)

²¹ A'aj pu'ij i Jesús huatyóochej ti huo'té'exaatye'en a'íijma i maj jamuán huacíj ti a'yan tyúuxie've' ti jó'me'en a Jerusalén, majta je'en a'íimaj i huásij, majta i maj tyihua'íjtje' i puaríij, majta i maj tyihua'mua'tyej i yu'xarij jítze, a'íi mu jéehua puéjtzij jaatá'sij. A'yaa pu tyihuo'té'exaaj maj jaje'catan, ajta je'en huéicaj xicáj jítze huatájuuritaj. ²² Ajta a'íjna i Pedro, a'íi pu je'ráavi'tij, aj pu'ij huatyóochej ti jajtyá'xi'in a'íjci i Jesús, a'yan tíjin:

—Che' Dios quee a'yan tya'xié've'ej, che' quee a'yan tyí'mua'uuriaj nyavástara'.

²³ Aj pu'ij ooré'nyeeriaca' a'íjna i Jesús, ti'quij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Pedro tijin:

—Ajtára' nye jimi, tyiyáaru', ji'nye pety-ina'antyiú'nyi' nyej nyij ootyá'itzeere'en. Capáj muáaj a'yan metyóonyeej je'ej ti i Dios tyí'sej, sulu je'ej maj i tyeítyee metyityoonyéjnye'.

²⁴ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaj a'íjma i maj jamuán huacíj tijin:

—Típua'aj a'tíj jaxie've' ti nyaj jamuán jo'cha'canye'en, juxie've' ti quee a'yan rijcaj je'ej ti jusíj tyá'xie've', sulu che' a'yan tya'ajpuéetzij já'ra'nyij nyaj jamuán juxié'vi'ra' jime'. ²⁵ Ji'nye a'íjna i ti tyí'tyese' ti'ij quee huámui'nyij, a'íi pu mui'nyij, ajta a'tíj ti huámui'nyij a'íjna jime' ti nyéetzij ná'astijre', a'íi pu júurij huatyá'itzeere'ej. ²⁶ ¿Tyi'tanyí jin je'ej tye'tyáhuiri i tyéviij típua'aj néijmi'i huamué'tin i cháanacaj, ajta je'en huámui'nyij? ¿Ca' a'chunyéj tyí'najchitan i tyéviij ti'ij quee huámui'nyij? ²⁷ Ji'nye a'íjna i ti ajta tyéviij jitze huanie'huaca', a'íi pu yava'cányesij, jéehua naa huasé'rihua'aj, a'yájna ti'ij huasé'rin i Dios i ti vástaria'ra' pué'een, ajta hua' jamuán i maj tajapuá tyí'huire', aj pu'ij a'yan tyihuo'tá'sij séej ajta séej je'ej ti síj tyi'tíj jin huaríj. ²⁸ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime', séecan i maj ya huatyu'uj, a'íi mu a'yan tyá'xie've' maj quee huácui'nyij 'asta mana'aj quee jaaséej a'íjci i ti ajta tyéviij jitze huanie'huaca' ti'ij yatanyéj

ajta je'en tyu'ta'íjtaj néijmi'que' i cháanacaj japua.

17

Ti'ij Jesús seequéj huataséjre

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

¹ Ti'ij aráseej xicáj tyoomá'caj, Jesús pu a'íj jo'ví'tij i Pedro, i Santiago ajta a'íjci i Juan ti ihuáaria'ra' pué'een a'íjci Santiago, aj pu'ij antyíraj jiríj japua ti ájtyeej. ² A'áa pu'ij hua'jiisa' jo'maj jo'tyú'uuca'aj seequéj huataséjre a'íjna i Jesús. A'yaa pu huasé'rihua'aj i nyéerima'ra' ti'ij i xicáj, ajta i tyí'caanaria'ra' naa pu tyu'tyácueenariaca' ti'ij tatzárij. ³ Majta je'en a'íj huaséj i Moisés majta a'íjci i Elías, a'íi mu jamuán tyí'xajtaca'aj i Jesús. ⁴ Ajta i Pedro, a'yaa pu tyaaté'exaa a'íjci i Jesús tijin:

—Tavástara', tyámua' pu naa tyaj a'yaa huatyú'uucáj, títua'aj mua'ránajchij tyaj huéecacaa huátaahuj i ináamuaj, síj ti muéetzij mua' ináamuaj ja'mej ajta síj a'íjci i Moisés, ajta síj i Elías ti ja'ináamuaj ja'mej.

⁵ Ti'ij ooj i Pedro tyi'tyaxáatasima'caj, jéetirij ti tyatáatiyi'caa pu hua' japua acávi'rixij, ajta i jéetirij tzajta' pu je'ránamuajre ti a'tíj a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—A'íi pu a'íin pué'een i nyiyóoj i nyaj jaxie've', i nyaj ja'antyíhuoj, xáanamujri'.

⁶ Mati'ij a'yan tyáanamujri' i maj jamuán huacíj, aj mu mij tyítunataxij majta je'en ecóotutaxij a chóota', jéehua metyi'tzínnya'aj.

7 Aj pu'ij Jesús hua' jimi ajtyáxiiriaca', ti'quii hua'vá'muariej, ajta a'yan tyihuo'té'exaa'j tijin:

—Xá'ajhuiixi', caxu tyí'tziinye'ej.

8 Ajta mati'ij a'unyéjnye'riaca', camu che' a'tíj a' jo'séj a'íi pu'uj jusíj ajo'tyávaaca'aj i Jesús.

9 Mati'ij aj je'caju'caj i jiríj jitze, Jesús pu a'yan tyihuo'ta'íj tijin:

—Caxu a'tíj ixaatye'ej je'ej siaj tyi'tíj tyu'séj, 'asta na'aj quee huatájuurej a'íjna i ti ajta tyévij jitze huanie'huaca'.

10 Majta i maj jamuán huacíj, a'yaa mu tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Ji'nye een jime' a'yan metyí'xaj i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze yee anaquéej pu juxie've' ti uvé'nyej a'íjna i Elías?

11 Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa'j tijin:

—A'yaa pu tyi'ja'yájna, Elías pu anaquéej ya'uvé'nyesij ti'ij néijmi'i tyámua' tyú'uurej.

12 Nyajta nyáaj, a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' ti i Elías arí yatanyéj, majta a'íimaj camu jaamua'aj, sulu a'yaa mu jáaruuj je'ej maj tyaaxié'va'ca'aj. A'yaa mu cha'taj mana'aj nyoorej nyéetzij, i nyaj nyajta tyévij jitze huanie'huaca', puéjtzij mu majta naatá'sij a'íimaj.

13 Aj mu mij i maj jamuán huacíj jáamua'reeri' ti a'íj tyá'xajtasima'aj i Juan i ti huá'íiraca'aj.

Jesús pu tyamuéej tyú'huaaj ti tyiyáaru' tzajta' séjria'ca'aj

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

14 Mati'ij a'áa ja'rá'aj jo'maj jéehua i tyeítyee ja'tyúusiiria'ca'aj, síj pu tyáati' ajtyáxiiriaca' i Jesús jimi, tyitunútaj pu'ij a'yan tyaaté'exaa'j tijin:

15 —Nyavástará', áncu'vajxi' i nyiyóoj, ji'nye tyóotimue'raciaa, pu'ríj á'tyeej tí jajpuéjtzij, mue'tíj pu anájve i tiéj jítze ajta a jáata'. 16 A'yaa nu hua'vé'vi'tichej a'íjma i maj a jamuán huaci'ij mej mij tyáahuaatye'en, majta quee pu jáaruuj mej mij tyáahuatye'en.

17 Jesús pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—Mua'aj mu siaj quee tyá'tzaahuatye', siajta quee tyi'tíj mua'reej. ¿A'chunyéj óoche' á'itzeere' nyaj yahuatyávaacaj ja'mua jamuán? ¿A'chunyéj ooj á'itzeere' nyej nyij ja'mua jime' á'viicue'ria'aj? Mese'vé'vi'tij mu tyamuéej.

18 Aj pu'ij Jesús jajtyá'xij a'íjci i tyiyáaru' ti tyamuéej tzajta' séjria'ca'aj, ajta je'en ji'rámuarij, aj pu'ij huarúj a'íjna i tyamuéej.

19 Mati'ijta mij a'íimaj i maj jamuán huacíj, jujíme' mu jamuán tyu'taxájtaca' a'íjci i Jesús, a'yaa mu tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Ji'nye tyej tyij quee ityáj pu jáaruuj tyaj jaatamuáritye'en a'íjci i tyiyáaru'?

20 Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa'j tijin:

—Ji'nye caxu a'chu tyá'tzaahuatye'. A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin tipua'aj setyá'tzaahuatye'ej, tyij siajta cíj siana'aj tyá'tzaahuatye'ej, a'yaa pu tyí'rij siaj a'yan tyaaté'exaatye'en mu jiríj yee: “Tyíchesij a'yájna áricuj ajca'huáye”; ajta i jiríj a'yaa pu rinyij. Capu ij tyi'tíj ja'muamuárie'ristya'aj ja'mej. 21 Ajta siata'aj jaatamuáritye'en a'íjci i tyiyáaru' ti a'yan een, a'yaa pu tyúuxie've' siaj huatyényuunyij i Dios jimi, siajta ju'ítzi've'ej.

*Jesús pu ajtáhua'aj jaataxájtaca' ti mui'nyij
(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)*

²² Mati'ij mój a'áa ja'tajú'caj a'áa ti ja'ajtyáma'can a Galileea, Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—A'íjna i ti ajta tyéviij jitze huanie'huaca', a'íi pu huatátuiiri'huaj a'íijma jimi i tyétyacaa, ²³ aj mu mij jaje'catan, ajta je'en huéeicaj xicáj jitze huatájuuritaj.

Mati'ij a'yan tyáanamujri' jéehua mu hu-atóoxaamujrityej.

A'íjci jime' i maj jin tyí'najchitaj i tyeyúuj tzajta'

²⁴ Ti'ij i Jesús majta i maj jamuán huacáj a'áa ja'rá'aj a Capernaúm, a'íimaj i maj tyí'tyeyijve' u tyeyúuj tzajta', a'íi mu aje're'nyej a'íjci jimi i Pedro, mati'ij mij a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Nyi quee tyí'najchitan mu ja'mua maeestro a'íjci jime' i túmii ti hua'puaj i ti tyu'tyáhuire'sij i tyeyúuj tzajta'?

²⁵ Aj pu'ij i Pedro a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—Ji'nyi'ijta' tyí'najchitan.

Aj pu'ij i Pedro utyájrurij u chi'táj, capu eexúj tyi'táj je'ej tyi'xáatacaj a'íjna i Pedro, sulu Jesús pu anaquéej a'yan tyaaté'exaa tijin:

—¿Ji'nye tyimuá'miteeraste' muéetzij Simón? ¿A'tyanquíj mejijve' a'íimaj i maj tyí'ijta i cháanacaj japua, nyiquij a'íijma mejijve' i juyójmua' ca' a'íijma i maj séej chuéj japua já'ma'can?

²⁶ Pedro pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—A'íijma i maj séej chuéj japua já'ma'can.

Ajta i Jesús a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—A'íj pu jin quee a'yan tyúuxie've' maj tyí'najchitaj a'íimaj i hua'yojmua'. ²⁷ Ajta ty-ata'aj quee huo'tájaaxiejtye'en, a'áa paj jó'me'en jo'tij ja'va'ástimee i jájtyij, pajta ja'tyáhua'xij i cué'tzi'puaa a jáata', pajta je'en je'tajáj a'íjci i hue'ej i paj anaquéej jaatyévi'raj. A'áan pej pij yé'tyooniy i tyényi'tze' séej i túmii, pata'aj je'tyí'in pej pij nyaj jime' tyu'nájchij pajta ajime'.

18

¿A'tanyíj jéetze' juxie've'?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ A'ájna imuáj a'íi mu ajtyáxiiriaca' i Jesús jimi i maj jamuán huacíj, mati'íj mij a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿A'tanyíj jéetze' juxie've' i Dios jimi síij ti tajitzé ajtyáma'can?

² Aj pu'íj Jesús séej i pá'ri'íj huatajé, ti'quij aje'ta' yo'tyéjchej jo'maj ja'ajtyá'ca'aj ³ aj pu'íj a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime' tijin tipua'aj sequée a'yan huárinyij mati'íj i tí'riíj, caxu a'náj utyárutyij jo'tij i Dios tyejé'íjtaj.

⁴ A'íjna i ti jéetze' juxie've' a'ájna jo'tij i Dios tyejé'íjtaj, a'íi pu a'íin pu'éen i tiquee tyi'tíj jin óotzaahuatye' ajta a'yan tyi'tyúucha'íij tí'íj a'íjna i pá'ri'íj. ⁵ Ajta a'íjna i ti jaataxié've'en nyenyúucaritze' séej i pá'ri'íj tí'íj a'íjna, a'íi pu ajta nyéetzij naataxié've'ej.

Ti pua'aj a'tíj tyí'tíj jin ootyá'itzeere'en i Dios jimi

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ 'A'tíj tina'aj ti tye'entyí'uunyi' séej i ti nye jimi tyá'tzaahuatye', jéetze' pu jatyahui'rihua'caj maj ja'cave'rajche' i tyetyéj so'nyíj ti ve'éj, majta je'en ja'tyárieenyijche' ajáata'. ⁷ Je'ej pu pua'aj tyí'een hua' jimi i maj yan huacháatimee i cháanacaj japua, ajta quee je'ej tyí'rij ti quee tyí'tíj séjre'ej ti je'ej pua'aj een. Ajta jéetze' je'ej pua'aj tye'mej a'íjma jimi i maj ca'nyíjra'aj hua'tá'caa i séecan mej mij ootyá'itzeere'en i Dios jimi.

⁸ 'A'íj pu jin tipua'aj a'muáca' nusu a' íicaj jitze petyo'ojpuá'ritye'en i paj jin ootyá'itzee i Dios jimi, pe'entyivéjche pej pij a' ímuáj yóorienyij, jéetze' pu muatyáhuí'rii paj júurij huatyá'itzeere'en séej jime' i a'muáca', na'riíj séej jime' a' íicaj, quee paj hua'puácaa jin a'muáca', na'riíj hua'puácaa jin i a' íicaj a'áa mamojóorienyij jo'tij quee a'náj já'mui'nyij i tiéj. ⁹ Ajta tipua'aj a' jí'ij jitzán petyo'ojpuá'ritye'en i paj jin ootyá'itzee i Dios jimi, eetátichij pej pij a' ímuáj yóorienyij, jéetze' pu muatyáhuí'rii paj júurij huatyá'itzeere'en séej jime' a' jí'ij, quee paj hua'puácaa ajri'sij mati'ij a'áa mojóorieenyij jo'tij quee a'náj já'mui'nyij i tiéj.

A'íjci jime' i cánya'aj ti jó'vej

(Lc. 15:3-7)

¹⁰ 'Caxu je'ej pua'aj huojo'sejra i maj quee meexu a'chu tyá'tzaahuatye'. Ji'nye a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyí'ra'aj jime', a'íimaj i maj tyí'huiire' u tajapua' a'íi mu huá'cha'ij majta

a'náj tina'aj ja'ráasej i nyavástara' tajapuá ti já'sejre'. ¹¹ A'íj nu jin nyáaj mujo've'mej, i nyaj nyajta tyéviy jitze huanie'huaca' nyej nyij hua' japua huatányuunyij a'íjma i maj jó'vej.

¹² '¿Ji'nye mua'ajmaj tyajamuá'miteeraste'? Tipua'aj a'tíj anxityej pua'mácan tyíya'muaj i cánya'xii ajta je'en séej jo'rieenyij, ¿nyi quee a'áa huojot'yáhuuítte'sij néijmi'caa i séecan a'ájna i jiríj jitze, ajta jo'ma'aj ja'mej ti'ij jaariá'huoonyij a'íjci i ti jó'vej? ¹³ Ajta tipua'aj jáatyooniy, a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime' ti jéetze' huatóotyamua've'sij a'íjci jime' ti jáatyoj i ti jó'vej, quee i séecan i ti arí ahuojot'yáhuuítte'ca'aj. ¹⁴ A'yaa pu cha'tána'aj een a'íjci jimi i ja'muavástara' tajapuá ti já'sejre', capu jaxie've' ti síj jó'vetyij ti cíleen ti'ij a'ájna i pá'ri'ij.

Je'ej tyaj ye'ej tyaatú'uunyi' i ta'ihuáara'
(Lc. 17:3)

¹⁵ 'Tipua'aj a'ihuáara' tyi'tíj jin ootyá'itzeere'en a'jimi, jujímua'aj xu tyámua' naa tyi'huó'ixaatye'en i ti jin ootyá'itzee a'jimi. Tipua'aj muá'antzaahuatye'en, papu'ríj jaamué'tíj siata'aj sij siajtáhua'aj tyámua' naa tyuu'ihuáamua'aj xá'ra'nyij. ¹⁶ Ti pua'aj quee muá'antzaahuatye'en, hua'puácaa paj huatájeevej mej mij a'íjma jámua'reej tipua'aj muá'antzaahuatye'en nusu quee. ¹⁷ Ajta tipua'aj quee huá'antzaahuatye'en i maj hua'puaj, pata'aj huo'té'exaatye'en néijmi'caa i maj jusi'rii, tipua'aj quee ajta huá'antzaahuatye'en a'íjma, a'yaa paj jaatámua'tyij ti'ij síj ti quee

tyá'tzaahuatye', na'riij mati'ij a'íimaj i maj huá'jijve' tajtúhuan jitze ma'can.

¹⁸ 'A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzaahuatyi'ra'aj jime', tyi'tíj tina'aj siaj mua'aj jin quee tyi'tá'care'en íyan i cháanacaj japua, Dios pu quee ajta tyu'tá'sij u tajapuá, ajta tyi'tíj siaj mua'aj jin tyi'tá'caa íyan i cháanacaj japua, Dios pu ajta a'íjna jin tyu'tá'sij u tajapuá.

¹⁹ 'A'íj nu já'mua'ixaatye', tipua'aj siaj hua'puaj nusu siaj huéicaj tyi'tíj tyámua' naa setyu'xá'pui'intare'en íyan i cháanacaj japua siaj sij a'íjna jin huatyényuunyij, a'íjna i nyavástara' tajapuá ti já'sejre', a'í pu jamuaatá'sij je'ej siaj tyi'tíj tyaatáhuaviiraj.

²⁰ Ji'nye jo'maj hua'puaj nusu mahueeicaj ja'tyúusiire'en nyenyúucaritze', a'áa nu jé'ta' jo'tyaváaj na'mej hua' tzajta' a'íjma.

²¹ Aj pu'ij i Pedro ave're'nyej i Jesús jimi ti'quij a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—Nyavástara', ¿a'chunyéj pua'máj juxie've' nyaj tyaatú'uunyi' i nye'íhuáara' tipua'aj tyi'tíj jin ootyá'itzeere'en nye jimi? ¿Nyiquij aráahua'puaj pua'máj?

²² Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Canu a'yan tyimuaaté'exaatye'ej yee aráahua'puaj, sulu huéecatyej japuan tamuáamuata' japuan aráahua'puaj i ti aráahua'puaj.

A'íjci jime' i ti tyé'cha'iica'aj ti ajta quee tyihua'uunyi'ramui'ca'aj

²³ 'A'íj pu jin, a'yaa pu tyí'een a'ájna jo'tij i Dios tyejé'ijtaj ti'ij a'íjna i rey ti a'yan tyá'xie'va'ca'aj

ti jaaxá'pu'i'intare'en a'chu maj tyé'cha'ïiria'ca'aj a'ïimaj i maj jahuiïria'ca'aj. ²⁴ Ti'ij huatyóochej ti a'yan huárinyij aj mu mij séej jimi ajo're'nyej ti jéehua tyé'cha'ïiria'ca'aj. ²⁵ Ajta a'ïjna i ti tyé'cha'ïica'aj, capu tyí'toova'ca'aj i ti jin tyaanájchitye'en, a'ij pu jin i rey a'yan tyu'ta'íjtaca' maj jáatoonyij a'íjci i tyáataj, majta i ïira'ra'an, majta i ti'ríij majta néijmi'i i ti tyí'ijcha'ij, ta'aj ij a'ïjna jin tyaanájchitye'en néijmi'i a'chu ti tyé'cha'ïiria'ca'aj. ²⁶ Aj pu'ij i ti tyé'cha'ij tyítunutaca' jimi i rey, jéehua pu a'yan tyaatáhuaviiri' tijin: "Óoche' cui' a'tzúj naacho've', nyetyí'muanajchitye'en néijmi'i a'chu nyaj tyimuá'cha'ïire'." ²⁷ Ajta a'ïjna i ti jajijve', a'ï pu ja'ancu'vaxij, a'ij pu jin néijmi'i tyaatú'uunyi'ri' i ti tyé'cha'ïiria'ca'aj ti'quij jaatátoj. ²⁸ Ti'ij iirájraa a'ïjna i ti jahuiïre', aj pu'ij séej huátyoj ti cá tyé'cha'ïiria'ca'aj. A'ï pu'ij jaatyéevi' ti'quij cijpáara'an jitze jajví', ca'nyiin pu jin a'yan tyatajé tijin: "Tyinaanájchitye' i paj tyiná'cha'ïire'." ²⁹ Aj pu'ij tyítunutaca' a'ïjna i ti ajta jahuiïria'ca'aj a'íjci i rey, a'yaa pu tyaatáhuaviiri' tijin: "Óoche' naacho've', nyáaj nu néijmi'i tyí'muanajchitye'en." ³⁰ Ajta a'ïjna i síj, capu jaataxié'vej, sulu a'yaa pu tyaata'íjtaca' maj je'tyáanaaj 'asta na'aj quee tyaanájchitye'en néijmi'i a'chu ti tyé'cha'ïiria'ca'aj. ³¹ Majta i séecan i maj jahuiïre' a'íjci i rey, mati'ij tyu'séj je'ej ti tyi'tíj huaríj, capu xá'pu' huo'tá'aj, aj mu jin ujó'ju' a'íjci jimi i ti tyihuá'ijtye', mati'ij mij jaaté'exaa je'ej ti tyi'tíj huaríj.

³² Aj pu'ij i rey tyu'ta'íjtaca' maj uyo'tájeevej a'íjci i ti jahuiire', ti'quij a'yan tyaaté'exaa tijin: "Muáaj mu paj huápu'ij je'ej pua'aj tyí'tyevij. Nyáaj nu tyimuaatú'uunyi'ri' néijmi'i jime' a'chu paj tyiná'cha'íiria'ca'aj, ji'nye a'yaa paj tyinaatáhuaviiri'. ³³ A'yaa pu'ij ajta tyí'tyevíiti'caj paj a'yan cha'taj pana'aj muáaj tyá'ancu'vajxi'nyiche' i axa'aj tyéviij ti nyéetzij nyahuiire' nyati'ij nyáaj tyimuá'ancu'vaxij muéetzij." ³⁴ Ajta i ti tyé'ijtye', jéehua pu huatanyú'caca' a'íjci jimi, aj pu'ij tyu'ta'íjtaca' mej mij je'tyáanaj 'asta na'aj quee néijmi'i tyu'nájchitaj a'chu ti tyé'cha'íiria'ca'aj.

³⁵ Ajta i Jesús a'yaa pu ajta tyihuo'té'exaaaj tijin: —A'yaa pu cha'tána'aj já'mua'uurej i nyavástara' tajapuá ti já'sejre', séej ajta séej tipua'aj sequée tyaatú'uunyi' i ju'ihuáara' tzáahuatyí'ra'aj jime'.

19

Jesús pu tyihuá'mua'tyej a'íjci jime' i maj tóoto'raj

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Ti'ij i Jesús a'yan tyihuo'ixáatya'aj, aj pu'ij jó'raa a'ájna a Galileea, ti'quij a'áa ja'rá'aj a'áa ti huataca'aj a Judea, után jitze pujmua' i játya'naj jitze i Jordán. ² Jéehua mu tyeítyee jamuán ujó'ju', a'áa pu'ij tyihuó'huaa i maj tyí'cucui'ca'aj.

³ Aj mu mij séecan i fariseos aje're'nyej i Jesús jimi, mej mij tyí'tíj jin jaamué'tin ti'ij ootyá'ítzeere'en, a'yaa mu tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Nyi je'ej tyí'rij ti a'tíj jaatátoonyij i ju'íj cha'na'aj tyi'tíj jime'?

⁴ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa j tijn:

—¿Nyi sequée a'náj jo'jívvej i yu'xarij jitze yee i ti anaquéej huó'taahuaca' i tyeítýee, a'yaa pu néijmi'caa tyú'taahuaca' i tyáataj ajta i íitaj? ⁵ Ajta a'yan tyu'taxájtaca' tijn: “A'íj pu jin i tyáati' ajtaméj i juhuásimua' jimi, ta'aj ij ju'íj jamuán huatyá'itzeere'en, majta i maj hua'puaj, a'yaa mu éenye'ej muá'ju'un tí'ij síj na'aj i tyévij.” ⁶ A'yaa pu'ij tyí'een, camu che' hua'puaj sulu síj mu'uj mij pué'een. A'íj pu jin miche' quee i tyeítýee hua'tato'ra'an i Dios ti arí hua'antýánajchityej.

⁷ Aj mu mij a'ímaj a'yan tyaata'íhuo'ri' tijn:

—¿Ji'nye na'quij a'íjna i Moisés a'yan tyu'ta'íjtaca' ti a'tíj ju'íj yu'xarij jaatapíjtye'en ti jitzán á'yu'si'ij tyi'tíj ti jin jaatátoj?

⁸ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa j tijn:

—A'yaa pu een jin Moisés jamuaatá' ti a'tíj i ju'íj i yu'xarij jaatapíjtye'en mej mij jáamua'reej ti jin jaatátoj i ju'íj, ji'nye capu tyi'tíj ja'mua jitze tásiseerii siaj sij tyámua' tyihuá'ajcha'ij i séecan. A'yaa pu een jin Moisés jamuaatá'. Ajta, capu a'yan éenye'ej jájcuaj imuáj. ⁹ A'yaa nu nyáaj tyajámua'ixaatye' tijn tipua'aj a'tíj jaatátoonyij i ju'íj, ajta i íira'ra'an quee séej jamuán huooxána'cire'ej, ajta je'en séej ancure'vi'tij i íitaj, a'íi pu juxana'cire' a'íjci jimi i ti jaatátoj.

¹⁰ Majta i maj jamuán huacíj, a'yaa mu tyaaté'exaa tijn:

—Tɪpua'aj a'yan tyí'eenye' a'íjma jimi i maj nyejnyei'chej, jéetze' pu tyámua' naa maj quee nyejnyei'chej.

¹¹ Ajta i Jesús a'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tɪjɪn:

—Camu néijmi'i yo'itéej muá'ju'un a'íjci, sulu a'íi mu'uj i ti Dios huo'ta' mej mij tyo'táviicue' juxié'vi'ra' jime'. ¹² A'yaa pu tyí'een, ji'nye a'yaa pu tyihuo'ci'ij i séecan mati'ij huanánie'huaca', majta séecan, a'yaa mu een, ji'nye tyétyacaa mu a'yan huó'ruuj, majta séecan, a'íi mu huóoxa'pui'intarej jujímua'aj mej mij tye'entyájrutyej i Dios jimi. A'tɪj ti jaayl'tin ti'ij yo'itéej já'ra'nyij, che' tyámua' naa tyiyo'itéej já'ra'nyij.

Jesús pu tyámua' tyihuo'tyájtɔo i ti'ríj

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Majta séecan ti'ríj ajoovi'tɪj i Jesús jimi, ta'aj ij hua'vá'muarie'en, ajta hua' jime' hu-atyényuunyij i Dios jimi, majta i maj jamuán huacíj, a'íi mu huatyóohuij maj hua'ajtyá'xi'in a'íjma i maj ahuojóovi'tiicaria'aj. ¹⁴ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaaj tɪjɪn:

—Siahuo'tá' maj mu ti'ríj mujo'vá'ju'un nye jimi, caxu huá'ijmuejra, ji'nye a'áa ti tyejé'sejre' jo'tɪj i Dios tyejé'ijtaaj a'íjma pu tyí'ci'tyij i maj a'yan een mati'ij mu ti'ríj.

¹⁵ Aj pu'ij hua'vá'muarie'xij a'íjna i Jesús, ajta je'en jó'raa a'ájna.

Tyamuéej ti chíjtyaanyi' pu Jesús jamuán tyu'taxájtaca'

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

16 Síj pu tyamuéej aje're'nyej i Jesús jimi, ti'quij a'yan tyaata'ihuo'ri' tijin:

—Maestro, ¿tyi'tanyí juxie've' nyej nyij xá'pui' huárinyij ti'ij a'íjna náaci'tyij nyaj jusén jime' júurij ná'ra'nyij?

17 Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—¿Ji'nye een jime' a'íjna petyí'nye'ihuo' tyi'tíj ti xá'pui'? Síj pu'uj a'íin pué'een i ti xá'pui' een. Ajta tipua'aj páaxie've'ej paj jusén jime' júurij puá'ra'nyij, a'íj paj ará'astej je'ej ti i Dios tyu'ta'íjtaca'.

18 Aj pu'ij i tyamuéej a'yan tyaata'ihuo'ri' tijin:

—¿Tyi'tanyí nyúucarira' na'rá'astej?

Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Capáj tyí'tyacui'caj, capáj tyí'xana'cire'ej, capáj tyí'nahua'aj, capáj a'tíj hue'tzij taavijria'aj, 19 pahuo'tyátzaahuatye'en a' táataj pajta a' náanaj, pajta huo'xié've'en séecan i tyeítjee a'yájna patí'ij asíj tyíaxie've'.

20 Ajta a'íjna i tyamuéej a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—Néijmi'i nu nyeríj a'íjna jin a'yan huaríj. ¿Tyi'tanyí ajtáhua'aj ná'itziitye'?

21 Aj pu'ij Jesús a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Ti pu'a'aj páaxie've'ej paj néijmi'i jin tyámua' eenye', áricuj néijmi'i tyu'tój i paj tyí'ijcha'íj, pajta huo'rían i túmii a'íjma i maj quee je'ej tyéejviicue'. A'yaa paj jéehua tya'ancuriáa'sij u tajapuá. Aj pej pij mujo've'me'en pata'aj nyaj jamuán jo'cha'canye'en.

22 Tì'ij a'íjna i tyamuéej a'yan tyáanamujri', aj pu'ij jó'raa juxaamúuiritya'aj, ji'nye chíjtyaanyi' pu pué'eenye'ej.

23 Aj pu'ij i Jesús a'yan tyihuo'té'exaa'j a'íjma i maj jamuán huacíj tìjin:

—A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tì tyámua' tyí'muarie'rij tì sáij tì chíjtyaanyi' ujo'tyájrutyey u tajapúa.

24 A'yaa nu nyajtáhua'aj tyajá'mua'ixaatye', tì jéetze' quee tyési' tì i caméeyuj anájrutyey pí'se'ej jitze tì anácun, quee tì i chíjtyaanyi' utyájrutyey jo'tij i Dios tyejé'ijtaj.

25 Matì'ij a'yan tyáanamujri' i maj jamuán huacíj, jéehua mu je'ej tyo'taséj, majta a'yan tyí'xajtaca'aj tìjin:

—Tìpua'aj a'yan tyí'eenye', ¿a'tyaanyíj na'quii huíire'en?

26 Aj pu'ij Jesús hua'ráasej, tì'quii a'yan tyihuo'té'exaa'j tìjin:

—A'íjma jimi i tyeítyee tyámua' pu tyí'tyesi', ajta i Dios jimi capu tyési'.

27 Aj pu'ij i Pedro a'yan tyaaté'exaa'j tìjin:

—Ityáj tu tyeríj néijmi'i metyoohuá'xij i tyaj tyí'ijcha'íica'aj tyej tyij ajamuán huací'ca'an. ¿Tyi'tanyí ta'ancuriáa'sij?

28 Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa'j tìjin:

—A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime', a'ájna xicáara' jitze tì'ij i Dios néijmi'i tyu'jájcuare'en, tì'ij a'íjna i tì ajta tyévíj jitze huanie'huaca' acáyixi'in i ipuárij jitze huápui'ij naa huasé'rihua'aj, mua'aj mu siaj nyaj jamuán huaci'ij, a'yaa xu cha'taj

tyitya'cára'sixi'sij ipuárij jitze ti tamuáamuata' japuan hua'puaj tya'rá'asej, siaj sij huo'xíjtye'en a'íjma i tyeítýee i maj Israel jitze eeráma'can, i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej. ²⁹ Majta néijmi'i i maj nye jitze ma'can metyoohuá'xij i maj tyí'ijcha'ij mej mij nyéetzij naatyáhuire'en, tipua'aj chi'ij, nusu ju'ihuáamuata' maj tyétyacaa nusu i maj úucaa, na'ríij i jutáataj, nusu i junáanaj, na'ríij i juyójmua', nusu i juchuég ti japuan tyí'huastyaa, a'yaa pu jéetze' tya'ancuriáa'sij a'chu anxítyej pua'máj, ajta jaci'tyij tí'ij jusén jime' júurij já'ra'nyij. ³⁰ Ajta ijíij maj mue'tíj a'ín pué'een i maj anáatyij, a'íi mu uvé'tyajtirij, majta mue'tíj ijíij a'ín pué'een i maj uvé'tyajtij, a'íi mu mij támij anára'sij.

20

A'íjci jime' i maj tyí'muijhuacaa i úuvaj tzajta'

¹ 'A'yaa pu tyí'rinyacaa a'ájna jo'tij i Dios tyejé'ijtaj, tí'ij a'ájna i a'tíj ti úuvaj huahuástej, tapuá'risima'caj pu iirájraa tí'ij a'tyán huatá'inyeen mej mij tyu'muárie'en jo'tij tyajá'huaste'. ² A'yaa pu'ij tyihuo'xá'pui'intari'ri' ti a'yan tyihuo'nájchitye'en a'chu séej túmii jime', tí'quij huo'ta'ítyaca' maj jó'cáinyej jo'tij ja'huiityi' i úuvaj. ³ Ajtáhua'aj pu iirájraa a'ájna i a'tíj a'tzáaj jé'ta' huatyamá'caj i xicáj, séecan pu ajtáhua'aj huátyoj a'ájna jo'maj jóoso'pii, camu tyi'tíj muarie'ca'aj. ⁴ A'yaa pu'ij tyihuo'té'exaaj tíjín: “Séricuj siajta mua'aj, siata'aj utyojo'vá'muarie'en jó'nyaj úuvaj

jo'huástej, a'yaa nu tyaja'muanajchitye'ej a'chu ti a'yan tya'ráanajchi.” Matí'ij mij ujó'ju.
⁵ A'yaa pu cha'tána'aj huaríj a'íjna i a'tíj, ajtáhua'aj pu iirájraa a'tzáaj tacuaríixpuaj, ajtáhua'aj tí'ij arí avéjri' cama'caj i xicáj, a'yaa pu cha'tána'aj huaríj. ⁶ Ajtáhua'aj pu iirájraa tí'ij arí ancarutyísima'caj i xicáj, ajtáhua'aj pu séecan huátyoj i maj ajo'tyú'uuca'aj jo'maj jóoso'pii. A'yaa pu tyihuo'ta'íhuo'ri' tíjin: “¿Ji'nye een jin sia'yan huatyu'uj tí'ij na'aj íiya' imuáj?” ⁷ A'yaa mu tyityaatanyúj tíjin: “Capu a'tíj ma' tajá'inyej.” A'yaa pu'ij tyihuo'té'exaaj tíjin: “Séricuj siajta mua'aj, siata'aj tyojo'vá'muarie'en jó'nyaj úuvaj jo'huástej.”

⁸ 'Tí'ij huatyéchumua'riaca', aj pu'ij jaatajé i ti tyihuá'ijtye' i maj tyí'muijhuacaa, a'yaa pu tyaaté'exaa tíjin: “Uhuojo'tájee i maj tyí'muarie' pata'aj tyihuo'nájchitye'en, a'íjma paj anaquéej tyu'nájchitye'en i maj chúmua' imuáj ajo're'nyej, pajta hua'antyityájtire'en a'íjma i maj anaquéej ajo're'nyej.” ⁹ Aj mu mij a'íimaj aje're'nyej i maj a'tzáaj imuáj huatyóohuij tí'ij arí ancarutyísima'caj i xicáj, aj pu'ij tyihuo'nájchij séej ajta séej túmii jime'. ¹⁰ Tí'quij ta'ij a'íjma huaci'ij maj tyi'huónajchitye'en i maj anaquéej huatyóohuij, a'yaa mu mij a'íimaj tyí'mua'ajcaj ti jéetze' tyihuá'najchitye'en a'íjma, ajta quee a'yan tyu'ríj, ji'nye a'yaa mu cha'taj mana'aj tyi'huónajchi séej túmii jime'. ¹¹ Matí'ij tyi'huoonáachitye'ej, aj mu mij huatyóohuij

maj je'ej tyi'riá'mua'tyij a'íjci jimi i ti tyichuéj,
¹² a'yaa mu mij tyaaté'exaa tijn: “A'íimaj i
 maj quee íiya'taj huatyóohuij, séej ooraj mu'uj
 tyu'muáriej, pajta muáaj, a'yaa paj cha'taj
 pana'aj tyihuo'nájchij pati'ij ityájma, tyajta ityáj
 tyetya'rá'astej séej xicáj tyej tyu'muáriej tí'ij
 na'aj tye'riá'xiriaca'.” ¹³ Ajta a'íjna i ti ja'a'rij
 i úuvaj a'yaa pu séej tyu'té'exaa i ti anaquéej
 huatyóochej tijn: “Cási' nya' amíincuj, canu
 je'ej pua'aj mua'uurej. ¿Nyiquij pequee a'yan
 tyu'tá' mua' nyuucáaj jime' paj tyu'muárie'en
 séej túmii jime'? ¹⁴ Ma'cuíj ancuriáa' i paj
 jaamué'tij, pajta jó'ra'nyij. Tipua'aj nyáaj a'yan
 nyetyá'xie'va'aj nyaj a'yan cha'taj nyana'aj
 tyimuaanájchitye'en nyati'ij tyaanájchi a'íjci i
 ti a'tzáaj imuáj huatyóochej tí'ij arí aancárutyij
 i xicáj, ¹⁵ a'íj nu jin a'yan tya'ajxié'vi'ra' nyaj
 a'yan huárinyij je'ej nyaj tyá'xie've' a'íjci jime' i
 nyaj túmii. ¿Ca' je'ej pua'aj mua'asej a'íjci jime'
 nyaj tyámua' tyí'tyevij?” ¹⁶ A'íj pu jin, a'íimaj i
 maj ijíj a'íin pué'een i maj uvé'tyajtij, a'íi mu
 anára'sij, majta i maj ijíj a'íin pué'een i maj
 anáatyij, a'íi mu uvé'tyajtirij.

*Jesús pu arí huéecaj jaataxájtaca' ti muí'nyij
 (Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)*

¹⁷ Tí'ij i Jesús arí a'áa joomá'caj a'ájna a
 Jerusalén, a'íi pu jujime' huo'tajé a'íjma i maj
 jamuán huacáj tí'quij a'yan tyihuo'té'exaa tijn:

¹⁸ —Tu'rij a'áa jo'rényesij a Jerusalén,
 jo'tij jo'tátuiiri'huaj a'íjna i ti ajta tyéviij jitze
 huanie'huaca' a'íjma jimi i maj tyí'ijta i tyeyúuj
 tzajta', ajta a'íjma jimi i maj tyihuá'mua'tyej i

yu'xarij jitze, a'íi mu tyu'tá'sij mej mij jaajé'caj,
¹⁹ majta a'íjma huatátuiire'sij i maj séej chuéj
 japua já'ma'can mej mij jaatyáxaahuataj, majta
 jaatyávaxi'ij, majta je'en jó'tateesij i cúruuj jitze,
 ajta huéicaj xicáj jitze huatájuuritaj.

*Je'ej ti tyi'tíj tyu'táhuoo i hua' náanaj a'íjma
 i Jacobo ajta i Juan*

(Mr. 10:35-45)

²⁰ Ajta a'íjna i hua' náanaj a'íjna yojmua'
 i Zebedeo, hua' jamuán i juyójmua', a'íi pu
 ajtyáxiiriaca' i Jesús jimi ajta je'en tyítunutaca'
 tí'ij tyi'tíj jaatáhuaviiij. ²¹ Jesús pu a'yan
 tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Ji'nye tyi'tíj petyí'xie've'?

Aj pu'ij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Pata'aj huo'tá'an mu nyiyóojmua' tí'ij síij
 ooyíxi'in a'muáca'ta', ajta i síij ti a' útata'
 pujmua' a'ájna xicáara' patí'ij ya'uvé'nyesij pej
 pij tyu'ta'íjtaj.

²² Jesús pu a'yan pu tyaaté'exaa tijin:

—Caxu jamua'reej tyi'tíj siaj nyahuavii. ¿Nyi
 a'yan setyé'viicue' siaj jajpuéetzij xá'ra'nyij
 nyati'ij nyáaj tya'ajpuéetzij na'mej?

A'yaa mu tyityaatanyúj tijin:

—Ji'nye tyijta.

²³ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

—Mua'aj xu jajpuéetzij xá'ju'un nyati'ij nyáaj
 tya'ajpuéetzij na'mej, ajta tí'ij síij ajcáyixi'in i
 nyamuáca'ta' na'ríij nya' útata' pujmua' capu
 nyéetzij nyaci'puaj, sulu a'íjma pu ci'tyij i ti Dios
 arí hua'antyíhuoj.

24 Mati'ij i séecan i maj tamuáamuata' ará'asej jáanamujri', jéehua mu huatanyínyu'cacuca' a'íjma jimi i maj hua'puaj. 25 Aj pu'ij i Jesús huo'tajé néijmi'caa, ti'quij a'yan tyihuo'té'exaaj tíjin:

—Xu'rij mua'aj jamua'reej je'ej maj ye'ej ricij i maj tyí'ijta íyan cháanacaj japua, ca'nyéjrij mu jin tyihúa'ijtye' i tyeítýee, majta i maj tyityatatyíj, a'íi mu tyihúa'ijtye' i séecan je'ej maj ye'ej tyá'xie've' hua' jimi. 26 Ajta mua'ajmaj jimi capu juxie've' ti a'yan tyí'eenye'. Sulu a'íjna i ti jaxie've' ti va'cán jin tyi'tyávaacaj, che' a'íin huo'tyáhuire'en i séecan, 27 ajta a'íjna i ti jaxie've' ti tye'entyájrutyey a'íjna jime' i ti jéetze' ve'éj, che' a'íin pué'eenye' i ti ca'nyéjrij jin tyí'ijtyi're'. 28 Ji'nye a'íjna i ti ajta tyéviij jitze huanie'huaca', capu a'íjna jin mujo've'mej mej mij jaatyáhuire'en, sulu ta'aj huo'tyáhuire'en i séecan, ajta hua' jitze ma'can huámui'nyij, ti'ij mui'caa huáhuire'en.

Jesús pu hua'puácaa tyú'huaaj i maj aracúcu'nyijmee

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

29 Mati'ij a'íimaj iiráacij a'ájna a Jericó, jéehua mu tyeítýee jamuán jó'ju' a'íjci i Jesús. 30 Majta hua'puaj i maj aracúcu'nyijmee a'áa mu je'tyétya'ca'aj véjri' i juyéj jitze, mati'ij jáanamujri' ti i Jesús aja'vá'ma'ca'aj, a'yaa mu tyityeetyejíhuajraa tíjin:

—Tavástara', mu paj yójra' pué'een a'íjna i David, tá'ancu'vaxi' ityájma.

³¹ Majta i tyeítýee, a'íi mu hua'ajtyá'xij, majta huo'tá'ijmiejri' mej mij huatyáapua'rej, majta a'íimaj jéetze' mu ca'nyíin jin huatyeyíihuajra a'yaa mu tijin:

—Tavástara', mu paj yójra' pué'een i David, tá'ancu'vaxi' ityájma.

³² Aj pu'ij Jesús oocháxij, ajta huo'tajé a'íijma i maj aracúcu'nyijmee, ti'quij a'yan tyi-huo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿Ji'nye setyá'xie've' nyaj tyi'tíj huá'uurej ja'mua jimi?

³³ A'yaa mu tyityaatanyúj tijin:

—Tavástara', a'yaa tu tyá'xie've' tyaj atanyéjnye'rej.

³⁴ Aj pu'ij Jesús hua'ancu'vajxi, ajta je'en hua'rámuarie'xij i hua'jí'sij jitze. Ti'ij hua'rámuarie'xij aj mu mij huarúj, mati'ij mij atanyéenye'rij muá'raa, aj mu mij jamuán jo'cáj.

21

Jesús pu a'áa ja'rá'iixaj a Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Mati'ij meríj véjri' ajooju'caj a'ájna a Jerusalén mu'ríj a'áa ja'rá'ajcaa jo'tij ja'chajta' ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Betfagé, chájta'naj a'áa ti já'sejre' i jíríj jitze i maj a'yan jata-muá'muaj tijin Aseitúunajrimi, aj pu'ij Jesús hua'puácaa huata'ítyaca' i maj jamuán huacáj,

² a'yan tyihuo'te'exáaty'e'ej tijin:

—Séricuj siooj a'áa ja'tanyáaj a chájta'. A'áa xu yé'tyoonyij i púuru' ti aje'riá'tapi' ajta jamuán i yójra'. Séej sij je'ejxista, siajta je'en

munyaja'rájajnyitye'en. ³ Típua'aj a'tíj je'ej tyaja'muajeevaj, a'yaa xu tyaaté'exaatye'en tijin tavástara' pu jitzán juxie've', jiye'tzín jime' tu tyijtá yajavá'toosij.

⁴ A'yaa pu tyu'ríj tí'ij a'yan tya'róo'astej je'ej tí tyu'taxájtaca' a'íjna i tí Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj, tí a'yan tijin:

⁵ A'yan setyihuo'té'exaatye' a'íjma i maj a'áa jo'cháatimee i chájta'naj jitze i Sión tijin:

“Cási', pu'ríj aja've'mej ja'mua jimi a'íjna i ja'mua Rey,

capu je'ej tyéejviicue', ajta avá'caj púuru' japua tí cáleen

tí yójra' pué'een síij i maj japan tyí'tí'ijcicaa.”

⁶ Majta i maj hua'puaj, a'íi mu jó'ju', majta a'yan huaríj je'ej tí Jesús tyihuo'ta'íj. ⁷ Aj mu mij uya'ráaja i Jesús jimi a'íjci i púuru', majta i yójra', matí'ij mij tye'tyéveerej i tyúumaancaj a'íjci i púuru', aj pu'ij i Jesús avé'yixij. ⁸ Majta i tyeétyee jéehua mu ajtyáxiiriaca'. Séecan mu tyúumaancaj tyo'caváarajraa i juyéj jitze, majta séecan i xamuáj i maj ja'antáveechixij i ciyéj jitze. ⁹ Majta néijmi'i i maj anáatya'aj huajú'ca'aj, majta i maj cújta' huajú'ca'aj, a'yaa mu tyityeejijhuasime'ej tijin:

—A'yaa tu tyí'muahuavíj paj tí'rátóonyij mu paj yójra' pué'een a'íjci i rey i David. Dios pu tyámua' tyeetyájtóo a'íjna i tí yaja've'mej nyúucaritze' i tavástara'. Miche' tyaatatyójtzi're'en i maj tajapuá já'sejre'.

10 Ti'ij i Jesús utyájrurij u Jerusalén, néijmi'i mu i tyeítsee tyúu'itziitsee, majta mue'tíj a'yan tyí'ihuo'ca'aj tijin:

—¿A'tanyij pué'een a'mújna?

11 Majta i tyeítsee, a'yaa mu tyihuo'té'exaa tijin:

—A'múu pu a'ín pué'een i Jesús Nazaret ti já'ma'can, ti ajta Dios jitze ma'can tyí'xaj.

Jesús pu jaajájuarej i tyejúu

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

12 Aj pu'ij Jesús utyájrurij i tyejúu tza-jta' ti'quij hui'rámuarij néijmi'caa i maj a'úun tyí'too'ca'aj, ajta i maj a'úun tyí'nanaava'aj. Tyi-hua' meesaj pu tye'tahuá'xij a'íjma i maj japuan túmii hua'puata'tyi'ra'ca'aj, ajta tyihuá'ípuaa i maj cúcu'isee to'racare'ej, ¹³ a'yaa pu tyi-huo'té'exaa tijin:

—A'yaa pu tyé'yu'si' i yu'xarij jitze tijin: “I nye chi'ij a'yaa mu jaatámua'sij tijin chi'ij maj tzajta' huatyényuunyij i Dios jimi.” Siajta mua'aj a'yaa xu ja'uurej i chi'ij ti'ij tyásta'naj jo'maj náhua'rij jóo'ava'tacaa.

14 Majta u tyejúu tza-jta', a'íi mu ajtyáxiiriaca' i Jesús jimi i maj arácucu'un majta i maj quee ráci'ci'nyive', aj pu'ij a'ín tyihuó'huaa.

15 Ajta mati'ij i maj puariij tyí'ijtye' i tyejúu tza-jta', majta i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze, mati'ij a'íimaj jaaséj ti i Jesús tyi-huó'huaa, majta huó'namuajri' maj i ti'riij a'yan tyí'tyejijhuaca'aj tijin: “Tyiche' tyámua' tyeetyátoonyij a'íjci i ti David jitze eeráanyej”,

aj mu mij tyinyínyu'cacuca', ¹⁶ a'yaa mu tyaaté'exaa a'íjci i Jesús tijin:

—¿Nyi pahuá'namuaj je'ej maj tyí'xaj mu tí'ríij?

Jesús pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—Ji'nye nyijta, nyahua'namuaj. Ajta, ¿nyi sequée jo'jívvej i yu'xarij jitze je'ej tí tyé'yu'si'? A'yaa pu tijin:

Je'ej maj a'íimaj tyu'táchuiicaj i tí'ríij,
majta i unyáaque'see,
a'íj mu jin tyaatatyójtzi're'ej i Dios.

¹⁷ Aj pu'ij Jesús a'áa huojoohuá'xij, ajta je'en jó'raa a'ájna chájta' tí a'yan tyaja'rájtyapuaj tijin Betania, a'áa pu'ij jo'ta'ípua'rej.

Jesús pu je'ej pua'aj tyaatajé i xápua' tí quee tajcaa

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Yaa ariá'pua'aj tí'ij ajtáhua'aj a'áa jo'mej a chájta', pu'ríj i'cuataca'aj a'ájna i Jesús. ¹⁹ Aj pu'ij xápua' huaséj tí aja'távaaca'aj a'ájna véjri' i juyéj jitze, aj pu'ij ajo're'nyej jo'tij ja'távej a'ájna i xápua', majta quee taca'ca'aj, jéehua pu'uj tyáxamue'ca'aj. Aj pu'ij Jesús a'yan tyaatajé a'íjci i xápua' tijin:

—Capáj che' a'náj tajca're'en.

Tí'ij a'yan tyaatajé, aj pu'ij huatyáahuaj a'ájna i xápua'. ²⁰ Majta i maj Jesús jamuán huacíj, matí'ij jaaséj, je'ej mu tyo'taséj, a'yaa mu mij tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Ji'nye een jime' jiye'tzín tyu'tyáahuaj mu xápua'?

²¹ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa'ij tijin:

—A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin tipua'aj setyá'tzaahuatye'ej ti a'yan tye'mej je'ej siaj tyi'tíj tyu'taxájtaj, a'yaa pu tyí'rinyij, siajta quee a'íj siana'aj huayí'tihua'aj xá'ju'un siaj a'yan jáa'uurej a'mújcij mu xápua' nyati'íj nyeríj jáaruuj, Sulu siajta xu jaayí'tihua'aj xá'ju'un siaj a'yan tyaata'íjtye'en a'mújcij mu jiríj tijin: “Tyíchesij, atyájra' a jájritze'”, a'yaa pu'ij ajta tye'mej. ²² Ajta néijmi'i i siaj jin huatyényuusij i Dios jimi, a'yan setya'tzáahuatye'ej a'yaa xu siajta tya'ancuriáa'sij.

A'íjna i ti jin antyúumua'reej i Jesús

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Aj pu'ij ta'ij i Jesús a'úun jo'tyájrapij u tyeyúuj tzejta'. Ti'ij ooj a'úun tyihua'mua'tyáacaj i tye'ítyee, a'íimaj mu ajtyáxiiriaca' i Jesús jimi i maj puaarij tyí'ijtye', majta i huáasij, a'íi mu aje're'nyej, mati'ij mij a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Tyi'tanyí jin petyi'tyéjvee pej pij a'yan rijcaj? ¿A'tanyíj a'íjna jin mua'antyíhuoo?

²⁴ Jesús pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—Nyáaj nu nyajta séej tyajamuaata'íhuo'raj, tipua'aj sianaaté'exaatye', aj nu nyij jamuaaté'exaatye'sij tyi'tíj nyaj jin tyi'tyéjvee nyej nyij a'yan ricij. ²⁵ A'íjna i ti jin tyi'tyávaaca'aj i Juan ti'ij huó'íiraj i tye'ítyee, ¿jo'nyij jo've'mej? ¿Nyi tajapúa Dios ti já'sejre', ca' íiyan i cháanacaj japua, hua' tzejta' i tye'ítyee? Mati'ij mij tyi'tyúu'ixaaj jujíimua'aj, a'yaa mu tijin:

—Tìpua'aj a'yan tyetyaaté'exaatye' yee Dios pu yo'ta'ít'yaca', a'yaa pu tyitaaté'exaatye'sij tìjìn: “¿Ji'nye een jìn tyequée ja'antzaahuaaj?”

²⁶ Ajta quee je'ej tyí'rij tyaj a'yan tyaataxáj yee tyétyacaa mu yo'ta'ít'yaca', ji'nye tyahuá'tziinye' i tyeít'yee, majta néijmi'i a'yan tyá'tzaahuatye' ti i Juan tyí'xajtaca'aj i Dios jitze ma'can. ²⁷ Aj mu mij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Jesús tìjìn:

—Catu jamua'reej.

Aj pu'ij i Jesús a'yan tyihuo'té'exaaaj tìjìn:

—Canu nyajta nyáaj jamuaaté'exaatye'ej tyi'tíj nyaj jìn tyi'tyéjvee nyej nyij a'yan ricíj.

A'íjci jìme' i maj yójmua'mua' pué'een i maj hua'puaj

²⁸ Jesús pu a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tìjìn:

—¿Ji'nye mua'ajmaj tyajamuá'miteeraste' a'íjna jìme' i nyúucarij? A'tíj pu hua'puácaa tyiyójmua'ca'aj, aj pu'ij séej a'yan tyu'té'exaaaj tìjìn: “Nyiyóoj, áricuj pata'aj tyojo'muárie'en ijíj jó'nyaj úuvaj jo'huástej.” ²⁹ Aj pu'ij i yójra' a'yan tyu'tanyúj tìjìn: “Canu jó'yi'muij.” Ajta je'en seequéj tyi'riá'mua'aj aj pu'ij ujó'mej tìij tyojo'muárie'en. ³⁰ Ajta je'en i yo'puáara'an ajo'ré'nyej i séej jimi, a'yaa pu'ij cha'taj tyaata'íj. Ajta i yójra' a'yaa pu tyu'tanyúj tìjìn: “Ji'nye nyijta a'yaa nu rinyij.” Ajta capu a'yan huaríj. ³¹ ¿A'tanyíj a'íimaj i maj hua'puaj a'yan huaríj je'ej ti tyaaxié'va'ca'aj i hua' táataj?

A'yaa mu mij a'íimaj tyityaatanyúj tìjìn:

—A'íjna i ta'nájcaj.

Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaaj tìjìn:

—A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime', a'íimaj i maj tyí'tyejijve' tajtúhuan jitze ma'can, majta i úucaa i maj jutoj túmii jime', a'íi mu já'muamue'tin mej mij utyájrutyey jo'tij i Dios tyejé'ijtaj. ³² Ji'nye ti'ij i Juan mujo've'mej ti'ij jamuaaté'exaatye'en je'ej siaj ye'ej huárinyij i Dios jimi, mua'aj xu quee ja'antzaahuaj, majta i maj huá'ijjive' majta i úucaa maj jutoj túmii jime', a'íi mu xaa ja'antzaahuaj. Siajta mua'aj siati'ij a'íj huaséj caxu seequéj tyu'muá'aj siaj sij ja'antzaahuatye'en.

A'íjci jime' i maj tyí'muijhuacaa i maj je'ej pua'aj tyí'tyetyeyee

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³ 'Xáanamujri' a'íjci i nyúucarij: A'tij pu úuvaj huahuástej, ajta jariá'naj tyetyéj jime', ajta tyi'tij huatyátaahuaca' ti jitzán jaatyájacha'xi'in i úuvaj, ajta tyi'tij ájtaahuaca' ti'ij japuan ujváaj hua'íxie're'en.

'Aj pu'ij séecan hua'tanyéjtje i chuéj mej mij tyaanájchitye'en, ajta je'en jó'raa a'íjna i a'tij séej chuéj japua. ³⁴ Ti'ij tya'rá'aj mati'ij pua'aj jaju'raaa a'íjci i úuvaj, séecan pu huata'ityaca' i maj jimi tyí'muarie', mej mij uhuojo'táhuavii a'chu ti jaci'tyij a'íjci i ti tyi'chuej. ³⁵ Majta a'íimaj i chuéj maj huo'tanyéj, a'íi mu huo'vívi' a'íjma i maj huata'ityi'huaca', séej mu huatyáavaxij, majta séej huajé'caj, majta séej huatyáto'sij tyetyéj jime'. ³⁶ Ajta i ti ja'a'rij i chuéj séecan pu ajtáhua'aj huata'ityaca', mu'ríj jéetze' mui'caa, majta i chuéj maj huo'tanyéj,

a'yaa mu cha'taj mana'aj huó'ruuj a'íjma i maj huata'íjtyi'huaca'.

³⁷ 'Uve'tyáatican pu'ij i juyó'j huata'ítyaca' a'yan tyi'mua'astíj tíjin: “A'íj mu xaa ántzaahuatye'sij i nyiyó'oj.” ³⁸ Majta i chuéj maj huo'tanyéj, mati'ij jaaséej a'íjci i yó'jra', a'yaa mu tyaaxá'pui'intarej tíjin: “A'íi pu a'íin pué'een i ti néijmi'i tyá'ci'tyij, tyiche' jaajé'caj tí'ij ityájma tyí'ta'a'rij já'ra'nyij.” ³⁹ Aj mu mij jaatyéevi' a'íjci i yó'jra', mati'ij mij jí'ráaja apua'quéj majta je'en jaajé'caj.

⁴⁰ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tíjin:

—Ajta a'yájna tí'ij uvé'nyej a'íjna i ti ja'a'rij i chuéj, ¿jii'nye tyajamuá'miteeraste' mua'ajmaj, je'quij huá'uuren a'íjma i chuéj tí huo'tanyéj?

⁴¹ A'yaa mu tyityaatanyúj tíjin:

—A'íi pu quee hua'cu'váaj huá'cui'nyij a'íjma i maj je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee, ajta je'en séecan huatanyéjtye'sij i chuéj, mej mij jaatá'an i ti jaci'tyij tí'ij tya'rá'astij mati'ij pua'aj jaju'raaca i úuvaj.

⁴² Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa'j tíjin:

—¿Nyi sequée a'náj jo'jíjvej i yu'xarij jitze? A'yaa pu tyá'xaj tíjin:

A'íjna i tyetyéj i maj ájca' yóoriej i maj chi'ij ta'huaca,

a'yaa pu tye'rájraa tí a'íin pue'éenye'ej ja'raa i tí jéetze' juxie've'.

Tavástara' pu a'yan jáaruuj,

a'íj tu jin tyámua' tyo'taséj.

⁴³ A'íj nu jin a'yan tyajá'mua'ixaatye', maj mua'ajmaj jamuáa'ri'raj a'íjna i tí

ja'muaci'tyíiche' i siaj jin tyu'ta'íjtaj, mej mij séecan huatá'an i maj a'yan huárinyij je'ej ti tya'ránajchi. ⁴⁴ Ajta a'íjna jime' i tyetyéj, tipua'aj a'tíj jitzán éejcataj a'íjna i a'tíj néijmi'que' pu huatyána'xij, ajta tipua'aj a'íjna i tyetyéj japuan rájvetyij i tyévi. A'í pu jaatyámuinyaxi'íj.

⁴⁵ Majta i maj tyihuá'ijtye' i puaarij majta i fariseos, mati'íj jáanamujri' je'ej ti i Jesús tyí'xajtaca'aj séej nyúucarij jime', aj mu mij jáamua'reeri' ti a'íjma tyáxajtasime'ej. ⁴⁶ Aj mu mij jáahuoj je'ej maj ye'ej tyeetyéevi', majta huá'tziinya'ca'aj a'íjma i tyeítyee, ji'nye néijmi'i mu i tyeítyee a'yan tyá'tzaahuatya'ca'aj ti Jesús a'ín pué'eenye'ej i ti Dios jitze ma'can tyí'xaj.

22

A'íjci jime' i maj jin tyí'ye'estyaa tipua'aj a'tíj huatyényeiichej

¹ Jesús pu ajtáhua'aj a'yan tyihuo'té'exaaj séej nyúucarij jime'. A'yaa pu tijin:

² —A'yaa pu tyí'een a'ájna jo'tij i Dios tyejé'íjtaj ti'íj a'íjna jimi i rey ti tyu'yé'estej a'íjci jime' ti i yójra' huatyényeiichaca'. ³ A'íjma pu huata'ítyaca' i maj jimi tyí'muarie' mej mij uhoojo'tájeevej a'íjma i ti arí huo'tá'inyej, majta a'íimaj i maj huatá'inyiihuaca', camu jo'ciinyicuca'aj maj aje'ré'nyej.

⁴ 'Ajtáhua'aj pu séecan huata'ítyaca', a'yan tyihuo'te'exáatye'ej tijin: "A'yaa xu tyihuo'té'exaatyee' a'íjma i nyaj huo'tá'inyej tijin pu'ríj tyámua' tyí'een i cue'ráj. Nu'ríj

tyu'ta'íjtaca' maj huó'cui'nyij i ya'muáatyee i nyaj hua'pu'ujtye', néijmi'i pu arí tyámua' tyí'een tyata'aj tyij tyu'yé'estej." ⁵ Majta i maj huatá'inyiihuaca', camu hua'antzaahuaj. Síj pu a'áa jo'mej jo'tij tyajá'huaste', ajta síj a'áa pu jo'mej jo'tij tyajá'toj, ⁶ majta séecan mu huo'vívi' i maj tyí'muarie' a'íjci jimi i rey, majta je'ej pua'aj huó'ruuj 'asta mana'aj quee huo'cuij. ⁷ Aj pu'ij i rey huápu'ij huatanyú'caca', ti'quij huo'ta'ítyaca' i juxantáaru'ustyamua' mata'aj mij huó'cui'nyij néijmi'caa i tyeítyee maj tyí'tyacui'caa majta tyu'tyáatiej i tyihuá'chi'ij. ⁸ Ajta je'en a'yan tyihuo'té'exaaj a'íjma i maj jimi tyí'muarie' tíjin: "Pu'rij néijmi'i tyámua' tyí'een tyej tyij tyu'yé'estej, majta a'íimaj i nyaj huo'tá'inyej, camu yeve're'nyajcuj. ⁹ Séricuj mua'aj, ti'ij na'aj tyi'cure'nyáatimee i juyéj, siata'aj huo'tá'inyej néijmi'caa i tyeítyee a'chu siaj pua'mácan tyoonyij." ¹⁰ Mati'ij mij iiráacij i maj jimi tyí'muarie', majta je'en jéehua hua'ajsii i tyeítyee a'chu maj pua'mácan huátyoj, i maj je'ej pua'aj tyí'tyetyeítyee, majta i maj tyámua' tyí'tyetyeítyee, a'yaa mu mij tyityo'huájistyaca' i tyeítyee u chi'táara'an a'íjci i rey.

¹¹ Ti'ij i rey utyájrurij ti'ij huo'séj a'íjma i ti huo'tá'inyej, aj pu'ij séej huaséj ti quee a'yan eenye' tyi'tyéechan je'ej ti tyeévíjtye' ti'ij tipua'aj síj huatyényeíchej. ¹² A'yaa pu tyaaté'exaa tíjin: "Nya' amíincuj, ¿ji'nye petyi'tyájrurij a'yújna maj pajta quee a'yan eenye' tyi'tyéechan ti'ij tyi'tyéévíjtij ti'ij tipua'aj a'tíj ti huatyényeíchij?" Ajta i a'tíj capu huatanyúj. ¹³ Aj pu'ij i rey a'yan

tyihuo'ta'íj a'íjma i maj tyí'huiire' tijn: "Siata'aj ja'náji'que'en muáca'ra'an jitze, siajta icájra'an jitze, siajta je'en ji'rárieenyij jo'tij jo'tíca'. Aj pu'ij juyiinyen ajta jajpuéetzij ja'mej." ¹⁴ Ji'nye mue'tíj mu huatájeevi'huaj, ajta i Dios je'cácaa pu'uj antyíhuosij.

A'íjci jime' i maj jin tyí'najchitaj i tajtúhuan jimi

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵ Majta i fariseos a'íi mu jo'cáj, mati'ij mij jaaxá'pui'intarej mej mij tyi'tíj jin jaamué'tin a'íjci i Jesús ti'ij ootyá'itzeere'en, mej mij a'íjci jin jitzán tyo'ojpuá'ritye'en. ¹⁶ Aj mu mij séecan huata'ítയാ', mej mij jamuán tyu'taxáj i Jesús, majtáhua'aj séecan hua' jamuán i maj Herodes jitze ajtyáma'can, a'yaa mu mij tyaaté'exaa tijn:

—Maestro, a'yaa tu tyá'mua'reej paj a'íjna jin tyí'mua'taj i ti ji'ré'can jime', pajta huá'mua'tyej je'ej ti tyá'xie've' i Dios, capu a' jitze juxie've' je'ej maj tyí'xaj i tyeítýee, ji'nye capáj a'yan tyá'xie've' mej mij a'íimaj tyámua' mojo'sejra.

¹⁷ Pata'aj taaté'exaatye'en: ¿Nyiquij xá'pui' tyaj tyu'nájchij a'íjci jime' i maj huá'jijve' i tajtúhuan jitze ma'can, ca' quee?

¹⁸ Ajta i Jesús ti'ij jáamua'reeri' maj quee huatoojé'yacan jin tyé'ihuo'raca'aj, sulu mej mij je'ej pu'a'aj jáa'uuren, a'yaa pu'ij tyihuo'té'exaa tijn:

—Mua'aj mu siaj quee tyi'tíj mua'reej, ¿ji'nye siaj sij tyí'týese' siaj naatyéevi'?

¹⁹ Sianaataséjratye' i túmii i siaj jin tyí'najchitaj a'íjma jimi i maj já'muajijve'.

Aj mu mij séej aya'váit'yej i túmii, ²⁰ ajta i Jesús a'yaa pu tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿A'tanyíj nyéerima'ra' á'seejre', ajta ji'nye ántyapuaj yaj ti á'yu'si'ij?

²¹ A'yaa mu tyaaté'exaa tijin:

—A'íjna i ti tyí'ta'ijtye'.

Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa'j tijin:

—Siata'aj jaatá'an a'íjci i tajtúhuan tyi'tíj ti á'ria'ra' pué'een, siajta i Dios tyi'tíj ti á'ria'ra' pué'een.

²² Matí'ij a'yan tyáanamujri', je'ej mu tyo'taséj, ámu'uj mij yooríej matí'ij mij jo'c'íj.

A'ájna i xicáara' maj jitzán huatájuuritaj i muí'chít'ye

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³ A'ájna xicáara' jitze, séecan mu a'íimaj i saduceos aje'r'é'nyej i Jesús jimi. A'yaa mu a'íimaj tyí'xaj tijin camu che' huatájuuritaj i maj meríj huácuij, a'íj mu jin a'yan tyaata'íhuo'ri' i Jesús tijin:

²⁴ —Maestro, Moisés pu a'yan tyu'xájtaca' tijin tipua'aj a'tíj ti nyeiichej huámui'nyij, ajta quee xu tyiyóomua'caj, ti a'yan tyúuxie've' ti i ihuáaria'ra' ja'ancuré'vi'tíj a'íjci i ti jatyévi'tinya'aj i ti huamuí', ti'ij jitzán ma'can tyiyóomua'aj já'ra'nyij a'íjci i ti huamuí'. ²⁵ A'yaa pu a'náj tyu'ríj ityájma jimi, mua'ráhua'puaca'aj a'íimaj i maj ju'ihuaamua'ca'aj. Ti'quij i ti vásti' huatyényeichaca', ajta je'en huamuí'. Capu tyiyóomua'aj ja'raa a'íjci jitze i ti jatyévi'tinya'aj, a'íj pu'ij jimi huatyá'itzee i ti je'tyáa'sej. ²⁶ A'yaa pu cha'tána'aj tyáaru'j

a'íjci i juutzájra', ajta je'en i síij i ti huéicaj jitze, a'íi pu ajta ja'antyánaxcaca', a'yaa pu cha'tána'aj tyáaruuj, ajta je'en a'yan tya'raj ti a'yan tyihuó'ruuj néijmi'caa i maj aráahua'puaj ará'asej. ²⁷ Tí'íj a'yan tya'rá'aj aj pu'ij té'ej i íiti' huamuí'. ²⁸ Arí ijíij, a'ájna mati'íj huatájuurej, ¿a'tanyíj cína'ra'an pue'éenye'ej ja'mej, a'íimaj i maj aráahua'puaj ará'asej, ji'nye néijmi'i mu jatyévi'tinya'aj?

²⁹ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa j tijn:

—Huápuí'íj xu mua'aj quee tyi'tíj je'ej tyí'mua'reej, ji'nye caxu jamua'reej je'ej ti tyé'yu'si' i yu'xarij jitze, caxu siajta jamua'tyej i ti jin i Dios néijmi'i putyí'uurej.

³⁰ Mati'íj huatájuurej i mu'chítyee, camu che' nyejnye'i'chen i tyétyacaa, camu majta i úucaa che' huiichan, ji'nye a'yaa mu éenye'ej muá'ju'un mati'íj i maj tajapuá tyí'huire' Dios ti já'sejre'. ³¹ Ajta a'íjna jime' maj i mu'chítyee huatájuuritaj, ¿nyi sequée a'náj jo'jijvej i yu'xarij jitze ti i Dios a'yan tyu'taxájtaca' tijn:

³² “Nyáaj nu a'íin pué'een i hua' Dios a'íjna i Abraham, ajta i Isaac, ajta i Jacob?” A'íj pu jin quee hua' Dios a'íjma i mu'chítyee, sulu a'íjma i maj júurij.

³³ Mati'íj i tyeítyee a'yan tyáanamujri', tyámua' mu naa tyityo'tóomuajtyaca' a'íjci jime' je'ej ti i Jesús tyihuá'mua'tyajca'aj.

I nyúucarij ti jéetze' juxie've'

(Mr. 12:28-34)

³⁴ Majta i fariseos, a'íi mu tyúusiij mati'íj jáamua'reeri' ti i Jesús huo'mué'tíj a'íjma i

saduceos, ³⁵ ajta síij ti a'ín pué'een i ti tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze, a'íi pu a'yan tyaata'íhuo'ri' a'íjci i Jesús ti'ij jaamué'tin tijin:

³⁶ —Maeestro, ¿tyi'tanyí nyúucarira' jéetze' juxie've' a'ín ti jo'yú'xaca' i Moisés?

³⁷ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—“Huaxie've' a' vástara' ti Dios pué'een, néijmi'i jime' mua' xiéjnyu'caa, pajta néijmi'i jime' a'júuricamej, pajta néijmi'i jime' i pajjin ma'úumua'rej.” ³⁸ A'íi pu a'ín pué'een i ta'nájcaj, ti ajta jéetze' juxie've' a'íjna jitze i nyúucarij. ³⁹ Ajtáhua'aj pu síij nyúucarij séejre' ti a'yan tyá'xaj tijin: “Huaxie've' i axa'aj tyéviij a'yájna pati'ij asíij tyíaxie've'.” ⁴⁰ A'íjna jitze i nyúucarij ti hua'puaj a'íj pu jitze aróoca'nyej néijmi'i i nyúucarij, majta a'íimaj i maj Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj, a'íj mu majta jitze aróoca'nyej.

*¿A'tanyíj jayjóoj a'íjci i ti Dios ja'antyíhuoj?
(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)*

⁴¹ Mati'ij móoj aja'tyusiiria'caj a'íimaj i fariseos, ⁴² Jesús pu a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿Ji'nye mua'ajmaj tyajamuá'miteeraste' a'íjci jime' i Ciríistu'? ¿A'tanyíj jitze eeráma'can? A'yaa mu tyityaatanyúj tijin:

—A'íj pu jitze eeráma'can i David.

⁴³ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa tijin:

—¿Ji'nye na'quij i David, a'íjna jitze ma'can i júuricama'ra' i Dios, a'yan jaatamua'aj tijin nyavástara'? Ji'nye a'yaa pu i David tyu'taxájtaca' tijin:

44 Tavástara' pu a'yan tyaaté'exaa a'íjci i nyavástara' tijin:

“Ooyíxi' i iye'e'ej nyamuáca'ta',
'asta nyana'aj quee huo'mué'tin i maj muájcha'iire'.”

45 ¿Ji'nye tyí'rij ti i Ciríistu' a'íj jitze eerama'cáantaj i David, tipua'aj i David a'yan jatamuámuatya'an tijin nyavástara'?

46 Majta i maj jáanamujri', camu je'e'ej tyéejtyoj je'e'ej maj tyityaatányuunyij, tí'ij na'aj a'ájna imuáj, capu che' a'tíj óoca'nyajca'aj ti tyi'tíj jaata'íhuo'.

23

Jesús pu hua' jitze tyo'ojpuá'rij a'íjma i fariseos, ajta a'íjma i maj tyí'mua'taj i yu'xarij jitze

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

¹ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa'aj a'íjma i tyeítyee, ajta a'íjma i maj jamuán huacíj, a'yaa pu tijin:

² —A'íimaj i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze, majta i fariseos, a'íi mu tyihuá'mua'tyej i tyeítyee i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca'. ³ A'íj pu jin a'yan tyúuxie've' siaj hua'rá'astej, siajta néijmi'i jin a'yan huárinyij je'e'ej maj tyajá'mua'ixaatye', ajta caxu a'yan rijcaj je'e'ej maj a'íimaj ricíj, ji'nye camu a'íimaj a'yan ricíj je'e'ej maj tyajá'mua'ixaatye'. ⁴ Jéehua mu tyihuá'íjcatye' i tyeítyee a'íjci jime' i ti huápu'íj muárie'rij tíquee a'tíj pújoorej tí'ij a'yan huárinyij, majta a'íimaj camu tooa'caa tí'ij a'yan cha'tána'aj

tyihuó'ci'tyij. ⁵ Néijmi'i mu a'yan ricij jéjre'citze' mej mij i tyeítyee huo'séj. Antajiyo'ojma'can mu ta'huacaa a'íjci i maj jin ootoojí'ca'ajma'aj i jumu'új jítze, majta titi'ijme'en tya'ajhuáxi'in jo'tij jo'ca'ástimee i huá'siicu'. ⁶ A'yaa mu tyá'xie've' ti huo'ci'tyij maj oorá'sej i ipuárij japua a'íjci jamuán i ti antyúumua'reej i maj jin tyí'ye'estyaa, ajta hua' tyeyúuj tzajta', a'íi mu jaxie've' maj oorá'sej i ipuárij japua ta'nájcaj jo'maj já'ra'sacaa i huáasij, ⁷ ajta a'yan tyihua'ráanajchi maj i tyeítyee tzáahuatyi'ra'aj jin huo'tatyójtje'en a'ájna jo'tij tyajá'tuihuaj, majta a'yan hua'tamuá'muatya'an tijn maestro.

⁸ 'Siajta mua'aj caxu a'yan tyá'huoocaj mej mij i tyeítyee a'yan jamuatamuá'muatye'en yee maestro, ji'nye néijmi'i xu mua'aj ju'ihuámua', ajta síj na'aj a'ín pué'een i ti tyaja'muamua'tyej, a'íi pu a'ín pué'een i Dios. ⁹ Siajta quee a'tíj a'yan tamuá'muatye'en yee nyavástara' íyan cháanacaj japua, ji'nye séej xu'uj tyivástara', i ti tajapuá já'sejre'. ¹⁰ Caxu siajta jahuoocaj mej mij a'yan jamuaatámua'tyij yee nyamaestro, ji'nye a'íi pu'uj i Ciríistu' a'ín pué'een i ti ja'mua maestro. ¹¹ A'ájna i ti jéetze' va'cán jin tyi'tyéjvee ja'mua jimi, che' a'ín néijmi'caa jamuaatyáhuire'en. ¹² Ji'nye a'ájna i ti jusíj óotzaahuatye', a'íj mu huatyáxaahuataj, ajta i tiquee a'yan tyóotzaahuatye', a'íi pu va'cán jin tye'entyárutyij.

¹³ 'Siata'aj huatóoxaamujritye'en mua'aj mu siaj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jítze, siajta mua'aj

mu siaj fariseos pué'een, ji'nye caxu tyámua' metyityoomuámua're', siajta tyi'tyánaamuaj u tajapuá mej mij quee i tyeítyee utyájrutyey jo'tij i Dios tyejé'ijtaj. Caxu siajta mua'aj utyárutyicuj, caxu siajta hua'tá'caa mej mij utyájrutyey i maj a'yan tyá'xie've' maj utyájrutyey.

14 'Siata'aj huatóoxaamujritye'en, mu siaj tyihuá'mua'tyey i yu'xarij jitze, siajta mua'aj mu siaj fariseos pué'een, caxu tyámua' metyityoomuámua're', ji'nye mua'aj xu tyihuá'ari'raaa i maj tyú'cha'ij i juchéj i úucaa i maj antyúujimua'astariaca', siajta je'en jéehua á'tijti' setyenyúusima'aj i Dios jimi, a'ij xu sij jin jéetze' jajpuéetzij xá'ju'un.

15 'Siata'aj huatóoxaamujritye'en, mu siaj tyihuá'mua'tyey i yu'xarij jitze, siajta mua'aj fariseos, caxu tyámua' metyityoomuámua're', a'yaa xu tyí'tyaciinyej néijmi'que' i cháanacaj japua siajta i jájtyij japua siaj sij séej huamué'tin ti'ij ajta a'yan tyi'tyúucha'ij já'ra'nyij siati'ij mua'aj, ajta siati'ij séej huamué'tin, a'yaa xu ja'uuren ti'ij a'ín jéetze' jamuaatyámue'tin a'íjci jime' ti je'ej pua'aj tyí'tyevistan, a'ij pu jin jéetze' jajpuéetzij ja'mej sequée mua'aj.

16 'Siata'aj huatóoxaamujritye'en mua'aj mu siaj quee atanyéjnye', a'yaa xu tyí'xaj tijin: "Capu tyi'tij huiire' tipua'aj a'tij tya'tóoratziij nyúucaritze' i tyeyúuj, sulu tipua'aj tya'tóoratziij nyúucaritze' a'íjci i ooroj ti tyeyúuj tzajta' séejre', aj pu xaa juxie've' ti ja'rá'astej a'íjci jime' i ti jin tya'tóoratziiri'." 17 Mua'aj siaj quee tyámua'

metyityoomuámua're' siajta quee atanyéjnye'. ¿Tyi'tanyí jéetze' juxie've' nyi a'íjna i ooroj ti tyeyúuj tzajta' já'sejre', ca' i tyeyúuj i ti tzajta' séejre' i ooroj? ¹⁸ A'yaa xu siajta mua'aj tyí'xaj tijin: “Tipua'aj a'tíj tya'tóoratziij nyúucaritze' a'íjna i maj japuan tyí'mu'vejritaj, capu tyi'tíj huiire', ajta tipua'aj a'tíj tya'tóoratziij nyúucaritze' i mu'vejrij ti ja' áan ja'tyá' a'íjna i maj japuan tyí'mu'vejritaj, aj pu xaa a'yan tyúuxie've' ti ja'rá'astee.” ¹⁹ Mua'aj mu siaj aracúcu'nyijmee. ¿Tyi'tanyí jéetze' juxie've' nyi a'íjna i mu'vejrij, ca' a'íjna i maj japuan tyí'mu'vejritacaa? ²⁰ A'íjna i ti jitzán tya'tóoraj i maj japuan tyí'mu'vejritacaa, capu a'íj na'aj jitze tya'tóoraj i maj japuan tyí'mu'vejritacaa, sulu a'íj pu ajta jitze tya'tóoraj i ti a'áan tyeje'tyá' i maj japuan tyí'mu'vejritacaa, ²¹ ajta a'íjna i ti atóoraj nyúucaritze' i tyeyúuj, capu a'íj na'aj jitze tya'tóoratziiri' i tyeyúuj, sulu a'íj pu ajta nyúucaritze' i Dios ti tzajta' séejre' a'íjci i tyeyúuj. ²² Ajta a'íjna i ti nyúucaritze' atóoratyij i tajapuá, a'íj pu jitze tya'tóoraj i nyúucaritze' a'íjci i ipuárij Dios ti japuan áan jo'ojcaj, ajta je'en tya'tóoraj nyúucaritze' i Dios ti a'áan jo'ojcaj a'íjci japua i ipuárij.

²³ 'Siata'aj huatóoxaamujritye'en mu siaj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze, siajta mua'aj mu siaj fariseos pu'é'een, mu siaj quee tyámua' metyityoomuámua're', ji'nye mua'aj xu tyí'tá'caa je'cácaa i ti juxie've' a'íjci i siaj tyí'na'chityaa i siaj tyí'cua'caa a'íjci i meentaj, siajta a'íjci i ti naa tyaarie'ej anís tyi'tíj, siajta a'íjci i

comíino, siajta quee ja'rá'astej a'íjci i nyúucarij ti jéetze' juxie've' ti a'ín pué'een i siaj tyámua' ja'huóomua'raj, ajta siaj hua'ancu'vajxi'in i tyeityee, ajta siaj quee tyi'tíj jin á'itzeeria'aj séecan jimi. A'yaa pu tyúuxie've' siaj a'yan huárinyij, siajta quee yó'hua'nan a'íjci i siaj je'cácaa tyu'tá'an. ²⁴ Mua'aj mu siaj aracúcu'nyijmee, séecan xu tyí'tyese' siaj sij ja'rá'astej i nyúucarij ti quee jéehua juxie've', siajta serij yo'huá'xij a'íjci i nyúucarij ti jéetze' juxie've'.

²⁵ 'jSiata'aj huatóoxaamujritye'en mu siaj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze, siajta mua'aj fariseos!, ji'nye mua'aj xu tyámua' ju'uurej maj jéjre', siajta mu jutzájta' je'ej xu pua'aj tyí'tyetyeityee, a'íjci jime' siaj tyí'nahua' siajta jéehua tyí'nyacua'aj. ²⁶ Fariseo mu paj quee atányeej, pooj mi' tyámua' uhuá'uuren a' tzajta', aj paj xaa naa huasé'rihua'aj puá'mej maj jéjre'.

²⁷ 'Siata'aj huatóoxaamujritye'en mu siaj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze siajta je'en mua'aj fariseos, caxu tyámua' metyityoomuámua're', a'yaa xu een ti'ij i hua' chi'ij jo'maj huaja'ava'tacaa i mui'chítyee, mua'aj xu naa huasé'rin maj jéjre', maj siajta je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee i jutzájta', ajta jéehua tyo'huáa' i tyihuá'carij, ajta i néijmi'i i ti arí je'ej pua'aj tyí'een. ²⁸ A'yaa xu mua'aj een, jéjre' xu a'yan tyúusejrataj siaj tyámua' tyí'tyetyeityee, siajta i jutzájta' je'ej pua'aj een a'íjci jime' siaj je'ej pua'aj ricij.

²⁹ 'Siata'aj huatóoxaamujritye'en mu siaj

tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze, siajta mua'aj mu siaj fariseos pué'een, ji'nye mua'aj xu ja'ajtá'huaaj i hua' chi'ij i maj tzajta' huo'tyáato'raj i maj meríj huácuij, i maj Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj, siajta tyámua' tyí'uurej i tyihuá'chi'ij i maj tzajta' huo'tyáato'raj i maj tyámua' tyí'tyetyeítyeristaca'aj, ³⁰ siajta je'en a'yan tyu'taxájtaj tijin: "Tipua'aj ityáj tyajúuricajche' a'ájna imuáj mati'ij yé'chajca'aj i tahuásimua', catu a'yan tyihua'cui'nyíche' a'íjma i maj Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj." ³¹ A'íj xu jin a'yan tyá'tzaahuatye' i jutzájta' i siaj a'ín pué'een i siaj hua' jitze eeráma'can a'íjma i maj huo'cuij a'íjma i maj Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj. ³² Siata'aj ja'antyíci'tyij a'íjci i maj ju'huatyáhuuij a'íjma i já'muahuasimua'ci'ij.

³³ 'Mua'aj mu siaj je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee. A'íj xu jitze eeráma'can i cú'cu'uj ti tyí'hue'tacaa. ¿Nyí a'yan setyi'mua'tzej yee já'muahuire'en tí'ij quee i Dios puéjtzij jamuaata'an? ³⁴ A'íj nu jin nyáaj huo'ta'ítyij ja'mua jimi a'íjma i maj Dios jitze ma'can tyí'xaj, nyajta i maj tyámua' metyityoomuámua're', nyajta i maj tyihuó'mua'tyej. Siajta mua'aj, séecan xu cui'nyij, siajta séecan á'tatan i cúruuj jitze, siajta séecan huatyávaxi'ij i tyeyúuj tzajta', siajta séecan huatamuáritye'sij séej chájta'naj jitze siajta séej. ³⁵ Mua'ajmaj pu'ij já'muaci'tyij néijmi'i i puéjtzij i maj jin tyityáacuij íyan i cháanacaj japua, mati'ij mana'aj tyeejé'caj a'íjci i Abel ti tyámua' tyí'tyevistaca'aj ajta mati'ij jaajé'caj a'íjci i Zacarías i ti yójra' pué'eenye'ej

a'íjna i Berequías, a'áa siaj yo'jé'caj jé'ta' jo'tij jo'tyéjvee i hua' tyeyúuj, ajta a'íjna i maj japuan tyí'mu'vejritacaa. ³⁶ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' ti néijmi'i i puéjtzij huá'ci'tyij a'íjma i tyeítyee ijíj maj yan huacháatimee.

Jesús pu huóoyiinyaca' a'íjma jimi i maj Jerusalén já'chajca'aj

(Lc. 13:34-35)

³⁷ 'Jerusalén, Jerusalén siaj huacháatimee, mua'aj xu huá'cui'caa a'íjma i maj Dios jitze ma'can tyí'xaj, siajta huo'tyáto'sixij a'íjma i Dios ti ja'mua jimi huo'ta'ítayaca' mej mij tyajamuáamua'tyej. Mue'tíj nu a'yan tyá'xie'va'ca'aj nyaj tyámua' tyajamuáacha'íin, nyej nyij ja'mua japua huatányuunyij, a'yájna ti'ij i tyacuáarie' ti hua'antyásíirej i xípiri'ij ti'ij hua'vá'naj i ju' anáj jime', siajta mua'aj, caxu a'yan tyaataxie'vej. ³⁸ Cási' xaaséj, a'májna jo'siaj ja'chej, pu'ríj tya'rá'íixaj ti'ij yáana'quij metyoo'éenye'ej ja'mej, ³⁹ a'yaa tyajá'mua'ixaatye' siaj quee che' nyeséejran, 'asta siana'aj quee a'yan tyu'taxáj yee: “Tyiche' tyaatatyójtzi're'en a'íjci i ti yaja've'mej nyúucaritze' i tavástara'.”

24

Jesús pu jaataxájtaca' ti huatyú'uunyi'huaj i tyeyúuj

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Aj pu'ij Jesús iirájraa u tyeyúuj tzajta', ti'ij iiramá'caj, a'íi mu aje're'nyej i maj jamuán huacíj, aj mu mij jaatajé ti'ij jaaséj i chi'ij ti

hua'uj avéjri' a tyeyúuj tì jo'tyéjvee. ² Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaaj tìjìn:

—¿Nyi néijmi'i setyí'sej mu chi'ij tì tyu'uj iie'e'ej? A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tì néijmi'i tyu'tyú'uunyi'huaj capu che' séeria'aj ja'mej i tyetyéj tì jujapuá tyiquéetime. Néijmi'i pu huatyú'uunyi'huaj.

Tyi'tíj tì huataséjre'sij a'ájna xicáara' jitze tì jitzán tye'entyipué'rij

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Aj mu mij jo'cáj, a'áa mu ja'rá'aj jiríj jitze tì a'yan tyaja'rájtyapuaj tìjìn Aseitúunajrimi, a'áa pu jo'taquéecaj a'ájna i Jesús, matí'ij ajtyáxiiriaca' a'íimaj i maj jamuán huacáj, mej mij a'yan tyaata'íhuo' tìjìn:

—Tyáaxie've' paj taaté'exaatye' a'náj tì a'yan tyí'rinyij. ¿Tyi'tanyí huataséjre'sij a'ájna xicáara' paj jitzán pajtáhua'aj yava'cányesij, ajta tì'ij néijmi'i tye'entyipué'rij i tì tyí'sejre' íiyan i cháanacaj japua?

⁴ Jesús pu a'yan tyu'tanyúj tìjìn:

—Tyámua' xu'uj mua'aj tì'ij quee a'tíj já'muacuanamuj. ⁵ Ji'nye mue'tíj mu huataséjre'sij i maj a'yan tyuséerataj muá'ju'un nyati'ij nyáaj. A'yaa mu tyí'xáataj muá'ju'un tìjìn: “Nyáaj nu a'íin pu'é'een i Ciríistu’”, a'yaa mu mij mui'caa tyí'cuanamuan tye'ityee. ⁶ Mua'aj xu tyí'namuajran maj meríj tyúunyo'si'tye'e'ej aja'hua', na'riíj maj meríj tímua' huatyóohuisij maj tyúucui'nyij, siajta mua'aj caxu tyí'tziinye'e'ej, ji'nye juxie've' tì a'yan tyú'rinyij, ajta capu eexúj a'ájna atyojo're'nyesij tì'ij jitzán néijmi'i

tye'entyipua'rij. ⁷ Ji'nye séecan mu tyeítyee, majtáhua'aj séecan i tyeítyee, a'íi mu huatóonyo'si'tye'ej, majta i maj séej chuéj japua jo'cháatimee, majtáhua'aj i maj majta séej chuéj japua jo'cháatimee a'íi mu néijmi'i huatóonyo'si'tye'ej, mui'caquéj mu majta huatatájcu, ajta mui'caquéj huatóoca'tzij i chuéj. ⁸ A'íi pu'ij néijmi'i a'íin tyi'pué'een i ti tya'nájcaj i maj jin jajpuéetzij muá'ju'un.

⁹ 'Aj mu mij já'muavivi'ran, mej mij je'ej pua'aj jamuáa'uurej, ajta mej mij jamuáacui'nyij, majta néijmi'i i maj a'yan huacháatimee i cháanacaj japua a'íi mu jamuájcha'íiria'aj muá'ju'un a'íjci jime' sij nyéetzij ná'astijre'. ¹⁰ A'ájna xicáara' jitze, mue'tíj mu naatáxahuataj, majta séecan je'ej ju'uuriaj muá'ju'un, majta tyuucha'íire'ej muá'ju'un. ¹¹ Mue'tíj mu huataséjre'sij i maj tyí'hue'tacaa a'íjci jime' maj nu'uj Dios jitze ma'can tyí'xaj, a'íj mu jin jéehua huá'cuanamuan i tyeítyee. ¹² Jéehua pu huápu'íj je'ej pua'aj tyí'éenye'ej ja'mej, a'íj mu jin quee che' tyámua' ja'huoomua'raaj muá'ju'un. ¹³ Ajta Dios pu japuan huatányuusij a'íjci i ti tyo'táviicue'raj 'asta na'aj quee huámu'nyij. ¹⁴ Ajta i nyúucaria'ra' i Dios néijmi'que' mu jaariá'xajta i cháanacaj japua, mej mij jáamua'tyij, aj pu xaa ij néijmi'i tye'entyipua'rij.

¹⁵ 'A'ájna i Daniel a'yaa pu tyo'yú'xaca' ti huápu'íj je'ej pua'aj tyí'rinyij. Siatí'ij mua'aj a'yan tyí'sejraj a'ájna a ti naa tyejé'een a'ájna i ti já'jijve' che' yo'itéej já'ra'nyij, ¹⁶ aj xu sij

mu siaj Judea jo'tyú'uucaj, a'áa xu pujmua' huatóo'uunaj jo'tij jiríj jo'quéetimee, ¹⁷ ajta a'íjna i ti a'áan jo'ojcatyij i juchi'ij japua, che' quee acáyi'can, tí'ij tyi'táj iiráa'an i juchi'táj, ¹⁸ ajta a'íjna i ti tyaja'muarie'ej i juví'ra'taj, che' quee ajo're'nyinyiica'an a juchéj tí'ij tyúucaanaa tyi'rájtui'nyij. ¹⁹ Cuii xaa nyu'uj, je'cáj mu jajpuéetzij muá'ju'un a'ájna xicáara' jitze a'íimaj i úucaa i maj ootajucájmee, majta a'íimaj i maj hua'tzi'tyéejmee i juyójmua'. ²⁰ Siata'aj a'yan tyaatáhuavii i Dios tí'ij quee a'yan tyí'rijcaj a'ájna tí'ij huaséevi'ij á'yí'ij, na'riij a'ájna xicáara' maj jitzán juso'pii, ²¹ ji'nye jéehua mu huápuí'ij jajpuéetzij muá'ju'un, a'yájna matí'ij quee a'náj tyaapuéjtzitariaca' tí'ij na'aj i Dios tyeetyátaahuaca' i cháanacaj, capu ajta che' maja'puéetzij ja'mej tí'ij i ti huá'ci'tyij a'ájna xicáara' jitze. ²² Ajta tipua'aj i Dios quee a'yan jáa'uurejche' tí'ij quee che' á'tyeevi' ti tyoomé'en a'chu pua'an xicáj, capu a'táj júurij ta'me'nyíiche', ajta hua' jime' i tyeítyee i ti Dios arí hua'vá'jajpuaxij, capu ij che' á'tyeeren.

²³ 'Tipua'aj a'táj a'yan tyajá'mua'ixaatye'ej yee: "Cási' ya'aj huatyéjve i Ciríistu'", nusu a'yan yee: "Majca'hua'aj huatyéjve", caxu mua'aj tyá'tzaahuatye'ej ²⁴ Ji'nye mue'táj mu huataséjre'sij i maj a'yan tyuuxáataj muá'ju'un tíjin Ciríistu' mu pué'een majta hue'tzij jin tyi'xáataj muá'ju'un i Dios jitze ma'can, jéehua mu a'yan tyi'muarie'ej muá'ju'un mej mij séecan je'ej tyo'taséj i tyeítyee, tipua'aj a'yan tyí'riitan a'íjma mu majta cuanamuan i ti Dios arí

hua'vá'jajpuaxij. ²⁵ Nu'ríj mua'ajmaj anaquéej jamuáa'ixaa. ²⁶ A'íj pu jin, tipua'aj a'yan metyaja'mua'ixaatye'ej yee: “Cási' a'máa pu jó'yi'ij itzitáj jo'tíj quee ja' a'tíj”, caxu jo'cí'ca'an na'ríj a'yan yee: “Yu pu je'rájcaj aviítzij jime' u chi'táj”, caxu siajta tyá'tzaahuatye'ej. ²⁷ Ji'nye a'yájna tí'ij i maj tyóona'axcava'ra'an, anaquéej pu uje'ejnyéeri'cirij jo'tíj jé'ejnyinyiij i xicáj, ajta je'en a'yan cha'tána'aj utyejé'ejnyeeri'cirij jo'tíj ja'tyáru'pij i xicáj, a'yaa pu'ij tye'mej a'ájna xicáara' tí'ij jitzán yava'cányesij a'ájna i tí ajta tyéviij jitze huanie'huaca'. ²⁸ A'yaa pu cha'tána'aj tí'ij jo'tíj tyi'tíj jo'riá'ca'aj tí arí huamuí', a'áa mu ja'tyúusiire'ej i muá'rie'caj.

A'ájna xicáara' tí'ij jitzán uvé'nyesij i tí ajta tyéviij jitze huanie'huaca'

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹ 'Tí'ij tye'entyipua'ren néijmi'i i maj jin jajpuéetzij muá'ju'un a'ájna xicáara' jitze, aj pu'ij anárutyij i xicáj, capu huanyéeri'cij ja'mej i máxcirie' jime', majta i xú'ra'vej, a'íi mu uje'cávatzij i jútye', ajta huatóoca'tzij néijmi'i i tajapuá tí séejre'. ³⁰ Aj pu'ij huataséjre'sij i jútye' a'ájna i tí ajta tyéviij jitze huanie'huaca', majta i tyeítyee maj iie'ej séejre' i cháanacaj japua, aj mu mij néijmi'i huápu'ij tyu'tátziinye'ej majta juyiinyen néijmi'i i maj a'yan séejre' i cháanacaj japua, matí'ij jaaséj tí i jéetirij tzajta' aje'cáama'aj ja'mej a'ájna i tí ajta tyéviij jitze huanie'huaca' va'cán jin antyúumua'reeriaj ajta huápu'ij naa huasé'rihua'aj. ³¹ A'íi pu'ij huo'ta'íjtye'sij i maj tajapuá tyí'huíire' tí'ij

tyu'táci'sitye'en, mej mij huá'ajsiire'en a'íjma i maj meríj antyíhuaviihuaca', ti'ij na'aj jo'tij jo'ástimee i cháanacaj.

³² 'Siata'aj a'íj jitze yo'itéej xá'ra'nyij je'ej ti ye'ej tyí'caj i xápua': Típua'aj arí antyinyájxi'in ti cua'tyij i ciyáara', aj xu sij jamua'reeren ti arí véjri' i víita'rij. ³³ A'yaa pu cha'tána'aj ij, típua'aj seríj néijmi'i a'yan tyí'sejra, a'yaa xu sij tyáamua'reej ti arí véjri' ti'ij jitzán néijmi'i tye'entyipuá'rij. ³⁴ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' ti néijmi'i a'yan tye'mej mati'ij móoj júuricaj i tye'ityee i maj yan séejre' ijíj. ³⁵ A'íi pu antyipua'rij i cháanacaj ajta u tajapuá, ajta a'íjna i nyúucarij i nyaj nyerij jamuáa'ixaa, capu a'náj antyipua'rij sulu néijmi'i pu jin aróo'astej.

³⁶ 'Ajta a'náj ti xicáara' nusu a'tzáaj ti a'yan tye'mej, capu a'tíj jamua'reej, camu jamua'reej i maj tajapuá tyí'huiire', canu nyajta nyáaj jamua'reej. A'íi pu'uj na'aj jamua'reej i nyavástara'.

³⁷ 'A'yájna ti'ij tyu'ríj a'ájna ti yan séjria'ca'aj a'íjna i Noé, a'yaa pu cha'tána'aj tye'mej a'ájna ti'ij yava'cáanyej a'íjna i ti ajta tyéviij jitze huanie'huaca'. ³⁸ A'ájna imuáj ti'ij quee xu antyipua'ariva'caj i cháanacaj jájtyij jime', metyí'cua'caria'aj i tye'ityee, majta ya'caria'aj, a'íi mu nyejnyeichaca'aj, majta huiichajca'aj, móoche' mu a'yan rijcaa 'asta quee i Noé utyájrurij i báarcuj jitze ti ve'éj. ³⁹ Ajta mati'ij pua'aj quee jajchó'va'caj i tye'ityee, aj mu mij jáamua'reeri' ti'ij huatámui'yaca', ajta je'en huojó'jójtye néijmi'caa i tye'ityee. A'yaa

pu cha'tána'aj tye'mej a'ájna xicáara' jitze ti'ij yava'cáanyej a'ájna i ti ajta tyévíj jitze huanie'huaca'. ⁴⁰ A'ájna ti'ij putyi'rijcáj, a'áa mu hua'puaj jo'tyu'úuj muá'ju'un i tyétyacaa, síj pu'ij á'vi'tichi'huan, ajta síj, a'áa pu jo'tyá'itzeere'ej. ⁴¹ Majta i úucaa a'áa mu jo'tyu'úuj muá'ju'un maj hua'puaj, metya'ti'xíj mu muá'ju'un, síj pu ajta á'vi'tichi'huan, ajta i síj a'áa pu jo'tyá'itzeere'ej.

⁴² 'Siata'aj a'náj tina'aj tyámua' naa tyitya'tanyéjnye'rij, ji'nye caxu jamua'reej a'náj ti xicáara' jitze uvé'nyesij i ja'muavástara'. ⁴³ Siata'aj a'yan tyiyo'itéej xá'ra'nyij a'íjci jime' i a'tíj ti aja'chej, tipua'aj jamua'reerij a'tzáaj ti utyárutyij i náhua'rij i chi'táara'an, a'íi pu atanyéerij ja'mej, capu ij jaatá'sij ti i náhua'rij utyájrutyey u chi'táj. ⁴⁴ A'yaa pu cha'tána'aj tyúuxie've' siaj mua'aj tyámua' eenye', ji'nye a'ájna i ti ajta tyévíj jitze huanie'huaca', a'áa pu uvé'nyesij a'tzáaj siaj quee pu tyámua' re'ej.

*A'ájna i ti quee tyi'tíj jin á'itzeere' ajta i ti je'ej
pua'aj tyi'tyúucha'ij*

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ '¿A'tanyíj a'ín pué'een i tiquee tyi'tíj jin á'itzeere' ti ajta tyámua' metyóomua'rej, tipua'aj i vástaria'ra' a'yan tyé'ijcatye' ti tyihuá'ijtye' i séecan i maj tyi'huire', ti'ij ajta tyihuó'cue'tyey a'tzáaj ti arí huaxá'pu'íntari'huaca'? ⁴⁶ Che' huatóotyamua've'en a'ájna i tyévíj ti a'yan rijcaj je'ej ti tyaata'íj ti'ij uvé'nyej a'ájna i ti tyé'ijtye'. ⁴⁷ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatyey tzaahuatyira'aj jime' tipua'aj a'yan rijcaj ti'ij uvé'nyej i

vástaria'ra', a'íi pu néijmi'i tyé'ijcatye'en i ti tyí'ijcha'ij. ⁴⁸ Ajta tipua'aj a'íjna i tyé'vij je'ej pua'aj tyí'tyevistan, a'yaa pu tyi'riá'mua'sij i tijin jéehua pu mu' á'tyeeren i nyavástara', ⁴⁹ aj pu'ij huatyóochesij ti hua'ajtyá'xi'in i juxa'aj tyeítyee i maj tyí'huiire', ajta hua' jamuán tyí'cua'nyij, ajta ye'en a'íjma jamuán i maj jui'ive', ⁵⁰ ajta a'ájna ti'ij pua'aj quee tyí'ijchó've'ej, ajta a'tzáaj ti'iquee jamua'reej aj pu'ij uvé'nyesij i vástaria'ra', ⁵¹ ti'quij jéehua puéjtzij jaatá'sij, ajta tyu'ta'íjtaj ti'ij ajta a'áa jo'tyá'itzeerej jo'maj je'ej je'en i maj je'ej pua'aj tyityetyúucha'ij. Aj pu'ij jéehua huatóoxaamujritye'sij ajta jéehua juyiinixi'in.

25

A'íjci jime' i ímuaa maj tamuáamuata' ará'asej

¹ 'A'yaa pu'ij tyí'rinyij a'ájna jo'tij i Dios tyejé'ijtaj ti'ij tyu'ríj jo'tij a'tíj jo'tyé'nyehhaca', tamuáamuata' mu ará'asej i ímuaa i maj tyojo'tii i maj jin antyitátzave' mej mij ja'antyinájchej a'íjci i ti huatyé'nyehhichij. ² Séecan i maj anxí'vij camu tyámua' tyá'mua'reeriaca'aj je'ej maj huárinyij, majta i séecan i maj majta anxí'vij, a'íi mu xaa tyámua' tyá'mua'reeriaca'aj. ³ A'íimaj i maj quee tyámua' tyá'mua'reeriaca'aj a'íi mu tyojó'tii i maj jin antyitátzave'sij, majta quee yo'jáj a'íjci i aséityij i maj jin ja'antytí'ieeraj, ⁴ majta i maj tyámua' metyityoomuámua're'ej, a'íi mu cíxo'rij tzajta' ju'cájtoj i aséityij, a'íj mu mij jo'tii jamuán i

maj jin antyitátzave'sij. ⁵ Ajta jéehua pu á'tyeej a'íjna i ti huatyényeichij, tyámua' pu cutzíj tyihua'antyimué'tij a'íjma i ímuaa, mati'ij mij huatácu'tzuca'. ⁶ Ti'ij arí véjri' a'tzáaj jé'ta' tíca', síj pu huajíjhuaca' a'yan tijin: “Pu'rij yaja've'mej a'íjna i ti huatyényeichij, xii'ráciinyij siaj sij ja'antynájchej.” ⁷ Aj mu mij néijmi'i huatájij i ímuaa, majta je'en tyámua' tyú'ruuj i maj jin antyúutatztavi'tye'en. ⁸ Aj mu mij a'íimaj i maj quee tyámua' huóoruuj, a'yaa mu tyihuo'tajé i séecan tijin: “Cíi setyitaatajanie'tye' i aséityij, ji'nye pu'rij antyímuí'sij ityájma ti antyítaa.” ⁹ Majta i maj tyámua' metyityoomuámua're'ej, a'yaa mu tyihuo'té'exaaj tijin: “Catu xaa nyu'uj, ji'nye capu taci'tyij ityájma, capu ajta cí'pej tyaj jamuatajanie'tye'en. Jéetze' pu naa siaj a'áa jó'ju'un jo'tij já'xoo i aséityij siaj sij jáananan.” ¹⁰ Aj mu mij jó'ju', móoche' mu ajooju'caj ti'ij ará'aj a'íjna i ti huatyényeichij, majta i ímuaa i maj tyámua' huóoruuj, a'íi mu jamuán utyájrurij i ti huatyényeichij, ti'quij eetyánami'huaca'aj i puéertaj. ¹¹ A'tzúj a'tyéevi'caj majta i séecan ará'aj i ímuaa, aj mu mij a'yan tyaaté'exaa tijin: “Tavástara', tavástara', tyita'antácuunye'.” ¹² Aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaj tijin: “A'yaa nu tyajá'mua'ixaatyé' nyaj quee já'muamuajtjej.”

¹³ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—Siata'aj atanyéjnye'rij, ji'nye caxu jamua'reej a'náj ti xicáara' jitze uvé'nyesij i ja'muavástara'.

A'íjci jime' i túmii i ti hua' vástara' huo'íjcaj a'íjma i maj jahuiiria'ca'aj

¹⁴ 'A'yaa pu ajta tyí'rinyij a'ájna jo'tij i Dios tyejé'ijtaj ti'ij i a'tíj huó'ruuj i maj jimi tyí'muarie'ej, ti'ij arí jo'yi'muúicaj séej chuéj japua, a'íi pu huo'tajé i maj jimi tyí'muarie', ti'quij huo'cha'íiraj i ju túmii.

¹⁵ 'Séej pu'ij anxí ví'ra'aj i túmii huatá', ajtáhua'aj i séej, hua'puaj ví'ra'aj huatá', ajtáhua'aj i séej, séej ví'ra'aj pu jaatá', a'yaa pu tyihuo'tá' a'chu tu sáij pújoorej. Aj pu'ij jó'raa.

¹⁶ Ajta a'íjna i ti anxí ví'ra'aj ja'ancuriáa', a'íi pu huatyóochej ti tyu'muárie'en i túmii jime', ajta je'en jaamué'tij anxí ví'ra'aj a'íjci jime' i ti anaquéej ja'ancuriáa'. ¹⁷ A'yaa pu cha'tána'aj huaríj a'íjna i ti hua'puaj ví'ra'aj ancuriáa', a'yaa pu cha'tána'aj hua'puaj ví'ra'aj tyaamue'tij i túmii. ¹⁸ Ajta a'íjna i ti séej ví'ra'aj ja'ancuriáa', capu tyu'muáriej, a'áa pu ja'hua' ja'rá'aj, ti'ij ja'tye'íicha'ajraa a chóota', a'áa pu ja'vá'naj i túmii ti jáacha'íiraj i vástaria'ra'.

¹⁹ 'Ti'ij a'tyéevi'caj aj pu'ij i hua' vástara' uvé'nyej, ajta je'en huatyóochej ti jaaxá'pui'intare'en i túmii jime'. ²⁰ A'íi pu anaquéej aje'ré'nyej i ti anxí ví'ra'aj ja'ancuriáa', a'íi pu ajta ya'ráa' i séecan i anxí ví'ra'aj i ti jaamué'tij, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: "Nyavástara', muáaj paj anxí ví'ra'aj naatá' i túmii, cásì' a'íj nu jin jaamué'tij séecan i ti ajta anxí ví'ra'aj ará'asej." ²¹ A'yaa pu tyaaté'exaa a'íjna i ti tyé'ijtye' tijin: "Xá'pui' paj huaríj, tyámua' paj naa tyu'muáriej,

ajta a'íjna jime' i paj tyámua' tyu'muáriej, a'íj nu jin jéehua tyí'mua'ijcatye'en iye'e'j nyéetzij jimi. Pui'tyéeme' pata'aj nyajamuan huatá'tyamua've'en." ²² Aj pu'ij ta'ij a'íin aje're'nyej i ti hua'puaj ví'ra'aj ja'ancuriáa', a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: "Nyavástara', muáaj paj hua'puaj ví'ra'aj naatá' i túmii, cási', a'íj nu jin jaamué'tij séecan ti a'yan cha'tána'aj hua'puaj ví'ra'aj tya'rá'asej." ²³ Ajta i ti tyé'ijtye' a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: "Xá'pu' paj huaríj, tyámua' paj naa tyu'muáriej, ajta a'íjna jime' i paj tyámua' tyu'muáriej a'íjci jime' i ti cí na'aj, a'íj nu jin jéehua tyí'mua'ijcatye'. Pui'tyéeme' pata'aj huatá'tyamua've'en."

²⁴ 'Ajta ti'ij a'íin aje're'nyej i ti séej ví'ra'aj ja'ancuriáa', a'yaa pu tyaaté'exaa a'íjci i ti tyé'ijtye' tijin: "Nyavástara', nyáaj nu a'yan tyáamua'reeri' paj tyá'jaaxiejve', pajta tyí'tza'nacaa jo'paj quee tyojo'huástej, pajta néijmi'i huariá'siire'ej ti'ij tyú'ciirej ti'ij néijmi'i muéetzij muáaci'tyij. ²⁵ A'íj nu jin tyí'tziinya'ca'aj, nyati'ij nyij ja'tye'íicha'ajraa a chóota' nyajta je'en jaatyá'avaataca' a túmii. Ya'cuíj muéetzij ti a túmii." ²⁶ Ajta i ti tyé'ijtye' a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: "Muáaj mu paj quee tyámua' tyu'muáriej pajta hui'na'se', típuaj a'yan petyá'mua'reeriaj nyaj tyí'tza'nacaa jó'nyaj quee tyojo'huástej, nyajta néijmi'i huariá'siire'ej ti'ij nyéetzij nya'a'rij já'ra'nyij, ²⁷ a'yaa pu'ij tyí'xá'pu'íntacaj paj a'áa yóotonyijche' i túmii hua' jimi i maj túmii tyí'nyijtye' nyej nyij ja'ancuriá'nyijche' i ti

nyéetzij nya'a'rij nyajta je'en i ti jaamué'tij.”
²⁸ Aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaaj i maj a'áa jo'tyú'uuca'aj tijin: “Siata'aj jáa'ri' a'íjci i séej ví'ra'aj i túmii, siajta jaatá'an a'íjci i ti tamuáamuata' ví'ra'aj tyí'toovej. ²⁹ Ji'nye a'íjna i ti jéehua tyí'ijcha'ij, jéetze' mu tyaata'sij, a'íj pu jin jimi tya'vá'itze'rihua'aj ta'mej, ajta i ti cíi na'aj tyí'ijcha'ij, a'íj mu tyo'huáa'ri'raj tyi'táj ti caa tyí'ijcha'ij. ³⁰ Siajta a'íjci ti nye jimi tyí'muarie' ti quee tyi'táj huiire', siata'aj ji'rárieenyij mapua'quéj jo'tij jo'tíca'. A'áa pu'ij huatóoxaamujritye'sij a'íjna jime' ti jéehua jajpuéetzij ja'mej.”

Tí'ij Dios huá'xijtye'en i tyeétyee i maj a'yan huacháatimee i cháanacaj japua

³¹ 'A'ájna xicáara' tí'ij yava'cányesij a'íjna i ti ajta tyévij jitze huanie'huaca', huápu'ij naa huasé'rihua'aj majta jamuán i maj tajapuá tyí'huiire', a'íi pu huatyéyixaj i ipuárij jitze tí'ij néijmi'i jin antyúumua'reeriaj íiyan i cháanacaj japua. ³² Aj mu mij jimi hua'ajsiirej néijmi'caa i tyeétyee i maj a'yan séejre' i cháanacaj japua, a'íi pu'ij hua'puaquéj hua'ajsiire'ej tí'ij i a'táj jujíme' tyihuá'ajsií i cánya'xii, ajta jujíme' i chíiutyee. ³³ Jumuáca'ta' pujmua' pu hua'ajsiire'ej i cánya'xii, ajta ju'útata' pujmua' i chíiutyee. ³⁴ Ajta a'íjna i Rey ti pué'een, a'yaa pu tyihuo'té'exaatye'ej a'íijma i maj muáca'ta' já'sejre' tijin: “Musio'vá'ju' mua'aj mu siaj tyámua' tyaatá' i nyavástara', siata'aj ja'ancuriá'an i ti já'muaci'tyij i ti tyámua'

éeny'e'ej ti'ij na'aj i Dios tyeetyátaahuaca' i cháanacaj. ³⁵ Ji'nye mua'aj xu tyinaacue'ej nyati'ij huataí'cuataca', siajta xu jájtyij naatá' nyati'ij huataí'imuj, mua'aj xu siajta naataxié'vej ujá'muachi'taj ti'ij quee a'tíj nyaxie'va'ca'aj. ³⁶ Mua'aj xu tyinaatyééchejtjej, nyati'ij quee tyi'tyáchajca'aj, ajta nyati'ij tyi'ijcuí'nyaca' mua'aj xu unyojo'vá'muaariaca', ajta nyati'ij eetyánami'huaca'aj, mua'aj xu siajta unyojo'tyéesej." ³⁷ Aj mu mij i maj tyámua' tyi'tyetyeityee a'yan tyu'ta'íhuo'sij tíjin: "Tavástara', ¿a'najnyí tyetyimuaacue'ej tyati'ij muaaséj i paj i'cuataca'aj? ¿A'najnyí jájtyij tyamuaatá' tyati'ij muaaséj i paj i'mui'ca'aj? ³⁸ ¿A'najnyí tyamuaataxié'vej i tachi'taj pati'ij quee ma'já'chajca'aj? ¿A'najnyí tyetyimuaatyééchejtje pati'ij quee tyi'tyáchajca'aj? ³⁹ ¿Ca' a'najnyí tyamuaatyéesej pati'ij eetyánami'huaca'aj, na'ríij tyaj umoyo'vá'muaariaca' pati'ij tyi'cui'ca'aj?" ⁴⁰ Ajta i Rey a'yaa pu tyihuo'té'exaatye'sij tíjin: "A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tíjin je'ej siaj tyihuo'táhuui a'íjma i nye'ihuáamua', a'yaa xu cha'taj siana'aj nyéetzij tyinaatáhuui."

⁴¹ 'Aj pu'ij ta'ij i rey a'yan tyihuo'té'exaatye'ej a'íjma i maj útata' aja'seejre' tíjin: "Siájhuui nye jimi, mu ti i Dios puéjtzij jamuaatá'sij, séricuj a'ájna i tiéj tzajta' a'ín ti jimi tyámua' tyi'uurijhuaaj i tyiyáaru', ajta a'íjma jimi i maj jahuiire'. ⁴² Ji'nye caxu tyinaacue'ej, nyati'ij huataí'cuataca', caxu siajta jájtyij

naatá' nyati'ij huataí'imuj, ⁴³ nyati'ij quee huatyéchi'ca'aj caxu naataxié'vej i juchéj, nyajta quee tyi'tyéchajca'aj, siajta mua'aj caxu tyinaatyéchejtvej, nyati'ij tyi'ijcuí'nyaca', caxu náamuariaca', caxu siajta unyojo'tyéesej nyati'ij nami'huaca'aj." ⁴⁴ Aj mu mij a'íimaj a'yan tyaata'íhuo'raj tijin: "Tavástara', ¿a'najnyí tyamuaaséj pati'ij huataí'cuataca', nusu pati'ij huataí'imuj, na'ríij pati'ij quee ma'já'chajca'aj, nusu pati'ij tyi'cui'ca'aj, ajta pati'ij eetyánami'huaca'aj, tyajta je'en quee ityáj muaatáhuu?" ⁴⁵ Aj pu'ij i Rey a'yan tyihuo'té'exaatye'sij tijin: "A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin a'íjna jime' siaj quee huo'tyáhuu i nye'ihuáamua' i maj quee tyi'tíj jin antyúumua'reej, caxu siajta nyéetzij naatyáhuu." ⁴⁶ A'íi mu mij a'áa jó'ju'uj muá'ju'un jo'maj jusén jin ya'ajpuéetzij muá'ju'un, majta i maj tyámua' tyi'tyetyeityee, a'íi júurij muá'ju'un jusén jime'.

26

*Metyi'huóo'ixaa mej mij jaaxá'pui'intare'en
maj Jesús huatyéevi'*

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Tí'ij Jesús ja'antypuá'rij i tí tyihuo'mua'aj, a'yaa pu tyihuo'té'exaaj a'íjma i maj jamuán huacáj tijin:

² —Xu'rij jamua'reej tí hua'puaj xicáj á'itzeere' mati'ij tyí'ye'esten a'íjci jime' tí'ij Dios tyihuo'tú'uunyi'ri', ajta a'íjna i tí ajta tyévij jitze

huanie'huaca' a'íi pu huatátuiiri'huaj mej mij jó'tatan i cúruuj jitze.

³ Majta i maj tyihua'ijtye' i tyeyúuj tzajta', majta i huásij i maj Israel jitze ajtyáma'can, a'íi mu aja'tyúusiij jo'tij ja'chej a'íjna i ti néijmi'i jin antyúumua'reej i hua' tyeyúuj tzajta' i ti a'yan ántyapuaj tijin Caifás, ⁴ a'íi mu mij jaaxájtaca' je'ej maj huárinyij mej mij hue'tzij jin jaatyéevi' a'íjci i Jesús majta je'en jaajé'caj. ⁵ A'yaa mu tyúu'ixaatya'ca'aj tijin:

—Catu a'ájna jaatyévi'raj mati'ij tyí'ye'estyaj, mej mij quee i tyeítyee huatanyínyu'caj.

Íiti' pu ja'vá'huaaj i mu'úutze' i Jesús a'íjci i ti naa tyaarie'ej

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Jesús pu a'áa jo'tyávaaca'aj a Betania jo'tij ja'chej a'íjna i Simón, i maj a'yan jatamuá'muaj tijin i ti cá'atzaj, ⁷ aj pu'ij íiti' jimi ajtyáxiiriaca' limeetaj pu huajásima'aj, tyetyéj limeetara' pu pué'eenye'ej, naa pu tya'vá'jistica'aj i ti naa tyaarie'ej, ti ajta huápui'ij tyá'najchij. Ti'ij i Jesús huatyequéecaj i méesaj jitze, aj pu'ij i íiti' ja'vá'huaaj áan mu'úutze' a'íjci i ti naa tyaarie'ej.

⁸ Majta i maj jamuán huacíj, mati'ij jaaséej je'ej ti huaríj, aj mu mij huatanyínyu'cacuca' i íitaj jimi, a'yaa mu tyi'tyuu'ixáatya'ajraa tijin:

—¿Ji'nye tyá'huajcaj a'mújna i ti naa tyaarie'ej? ⁹ Frúitacaj pu maj jáatoonijche' mui'cájrítze' i túmii, mej mij a'íjma huatáhuire'en i maj quee je'ej tyéejviicue'.

¹⁰ Jesús huó'namuajri' je'ej maj tyí'xajtaca'aj, aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

—¿Ji'nye een jime' setyá'jaaxiejvi' mu íitaj? Tyámua' pu nye jimi tyú'ruuj. ¹¹ Ji'nye a'ímaj i maj quee je'ej tyéejviicue', a'náj tina'aj mu ja'mua jamuán séeria'aj muá'ju'un, nya-jta nyáaj canu a'náj tina'aj ja'mua jamuán séeria'aj na'mej. ¹² Je'ej ti tyi'tíj huáruuj mu íiti' tí'ij na'vá'xiri'ri' a'íjci i ti naa tyaarie'ej a'íj pu jin tyámua' náaruj mati'ij na'vá'naj. ¹³ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tíjin néijmi'que' i cháanacaj japua jo'maj huojo'té'exaatye'ej i tyeítýee i nyúucaria'ra' i Dios, a'íj mu majta huo'té'exaatye'ej je'ej ti huaríj a'íjna i íiti' mej mij jo'támua'reej.

*Judas pu tyu'tátuii avútzij jime' a'íjci i Jesús
(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)*

¹⁴ Síj ti hua' jitze ajtyáma'can i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej, i ti a'yan ántyapuaaca'aj tíjin Judas Iscariote, a'íi pu avá'raj tí'ij a'íjma jimi jo'mej i maj tyihua'íjtye' i puaríj, ¹⁵ a'yaa pu tyihuo'té'exaa'j tíjin:

—¿A'chunyéj setyí'nyanajchitye'en tipua'aj nyajamuaatátuire'en a'íjci i Jesús?

A'íi mu mij seityéj japuan tamuáamuata' i túmii pláataj tí jumua'tíj jaatá'. ¹⁶ Aj pu'ij i Judas huatyóochej tí jáahuoonyij a'náj tí huatá'riitarij tí'ij huo'tátuiire'en a'íjci i Jesús.

*Tí'ij tavástara' tyihuo'cue'ej a'íjma i maj jamuán huacíj
(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)*

17 Tí'ij atyojo're'nyej a'ájna xicáara' i ta'nájcaj maj jitzán tyí'ye'estyahua'aj mati'ij páan cua'caria'aj tiquee cu'ustij, aj mu mij jimi aje're'nyej i Jesús a'íimaj i maj jamuán huacíj a'yaa mu tyaata'íhuo'ri' tijn:

—¿Jo'nyij muaja'ráanajchi tyej tyij tyámua' tyojó'uurej tyej tyij jáacua'nyij i páan i tyaj jin jo'támua'reej a'ájna xicáara' ti'ij Dios tyihuo'tú'uunyi'ri' i tayójmua' i maj anáatya'aj muaanánie'huaca'?

18 Aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaj tijn:

—Séricuj a'ájna chájta', a'áa xu a'tíj já'tyoonyij, a'yaa xu sij tyaaté'exaatye'en yee: “Yaa pu tyí'xaj i maeestro tijn: Pu'rij atyojo're'nyesij a'tzáaj ti nye jimi tya'tácaj, a'áa nu jo'ma'aj na'mej a'chéj nyej nyij jáaye'estyaj i tyaj jin jo'támua'reej a'ájna xicáara' ti jitzán i Dios tyihuo'tú'uunyi'ri' i hua'yojmua' i maj anáatya'aj muaanánie'huaca'.”

19 Majta i maj jamuán huacíj, a'yaa mu huaríj je'ej ti i Jesús tyihuo'ta'íj, néijmi'i mu tyámua' tyú'ruuj i maj tyí'cua'nyij.

20 Tí'ij huatyéchumua'riaca', Jesús pu huatyéeyixij i méesaj jitze, hua' jamuán i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'axcaa, 21 mati'ij móoche' tyí'cua'caj, a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijn:

—A'yaa xaa nyu'uj tyi'ja'yájna, síj ti ja'mua jitze ajtyáma'can pu nyéetzij tyu'tátuiire'sij hua' jimi i maj tyí'ijta i tyeyúuj tzajta'.

22 Aj mu mij jéehua huatóoxaamujri, majta huatyóohuij maj a'yan tyaata'íhuo' síj ajta síj tijn:

—Tavástara', ¿nyiquij nyáaj a'ín nyaj pué'een?

²³ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa'j tijin:

—Síij ti ajta ja'ajrú'nyaxi'sij i páan i nyaj puláatuj jitze, a'íi pu a'ín pué'een i ti nyéetzij tyu'tátuiire'sij. ²⁴ A'yaa pu néijmi'i aty-ojo'ré'nyesij nye jimi i nyaj nyajta tyévi'j jitze huanie'huaca' je'ej ti tyé'yu'si' i yu'xarij jitze, ajta a'íjci jimi i ti nyéetzij tyu'tátuiire'sij, jéetze' pu jatyahui'rihua'caj tiquee huanie'huacajche'.

²⁵ Ajta a'íjna i Judas i ti huo'tátuiire'sij, a'yaa pu tyaata'íhuo'ri' tijin:

—Maestro, ¿nyi nyáaj a'ín nyaj pué'een?

Jesús pu a'yan tyaaté'exaa'j tijin:

—Muáaj paj a'yan tyaataxájtaca'.

²⁶ Móoche' mu tyí'cua'caj ti'ij Jesús páan ti'ij, ajta ti'ij tyaatatyóotzi'ria'aj i Dios aj pu'ij jaatyáaaraxij, ajta je'en huo'rái'pu'uj i maj jamuán huacíj, a'yan tyihua'ixáatye'ej tijin:

—Xa'ancurái'pu' siajta je'en jáacua'nyij, a'íi pu a'ín pué'een i nyahue'ra'.

²⁷ Ajta je'en váasuj tyijáj, ajta ti'ij tyaatatyóotzi'ria'aj i Dios, aj pu'ij huo'tajájnyi a'yan tyihua'ixáatye'ej tijin:

—Xaaré'ij néijmi'i mua'aj, ²⁸ ji'nye a'íi pu a'ín pué'een i nyaxúure', i ti jin tya'róo'astej je'ej ti i Dios tya'tóoratziiri' jájcuaj imuáj, a'íj nu jin i nyaxúure' hua' japua huatányuusij mui'caa i tyeítyee ti'ij Dios tyihuo'tú'uunyi'. ²⁹ Ajta a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', nyaj quee che' ju'quéi'sij a'íjci i já'ria'ra' i úuvaj, 'asta na'aj

quee tya'rá'astij a'ájna xicáara' jitze ti'ij i Dios tyu'ta'íjtaj néijmi'que' i cháanacaj japua.

Jesús pu jaataxájtaca' ti i Pedro jaatyáhue'taj
(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Mati'ij tyu'tachuícaj i maj jin tyaatatyójtzi'rej i Dios, aj mu mij jo'cáj, mati'ij mij a'áa ja'rá'aj Aseitúunajrimi jiríj ti jo'tacá'aj.

³¹ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa'aj tijin:

—Néijmi'i xu mua'aj ijíj tíca' yo'riésij i siaj jin nye jimi tyá'tzaahuatye'. A'yaa pu tyé'yu'si' i yu'xarij jitze tijin: “Nyéje'catan i cánya'xii ti tyiséjra, majta i cánya'xii jo'xísij.” ³² Ajta nyati'ij huatájuuritaj, a'áa nu nyajtáhua'aj jamuaja'ajsiire'ej a'ájna a Galileea.

³³ Pedro pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—Típua'aj néijmi'i mequee che' a' jimi tyá'tzaahuatye'ej, canu nyáaj a'yan rinyij.

³⁴ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa'aj tijin:

—A'yaa nu tyí'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime' tijin ijíj tíca', ti'ij quee xu jijhuaj i tyacuáarie', huéicaj paj a'yan tyu'tányuusij tijin paj quee nyamua'tyej.

³⁵ Ajta i Pedro a'yaa pu tyaaté'exaa'aj tijin:

—Típua'aj a'yan tyuuxié've'ej nyaj ajamuán huámui'nyij, canu muaatyáhue'taj.

Majta néijmi'i i séecan i maj jamuán huacáj, a'yaa mu cha'taj mana'aj tyu'taxájtaca'.

Jesús pu huatyényuj i Dios jimi a'ájna a Getsemani

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Aj pu'ij jó'raa a'ájna i Jesús majta i maj jamuán huacáj, a'áa mu ja'rá'aj jo'tij a'yan

tyaja'rájtyapuaaj tijin Getsemaní, a'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tijin:

—Iiye'ej xu mua'aj tyityé'en, nyajta nyáaj maj nu a'tzúj imuáj uré'nyesij nyej nyij huatyényuunyij i Dios jimi.

³⁷ Ajta a'íjna jo'ví'tij i Pedro, ajta a'íjma i maj hua'puaj i maj yójmua'mua' pué'een i Zebedeo, aj pu'ij je'ej pua'aj jaata'aj ajta jéehua huatóoxaamujrij. ³⁸ A'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tijin:

—Huápu'i'ij nu nyaxaamujritye' cuxáa nyaj mu'i'nyij. Ya xu huatyá'itzeere'en mua'aj, síoóche' xu nyaj jamuán atanyéjnye'rij.

³⁹ A'tzúj pu a' imuáj jo're'nyéej i Jesús ti'ij ij tyítunutaca' a chóota', aj pu'ij a'yan tyu'tyéenyuj i Dios jimi tijin:

—Dios paj nyavástara', tipua'aj a'yan petyi'tá'care'en, ti'ij quee a'yan tyináaci'tyij a'íjna i ti je'ej pua'aj een, i nyaj jin jajpuéetzij na'mej, ajta che' quee a'yan tyé'yi'can nyati'ij nyáaj tyá'xie've', sulu che' a'yan tyá'ra'nyij pati'ij muáaj tyá'xie've'.

⁴⁰ Aj pu'ij ta'ij aje're'nyej jo'maj ja'ajtyá'ca'aj i maj jamuán huacáj, mu'ríj tyácu'tzisima'aj. Aj pu'ij a'yan tyaata'íhuo'ri' a'íjci i Pedro tijin:

—¿Nyi pequee a'tzúj tyé'viicue' paj atányeerij nyaj jamuán a'chu caa séej ooraj?

⁴¹ Xa'tanyéjnye'rij siajta tyényuusime'en i Dios jimi, siaj sij quee tyi'tij jin ootyá'itzeere'en. Mua'aj xu tyámua' naa tya'ajxié'vi'ra' siajta juca'nyej i jutzájta', ajta i já'muahue'ra' jitze capu ja'muaca'nyisti'.

42 Tì'ij táhua'aj ij huariá'raa, ajta a'yan tyu'tyéenyuj tijin:

—Dios paj nyavástara', tipua'aj quee je'ej tyí'riitan tì'ij quee a'yan tyináaci'tyij i nyaj jin jajpuéetzij na'mej, che' a'yan eenye'en patí'ij muáaj tyá'xie've'.

43 Tì'ij táhua'aj aje'ré'nyej, ajtáhua'aj pu huo'tyoy macu'tzúcaj i maj jamuán huacíj, ji'nye jéehua pu huá'mue'tica'aj i cutzíj. 44 A'áa mu jo'tyá'itzee a'íimaj, huéecaj jitze pu ajtáhua'aj ujó'mej i Jesús, ajtáhua'aj pu huatyéenyuj i Dios jimi, a'yaa pu cha'tána'aj tyaatáhuaviiri' je'ej ti anaquéej tyaatáhuaviiraca'aj. 45 Aj pu'ij aje'ré'nyej jo'maj ja'ajtyá'ca'aj i maj jamuán huacíj, a'yaa pu'ij tyihuo'té'exaaj tijin:

—¿Nyi a'yaa siana'aj siooj ji'tyá'cu'tzij siajta naa tyityúuso'pe'? Pu'ríj tya'rá'aj a'tzáaj ti huatátuiiri'huaj a'íjna i ti ajta tyévi'j jitze huanie'huaca' a'íjma jimi i maj je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee. 46 Xá'ajhuiixi', che'rérj, pu'ríj yaja've'mej a'íjna i ti nyéetzij tyu'tátuiire'sij.

Mati'ij jaatyéevi' a'íjci i Jesús

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

47 Óoche' pu tyi'tyaxáatasima'caj i Jesús, tì'ij i Judas aje'ré'nyej, sáij ti a'ín pué'een i ti hua' jitze ajtyáma'can i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'axcaa, jéehua mu tyeítyee jamuán huajú'ca'aj náhuaaj metyu'í'sima'aj majta séecan ciyéj tyuí'isima'aj i maj jin huóocui'nyij. A'íimaj mu uhuojo'ta'ityaca' i maj tyihua'íjtye' i puaríj, majta i huásij

a'áa maj tyityatatyíj a chájta'. ⁴⁸ Ajta a'íjna i Judas i ti tyu'tátuiire'sij i Jesús, a'yaa pu arí anaquéej tyihuo'té'exaatya'ca'aj tijin: "A'íjna i nyaj ji'tyápuí'tze'ej, a'íi pu a'íin pué'een, siata'aj jaatyéevi'." ⁴⁹ A'yaa pu'ij ti'ij ajtyáxiiriaca' i Jesús jimi, a'yaa pu tyaatatyójtje tijin:

—Ji'nye pana'aj Maeestro.

Ajta ji'tyápuí'tzej. ⁵⁰ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Nya' amíincuj, tyi'tíj paj jin mu jo've'mej a'yan huárichij.

Aj mu mij i séecan ajtyáxiiriaca', mati'ij mij jaatyéevi' a'íjci i Jesús.

⁵¹ Aj pu'ij síj ti Jesús jamuán jo'chá'canya'aj juchúun íjcutaca' ti'quij ja'ajtavéjchaca' i naxiéera' a'íjci i ti jahuiire' i ti tyihuá'ijtye' i tyeyúuj tzajta'. ⁵² Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Ucárujtje' mua' náhuaaj. Ji'nye néijmi'i i maj náhuaaj jin tyí'tyacui'caa, a'íi mu majta náhuaaj jin cui'iihuan. ⁵³ ¿Nyi pequee jamua'reej nyej nyáaj jaayí'tin nyaj jaatáhuavij i nyavástara' ti'ij huéecatyej ví'ra'aj huojo'ta'ítjej i maj tajapuá tyi'huire'?

⁵⁴ Ajta tipua'aj a'yan náarinyij, capu che' huatái'riitarij ti'ij aróo'astej je'ej ti tyé'yu'si' i yu'xarij jitze ti a'yan tyúuxie've' ti a'yan tyá'ra'nyij.

⁵⁵ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' i tyeítjee tijin:

—¿Ji'nye een jime' mua'aj yesiavá'ju' chúun setyu'í'sima'aj siajta ciyéj siaj sij naatyéevi',

cuxáa nyaj nyáaj náhua'rij pué'eenye'? A'náj tina'aj nu tyajamuaamuá'tyej i tyeyúuj tzajta', siajta mua'aj caxu a'náj naatyéevi'. ⁵⁶ Ajta néijmi'i pu a'yan tyí'rinyij ti'ij a'yan tya'róo'astej je'ej maj tyo'yú'xaca' a'íimaj i maj Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj.

Ti'ij a'yan tyí'rijcaa, néijmi'i mu i maj jamuán huacj i Jesús ayooriej mati'ij mij huatóo'uj.

Mati'ij yo'ví'tij i Jesús hua' jimi i juéesij

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Majta i maj jaatyéevi' a'íjci i Jesús, a'áa mu yo'ví'tij a'íjci jimi i Caifás, a'íjna i ti néijmi'i jin antyúumua'reej i tyeyúuj tzajta', jo'maj jóosiiria'ca'aj i maj tyihuaá'mua'tyej i nyúucarij jitze i maj jin tyí'ijta, majta i huáasij. ⁵⁸ Ajta a'íjna i Pedro a'tzúj pu imuáj jaavájasima'aj a'íjci i Jesús, a'áa pu'ij ja'rá'aj jo'tij ja'rájta'cuaj jo'tij ja'chej a'íjna i ti néijmi'i jin antyúumua'reej i tyeyúuj tzajta'. A'úu pu jo'tyájrurij, ti'quij hua' jamuán ooyíxij a'íjma i maj tyí'cha'ij, ti'ij jáamua'reej je'ej ti atyojooma'aj ta'mej.

⁵⁹ Majta i maj tyihuaá'ijtye' i puaarij hua' jamuán i juéesij, a'íi mu jahuoca'aj i hue'tzij i maj jin Jesús jitze tyo'ojpuá'rite'en ti'ij huatá'riitarej maj jaajé'caj, ⁶⁰ ajta camu je'ej tyéejtyoj tyi'tjij maj jitzán ujpuá'rite'en, maj majta mue'tjij i tyeétyee hue'tzij jin tyaaxájtzi'ri'. Aj mu mij hua'puaj aje'ré'nyej, ⁶¹ a'yaa mu mij tyihuo'té'exaaj tijin:

—A'yaa pu tyu'taxájtaca' a'mújna mu tyéviij tijin: “Nyáaj nu jaayí'tin nyaj jaatyú'uunaj a'íjna

i tyeyúuj ti chi'ra'an pué'een i Dios, nyajta je'en nyajtáhua'aj ja'ajtaahuaaj huéecaj xicáj jitze."

⁶² Aj pu'ij a'íin ájchej i ti néijmi'i jin antyúumua'reej i tyeyúuj tzajta', ti'quij a'yan tyaata'íhuo'ri' i Jesús tijin:

—¿Nyi pequee huatányuusij? ¿Tyi'tanyí pué'een a'íjna i maj jin a jitze tyí'pua'ritye'?

⁶³ Ajta i Jesús capu huatanyúj. Ajta i ti néijmi'i jin antyúumua'reej i tyeyúuj tzajta', a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—A'yaa nu tyí'mua'ijtye' nyúucaritze' i Dios ti júurij paj jaataxáj i ti ji'ré'can jime'. Taaté'exaatyé' títua'aj muáaj a'íin paj pué'eenye' i Ciríistu', i yójra' i Dios.

⁶⁴ Jesús pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—Muáaj paj a'yan tyaataxájtaca'. Nyajta nyáaj a'yaa nu tyajá'mua'ixaatyé' siaj mua'aj jaséjran a'íjci i ti ajta tyéviij jitze huanie'huaca' ti muáca'ta' ja'ajcaquée ta'mej a'íjci i ti néijmi'i jin antyúumua'reej u tajapuá, siajta jaséjran ti'ij jútye' aje'cáame'en i jéetirij tzajta'.

⁶⁵ Ajta i ti néijmi'i jin antyúumua'reej i tyeyúuj tzajta', a'íi pu ja'cásujtza'an i jusícu' mej mij jáamua'reej ti huatanyú'caca', ajta a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—Je'ej pu pua'aj tyí'xaj i Dios jimi a'mújna mu tyáati', capu che' juxie've' maj séecan tyi'tíj jitzán pua'ritye'ej. Mua'aj xu'ríj jáanamujri' ti je'ej pua'aj tyí'xaj i Dios jimi, ⁶⁶ ¿ji'nye tyajamuá'miteeraste' mua'ajmaj?

A'yaa mu a'íimaj tyityaatanyúj tijin:

—A'yaa pu tyeevíjtye' ti huámui'nyij a'íjci jime'.

⁶⁷ Aj mu mij ja'rátzi'tzique'mua'xij ajíisa', majta jaatyáavaxij. Séecan mu majta jíisa' ja'ráavaxij, ⁶⁸ a'yan metye'ixáatye'ej tijin:

—Muáaj mu paj a'ín pué'een i Ciríistu', huataxáj a'tanyíj mui'tyéjvee.

Pedro pu tyu'hué'taca' ti jee quee jamua'tyej i Jesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ajta i Pedro, a'áa pu jo'tácatyii a jé'ta' jo'tij ja'rájta'cuaj i chi'táj. Aj pu'ij síj íiti' utyájrurij i ti jahuiire' a'íjna i tyeyúuj tzajta' ti antyúumua'reej, aj pu'ij jimi aje'ré'nyej ti'quij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Muáaj paj pajta jamuán jo'chá'canya'aj a'íjci i Jesús Galileea ti já'ma'can.

⁷⁰ Aj pu'ij i Pedro tyu'hué'taca' néijmi'i mu jaséeracaj ti'ij a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—Canu jamua'reej tyi'tíj paj tyáxajta.

⁷¹ Aj pu'ij ájchee, ti'quij a'áa jo'ré'nyej jo'tij ja'pueertaj, a'áa pu'ij ajtáhua'aj síj íiti' jaaséej ajta je'en a'yan tyihuo'té'exaaaj i tyeítýee tijin:

—A'mújna mu tyéviij a'múu pu ajta jamuán jo'chá'canya'aj a'íjci i Jesús Nazaret ti já'ma'can.

⁷² Ajtáhua'aj pu i Pedro tyu'hué'taca', junyúucaritze' pu jin a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

—Canu jamua'tyej a'íjci i tyéviij.

⁷³ A'tzúj a'tyéevi'caj, i maj a'áa ja'ré'tya'ca'aj, a'íi mu aje'ré'nyej jimí, matí'ij mij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Muáaj paj hua' jitze ajtyáma'can. Tu'ríj jamua'reej a'íjci jime' je'ej paj ye'ej tyu'xáxa'aj.

⁷⁴ Aj pu'ij Pedro huatyóochej ti jaatáhuavíj ti i Dios puéjtzij jaatá'an tipua'aj quee a'yan tyi'ja'yájnatan, a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijin:

—Canu jamua'tyej a'íjci i tyévíj.

Ti'ij a'yan tyu'taxájtaca', aj pu'ij i tyacuáarie' huajíjhuaca', ⁷⁵ aj pu'ij i Pedro jo'támua'reeri' je'ej ti i Jesús anaquéej tyaaté'exaatya'ca'aj a'yan tijin: “Ti'ij quee xu jijhuaj i tyacuáarie', huéeicaj paj naatyáhue'taj a'yan petyi'xáataj tijin capáj nyamua'tyej.” Aj pu'ij iirájraa a'íjna i Pedro, ti'quij jéehua huápuí'ij tyuuyínyajraa.

27

Jesús pu huatátuihuaca' a'íjci jimi i Piláato (Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Ti'ij huatapuá'riaca', néijmi'i mu i maj tyihua'íjtye' i puaríj majta i huásij i maj Israel jitze ajtyáma'can, a'íi mu néijmi'i jaaxá'puí'intarej je'ej maj huárinyij mej mij jaajé'caj i Jesús. ² Ma'nají'ca'aj mu i muáca'ra'an jitze mati'ij yo'ví'tij, aj mu mij jaatátuii a'íjci i tajtúhuan ti a'yan ántyapuaj tijin Piláato.

Judas pu huatyóocue'mi'in

³ Ajta a'íjna i Judas i ti tyu'tátuii a'íjci i Jesús, ti'ij jáamua'reeri' tijin puéjtzij mu jaatá'sij i Jesús, a'íi pu ayootoj i túmii hua' jimi i maj puaríj tyí'ijtye' ajta a'íjma jimi i huásij, ⁴ a'yan tyihuo'te'exáatye'ej tijin:

—Nyáaj nu ootyá'itzee i Dios jimi, ji'nye a'tíj nu jamuaatátuii tiquee tyi'tíj jin á'itzeere' siaj sij jaajé'caj.

Majta a'íimaj a'yaa mu tyaaté'exaa tijin:

—Capu a'tzúj tajitzé juxie've' ityájma, muáaj paj pué'eenye'.

⁵ Aj pu'ij i Judas ayoohuá'axij i túmii a chóota' a'újna i tyeyúuj tzajta', ti'quij jó'raa ajta je'en cóocue'mi'in.

⁶ Majta i maj puaaríij tyí'ijtye' a'íi mu jaaré'je'puj a'íjci i túmii, majta a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—Capu je'ej tyí'rij tyaj ju'caan a'íjci i túmii jo'tij jóosiire' i túmii, ji'nye a'íi pu a'ín pué'een i tyaj jin tyu'nájchitaca' ti'ij xúure'ej jó'vetyij.

⁷ Mati'ij mij a'yan tyaaxá'pui'intarej maj a'íj jin chuéj huánanan, i maj a'yan jatamuá'muaj tijin chuéj ti japuan tyí'muijhuacaa a'íjna i ti xá'rij tyí'ta'huacaa, mej mij a'áa huaja'vá'naamuan a'íjma i maj séej chuéj japua já'ma'can. ⁸ A'íj mu jin a'yan jaatamua'aj ti'ij na'aj a'ájna imuáj a'íjci i chuéj a'yan tijin chuéj maj japuan jo'riá'xirej i xúure'ej. ⁹ A'yaa pu a'íjna jin tya'róo'astej je'ej ti tyu'taxájtaca' a'íjna i Jeremías i ti Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj ti a'yan tijin: “A'íimaj i maj Israel jitze ajtyáma'can, a'íi mu jaaré'je'puj a'íjci i túmii i ti seityéj japuan tamuáamuata' ará'asej i maj jin tyu'nájchitaca', ¹⁰ a'íj mu mij jin chuéj huánaniej jo'tij tyajá'muijhuacaria'aj a'íjna i xá'rij ti tyí'ta'huacaa.”

T'íj Jesús a'áa jo'tyávaaca'aj a'íjci jimi i Piláato

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Jesús pu jó'vi'tichiihuaca' a'íjci jimi i tajtúhuan, a'íi pu'ij i tajtúhuan a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Nyi muáaj a'íin papué'een i paj hua' rey i maj Israel jitze ajtyáma'can?

A'yaa pu tyu'tanyúj a'íjna i Jesús tijin: “Muáaj papu'ríj jaataxájtaca'.”

¹² Mati'ij móoj a'íimaj i maj puaaríj tyí'ijtye' majta i huásij jitzán tyí'pua'ritya'ca'aj, capu i Jesús tyi'tíj huataxájtaca'. ¹³ A'íj pu jin i Piláato a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Nyi pequee huá'namuaj i maj jéehua a' jitze tyí'pua'ritye'?

¹⁴ Ajta i Jesús capu tyi'tíj huataxájtaca', a'íj pu jin i tajtúhuan je'e'ej tyo'tóomua'aj.

Mati'ij i Jesús ooxíjtye mej mij tyu'tá'an maj jaajé'caj

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

¹⁵ Mati'ij tyí'ye'estyahua'aj, a'yaa pu tyeeyl'tihua'aj a'íjna i tajtúhuan ti séej huatátoonyij i ti eetyánami', a'tíj maj a'yan i tyeítyee tyaatáhuaviiraj. ¹⁶ Síj

pu'ij eetyánami'huaca'aj ti a'yan ántyapuaaj tijin Barrabás, néijmi'i mu jamua'tyajca'aj a'íjci i Barrabás, ¹⁷ mati'ij i tyeítyee a'áa ja'tyúusiiria'ca'aj, Piláato pu a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿A'tanyíj mua'aj siaxie've' nyej nyij jaatátoonyij nyij a'íjci i Barrabás, ca' i Jesús i maj a'yan jatamuá'muaj tijin Ciríistu'?

18 Ji'nye a'yaa pu tyáamua'reeri' tijin me'chueeria'ca'aj i Jesús, a'íj mu jin jaatátuiiri' i tajtúhuan.

19 Óoche' pu huatyequéecaj i ipuárij japua a'íjna i Piláato tí'ij íra'ra'an a'yan utyiyo'tanyú'chityi'ri' tijin: “Capáj je'ej jooriaj a'mújci mu tyévi'j ti quee tyi'tíj jin á'itzeere', ji'nye je'ej nu pua'aj tyú'maaraca' a'íjci jime' i tyévi'j.”

20 Majta i maj tyihua'íjtye' i puaríj majta i huásij, a'íi mu ca'nyíjra'aj huo'ta' i tyeítýee mej mij jaatáhuavii'j i tajtúhuan tí'ij a'íj huatátoonyij i Barrabás, majta je'en a'yan tyaatáhuavii'j tí'ij tyu'tá'an mej mij jaajé'caj a'íjci i Jesús. 21 Ajta i tajtúhuan a'yaa pu ajtáhua'aj tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿A'tanyíj siaxie've' a'íjma i maj hua'puaj nyej nyij jaatátoonyij?

A'yaa mu a'ímaj tyityaatanyúj tijin:

—A'íjci i Barrabás.

22 Piláato pu a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿Arí mu Jesús ji'nye nyáa'uurej, mu maj a'yan jatamuá'muaj tijin Ciríistu'? Néijmi'i mu a'yan tyityaatanyúj tijin:

—Pata'aj jó'tatan i cúruuj jitze.

23 Ajta Piláato a'yaa pu tyihuo'té'exaa'j tijin:

—¿Ji'nye een jime', tyi'tanyí je'ej pua'aj huáruuj?

Majta a'íimaj jéetze' mu ca'nyíin jin hu-
atyejíhuajra a'yan tijin:

—Pata'aj jó'tatan i cúruuj jitze.

²⁴ Piláato pu jamua'reeriaca'aj tiquee je'ej
tyí'riitaca'aj je'ej ti huárinyij hua' jimi, sulu
mu'ríj tin tyúucui'sime'ej cha'mana'aj, a'íj pu jin
anóomuejtye jájtyij jime' meeséeracaj i tyeítýee,
ajta a'yan tyihua'ixáatye'ej tijin:

—Canu nyáaj a'íin pué'een i ti jaje'catan
a'mújcij mu tyáataj, sulu mua'aj xu a'íin
pué'een.

²⁵ Néijmi'i mu i tyeítýee a'yan tyityaatanyúj
tijin:

—Che' ityájma a'yan tyitáaci'tyij, ajta i
tayójmua' tyej tyij ityáj jaajé'caj.

²⁶ Aj pu'ij Piláato jaatátoj a'íjci i Barrabás, ajta
je'en jaata'íjtaca' maj je'riá'vaxi'in a'íjci i Jesús,
aj pu'ij huo'tátuii mej mij yó'tatan.

²⁷ Majta a'íimaj i xantáaru'ustyamua'mua' i
tajtúhuan a'íi mu yo'jáj i Jesús a'ájna jo'tij
ja'chej i tajtúhuan, majta je'en néijmi'caa hu-
atajé i juxa'aj xantáaru', mej mij tyúusiire'en i
Jesús jimi. ²⁸ Matí'ij mij tya'cáari'ri'ij néijmi'i
i ti tyí'chajca'aj, majta síicu'rij ju'cáachejtye
ti po'vij ti xú'muaa tímua', ²⁹ majta cúruun
jaatyátaavej ti tzícare'ej jin cistijhuaj, a'íj
mu ju'cárujtyi'ri' i mu'úra' jitze, majta itz'ij
ji'tyéchuiityej muáca'ta'. Aj mu mij jimi
tyítunutaxij, a'yaa mu tyá'xaahuari'raca'aj a'yan
metye'jéevej tijin:

—¿Che' jusén jin júurij a'mújna mu ti tyi-
huá'íjtye' a'íijma i maj Israel jitze ajtyáma'can?

³⁰ Majta jaatyétzi'tzique'muaxij, majta je'en ja'vá'vaxij i mu'úutze' a'íjci jime' i itz'ij. ³¹ Mati'ij jaatyaxáahuataj, aj mu mij ja'antyíchuij a'íjci i síicu'rij ti po'vij ti xú'muaa tímua', majta ju'cáachejtye i síicu'ria'ra', aj mu mij yo'jáj mej mij jó'tatan i cúruuj jitze.

*Mati'ij jó'tatee a'íjci i Jesús i cúruuj jitze
(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)*

³² Mati'ij ajooju'caj, séej mu tyáataj antynájchaca' ti a'yan ántyapuaaj tijin Simón, a'áa pu já'ma'can séej chuéj japua ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Cirene, a'íj mu mij huata'íj ti a'íin ja'antychóoj i cúruujra' i Jesús.

³³ Mati'ij a'áa ja'rá'aj jo'tij a'yan tyaja'rájtyapuaaj huá'nyuucaa jime' tijin Gólgota. Gólgota, a'yaa pu huatóomua'aj tijin Mui'ch'ij mu'taj, ³⁴ aj mu mij tyi't'ij jaatá' ti jaayé'en, nahuáj ti antz'ijvi ti á'naxcaj, ajta i Jesús ti'ij jaatyáamua'aj capu ja'ránajchaca'.

³⁵ Mati'ij yo'tatéexi'ij i cúruuj jitze, a'íi mu i xantáaru'uj huáhuajcaca' maj huóomue'tij tyetyéj jime' mej mij jáamua'reej a't'ij ti ci'tyij séej ajta séej i tyí'caanaria'ra' i Jesús. ³⁶ Aj mu mij támij oorá'saca' mej mij jáacha'íin. ³⁷ Majta táabla ciléenye' óotatej jo'tij jo'ojmu'uj i Jesús, a'yaa pu tyé'yu'si'huaca'aj je'ej maj tyi't'ij jitzán tyo'ojpuá'rij. A'yaa pu tyé'yu'si'huaca'aj tijin: "A'íi pu a'íin pué'een i Jesús, i ti hua' rey a'íjma i maj Israel jitze ajtyáma'can."

³⁸ Hua'puaj mu majta i náhua'rij jamuán óotateehuaca', séej mu óotatej i muáca'ta' i Jesús, majta i séej i útata' pujmua'. ³⁹ Majta

ì maj aja'tányinyica'aj, mati'ij jaaséej, a'íi mu eecámu'vajra'aj majta já'xaahuataca'aj, ⁴⁰ a'yaa mu tyé'jeevaca'aj tijin:

—Muáaj paj jaatyú'uunaj ì tyeyúuj, pajta je'en huéecaj xicáj jitze pajtáhua'aj ja'ajtaahuaaj. Típua'aj a'íin paj pué'eenye' ì yójra' ì Dios, a japua huatányuuchij, pajta je'en acájra'nyij mu cúruuj jitze.

⁴¹ A'yaa mu cha'taj mana'aj tyá'xaahuari'raca'aj a'íimaj ì maj tyihuá'ijtye' ì puaariij majta ì maj tyihuá'mua'tyej ì yu'xarij jitze ì maj jin tyí'ijta, majta hua' jamuán ì huásij. A'yaa mu tyí'xajtaca'aj tijin:

⁴² —A'múu pu hua' japua huatanyúj ì séecan, ajta quee jaayí'tin ti jusíj jujapúa huatányuunyij. A'múu pu a'íin pué'een ì ti rey jin tyi'tyéjvee a'íijma jimi ì maj Israel jitze ajtyáma'can; che' acájra'nyij mu cúruuj jitze, aj tu xaa jimi tyá'antzaahuatye'sij. ⁴³ A'múu pu ì Dios jimi tyí'ca'nyej, che' ì Dios ijíj japan huatányuunyij, tipua'aj jì'récán jime' jaxie'va'aj. ¿Nyiquee a'múu a'yan tyu'taxájtaca' ti yójra' pué'eenye'ej ì Dios?

⁴⁴ Majta ì náhua'rij ì maj jamuán óotateehuaca', a'íi mu majta já'xaahuari'raca'aj.

Tì'ij Jesús huamuí'

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Tì'ij na'aj a'tzáaj tacuariixpuaj, 'asta na'aj quee yáacij jé'ta' ucamá'caj ì xicáj, néijmi'que' pu ì cháanacaj japua huatyática'riaca'. ⁴⁶ Tì'ij a'yan tyí'rijcaj, Jesús pu ca'nyíin jin huajíjhuaca' ì junyúuca a'jime' a'yaa pu tijin:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —A'íjna i nyúucarij, a'yaa pu huatóomua'aj tijin: Mu paj nyaj Dios, mu paj nyaj Dios, ¿ji'nye een jime' pej pij yanúuriej?

⁴⁷ Séecan i maj a'áa jo'tyú'uuca'aj máanamujri', a'yaa mu mij tyu'taxájtaca' tijin:

—A'íj pu huatajé a'íjci i Elías i ti Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj.

⁴⁸ Aj pu'ij síij jo'téechajraa tyi'tíj pu ujo'vá'tíj ti uhuájta'tyij, ajta je'en jaatyáaru'nyej nahuáj jime' ta'antzíjvi, aj pu'ij ciyéj jitze ja'antijí'que'ej ti'ij ij já'ajchuii ta'aj ij Jesús huaye'en a'íjci jitze. ⁴⁹ Majta i séecan a'yaa mu tyu'taxájtaca' tijin:

—Che' a'yan eenye', tyata'aj jaaséj tipua'aj yatanyéj a'íjna i Elías ti'ij ja'cátoonyij.

⁵⁰ Aj pu'ij i Jesús, ajtáhua'aj ca'nyíin jin huajíjhuaca', ti'quij huamuí'. ⁵¹ Ti'ij a'yan tyí'ríjcaj, a'íi pu i cáixurij ti itzijhuaaj a'úu ti je'cáahuii i tyeyúuj tzajta' acásujtza'an. Ajta huatóoca'tzij i chuéj, ajta jé'ta' ootátarixij i tyetyéj, ⁵² ajta antyícuunyi'huaxij jo'maj ja'va'námi'huajma'caa i maj meríj huácuuj, a'íi mu mue'tíj huatájuuriaca' i maj tyámua' tyí'tyetyeiityeristaca'aj. ⁵³ Aj mu mij eetacíj jo'maj ja'va'námi'huajma'caa, ti'ij huatájuuriaca' a'íjna i Jesús, a'íi mu utyájrurij u chájta', jo'mej mij jéehua i tyeítyee huojo'sej.

⁵⁴ Ajta a'íjna i hua' capítan i xantáaru'uj, majta i maj jacha'íica'aj i Jesús, a'íi mu tyu'séj ti'ij huatóoca'tzij i chuéj, majta néijmi'i je'ej ti tyi'tíj

rijcaa, aj mu mij jéehua tyu'tátziin, majta a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—Je'can jime' pu a'íin pué'eenye'ej i yójra' i Dios.

⁵⁵ Séecan mu majta i úucaa a' imuáj jo'tyu'úuj metyí'sejraca'aj, a'íi mu jamuán huací'ca'aj i Jesús ti'ij na'aj tyaja'rájraa a'ájna a Galileea, a'íi mu majta jahuiiria'ca'aj. ⁵⁶ A'íi mu a'íin pué'een, a'ájna i Maríia, Magdala ti já'ma'can, ajta i síij i Maríia hua' náanaj a'íjci i Jacobo ajta a'íjci i José, ajta je'en a'ájna i hua' náanaj a'íjma yojmua' i Zebedeo.

Meetyá'avaataca' a'íjci i Jesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Ti'ij arí huachúmua', síij pu tyáati' ti chíjtyaanyi' aje're'nyej ti a'yan ántyapuaaj tijin José, a'áa pu já'ma'can chájta' ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Arimatea, a'íi pu ajta tyá'tzaahuatya'ca'aj i Jesús jimi. ⁵⁸ A'íi pu'ij aje're'nyej a'íjci jimi i Piláato, ti'quij jaatáhuaviiri' i tyévira' i Jesús. Piláato pu'ij tyu'ta'íjtaca' maj jaatátuiire'en, ⁵⁹ aj pu'ij i José ja'ajtajá i tyévira', ajta jere'ijcataca' máantaj jime' ti jájcuaj, ⁶⁰ a'úu pu yo'tyájtóo i tyévira' i Jesús jo'tij oochán yo'ta'íjtaca' maj ju'tyíicha'ajra'nyij i tyanúxaj tzajta'. Ti'ij ij je'tyáanaj i tyetyéj jime' ti sicírara', aj pu'ij jó'raa. ⁶¹ Ajta a'ájna i Maríia, Magdala ti já'ma'can, ajta i síij i Maríia, a'áa mu ja'ajtya'aj muá'raa a'ájna véjri' a ti jo'tyárutyi'ij jo'maj yo'tyájtóo.

A'íimaj i maj tyí'cha'íica'aj jo'tij Jesús ja'vá'nami'huaca'aj

⁶² Yaa ariá'pua'aj, mati'ij meríj tyámua' huóoruuj mej mij huóoso'pe'en, a'íimaj i maj tyihuá'ijtye' i puaaríj, majta i fariseos, a'íi mu néijmi'i aje're'nyej a'íjci jimi i Piláato, ⁶³ a'yaa mu tyaaté'exaa tijin:

—Tavástara', a'yaa tu tyo'támua'reeri' ti a'yan tyu'taxájtaca' a'íjna i ti tyí'hue'tacare'ej, ti'ij ooj júuricaj, a'yaa pu tyu'taxájtaca' ti huéicaj xicáj jitze huatájuuritaj. ⁶⁴ A'íj pu jin, pata'aj tyu'ta'íjtaj mej mij tyú'cha'íin jo'tij ja'vá'nami' 'asta na'aj quee mu tyojó'me'en huéicaj xicáj. Na'ríj quee i'ríj maj aje're'nyej mej mij jaanáhua'an i tyévira' a'íimaj i maj jamuán huací'ca'aj, aj mu mij a'yan tyihuo'té'exaatye'sij i tyeítyee tijin pu'ríj huatájuuriaca'. Ajta jéetze' pu je'ej pua'aj tye'mej quee ti'ij anaquéej tyu'hué'taca'.

⁶⁵ Aj pu'ij Piláato a'yan tyihuo'té'exaa'j tijin:

—A'yaa pu tye'mej, metyi'cha'íj mu muá'ju'un. Séricuj mua'aj siata'aj tyámua' uyó'uurej, je'ej siaj tyeeyí'tin, ti'ij quee a'tíj jamuarie'ej i tyévira'.

⁶⁶ Mati'ij mij jo'cíj, majta tyámua' jáaruuj ti'ij quee a'tíj ja'antácuunaj, majta a'áa huojo'tyáhuui i xantáaru'uj mej mij tyú'cha'íin.

28

Ti'ij i Jesús huatájuuriaca'
(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

1 Tì'ij tya'náara'aj a'ájna xicáara' i maj jitzán juso'pii, tapuá'risima'caj pu tì'ij a'ájna i Mariía, Magdala ti já'ma'can, ajta i síj i Mariía, a'úu mu ujó'ju' mej mij yo'tyéesej jo'maj yo'tyá'avaataca'.² Aj pu'ij jiye'tzín ca'nyíin jin huatóoca'tzij i chuéj, ji'nye síj ti tajapuá tyí'huiire' pu aje'cáanyej i jútye', a'áa pu jo'ré'nyej jo'maj yo'tyá'avaataca' i Jesús ti'quij ja'anta'íj i tyetyéj i ti jin eetyánami'huaca'aj jo'tij jóocun, ajta a'áan japuan jo'o'yíxij.³ A'ájna i ti tajapuá tyí'huiire' naa pu tyi'tyatáatiyi'caa tì'ij maj tyóona'axcava'ra'an, ajta naa cuéinavi' tyi'tyéhajca'aj tì'ij i séerij.⁴ Mati'ij jaaséj a'íimaj i xantáaru'uj i maj tyí'cha'íica'aj, huápu'íj mu tyu'tátziin majta juviváaca'aj a'íj mu jin eetavátzij, yaa pu cuxáa muáacuij.⁵ Ajta i ti tajapuá tyí'huiire', a'yaa pu tyihuo'té'exaaaj a'íjma i úucaa tijin:

—Caxu tyí'tziinye'ej. Nyáaj nu jamua'reej siaj a'íj tyáhuoonyij i Jesús, i maj jó'tatee.⁶ Capu yajá'hua', ji'nye pu'ríj huatájuuriaca', a'yájna tì'ij tyaataxájtaca'. Musio'vá'ju' siata'aj jaaséj jo'maj yo'tyéetyej.⁷ Séricuj jiye'tzín jime' siata'aj huo'té'exaatye'en a'íjma i maj jamuán huací'ca'aj a'yan tijin: “Pu'ríj huatájuuriaca', a'áa pu jooméj a'ájna a Galileea tì'ij ajtáhua'aj a'áa huaja'ajsiire'en.” A'íi pu nye jitze juxié'va'ca'aj i nyaj nyeríj jamuaaté'exaa.

⁸ Majta a'íimaj i úucaa ca'nácan mu jo'c'íj, móoche' mu tyí'tziinya'ca'aj, majta jéehua jutya-mua'va'ca'aj, a'íi mu mij jo'huáachajraa mej mij huojo'té'exaatye'en a'íjma i maj Jesús ja-

muán huacáj. ⁹ Aj pu'ij jiye'tzín i Jesús huatóosejrataca' a'íjma jimi i úuca a'ajta je'en huo'tatyójtje. Aj mu mij i úuca a'ajtyáxiiriaca' majta ja've'vi'raxij i icájra'an jitze, majta jaatyánajchaca', ¹⁰ aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa'ij tijin:

—Caxu tyí'tziinye'ej. Séricuj siata'aj huojo'té'exaatye'en i nye'ihuáamua' maj jó'ciinyej a'ájna a Galilea, a'áa mu nyeje'seejran.

Je'ej maj tyu'taxájtaca' i xantáaru'uj

¹¹ Móoche' mu huaju'caj a'íimaj i úuca, mati'ij séecan i xantáaru'uj i maj tyí'cha'íica'aj a'áa ja'rá'aj a chájta', aj mu mij néijmi'i huo'té'exaa a'íjma i maj puaarij tyí'ijtye' je'ej ti tyi'tíj huaríj. ¹² Majta i maj tyí'ijta i tyeyúuj tza'jta', a'íi mu tyúusiij hua' jamuán i huásij, mej mij jaaxá'pu'íintare'en je'ej maj ye'ej huárinyij. Aj mu mij jéehua túmii huo'ta' a'íjma i xantáaru'uj, ¹³ a'yan metyihua'ixaatye'ej tijin:

—A'yaa xu mua'aj tyu'taxáj tijin tíca' imuáj siati'ij tyacu'tzísima'caj, a'íimaj i maj Jesús jamuán huací'ca'aj a'íi mu aje're'nyej mati'ij mij jaanáhuaj i tyévira'. ¹⁴ Ajta tipua'aj jáamua'reej i tajtúhuan je'ej ti tyi'tíj huaríj, ityáj tu a'yan tyaaté'exaatye'ej ti'ij quee tyi'tíj je'ej jamuá'uurej mua'ajmaj.

¹⁵ Majta a'íimaj i xantáaru'uj mati'ij ja'ancuria'aj i túmii aj mu mij a'yan huaríj je'ej maj tyihuo'ta'íj. Ti'ij na'aj yatij je're'nyej, a'yaa mu tyí'xaj néijmi'que' a'íimaj i maj Israel jitze ajtyáma'can ti a'yan tyi'ja'yájna.

Jesús pu tyihuo'ta'új i maj jamuán huac'ij
(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶ Majta i maj tamuáamuata' japuan síij ará'axcaa, a'áa mu jó'ju' a'ájna a Galíleea, a'áa mu ja'rá'aj jir'ij jitze tí'ij anaquéej tyihuo'té'exaa' a'íjna i Jesús. ¹⁷ Ajta mat'ij jaaséej a'íjci i Jesús, aj mu mij tyámua' tyaatá', majta séecan camu tyá'tzaahuatya'ca'aj tí a'íin pu'éeenye'ej. ¹⁸ Aj pu'ij Jesús ajtyáxiiriaca' hua' jimi tí'quij a'yan tyihuo'té'exaa' tíjin:

—Dios pu arí néijmi'i tyinaatá' nyej nyij néijmi'i jin antyínyamua'reeriaj u tajapuá nya-jta íyan cháanacaj japua. ¹⁹ Siata'aj sij jo'cíxi'in néijmi'que' i cháanacaj japua siaj sij huó'ixaatye'en i tyeítyee mej mij na'rá'astijre'en, siajta huó'íiraj nyúucaritze' i tí nyavástara', siajta nyúucaritze' i yójra', siajta nyúucaritze' i júuricama'ra' i Dios, ²⁰ siajta huo'mua'tyej mej mij néijmi'i ja'rá'astej je'ej nyaj nyer'ij tyajamuaamuá'tyej. Nyajta nyáaj a'yaa nu ja'mua jamuán séeria'aj na'mej tí'ij na'aj yutij jo'que'tij ja'mej 'asta na'aj quee néijmi'i tye'entyipué'rej íyan cháanacaj japua.

**I nyúucarij ti jájcua ti a'ijna á'xaj i
Tavástara' i Jesús ti Ciríistu' pue'een ajta
Salmos**

**Cora, Santa Teresa: I nyúucarij ti jájcua ti a'ijna
á'xaj i Tavástara' i Jesús ti Ciríistu' pue'een ajta
Salmos New Testament+**

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cora, Santa Teresa

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

4f03662f-a4e0-5c7c-a13b-0b7002b5b8f6